

TURISTASÁGI, FÜRDŐÜGYI és NÉPRAJZI FOLYÓIRAT.

AZ ERDÉLYRÉSZI KÁRPÁT-EGYESÜLET ÉRTESÍTŐJE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ERDÉLYRÉSZI TESTVÉREGYESÜLETÜNK ELNÖKE.

— Arczkép melléklettel. —

Megalakulása óta az Erdélyrészi Kárpát-Egyesületet, a régebben működő, idősebb testvéregyesületünk, az erdélyrészi szász Kárpát-egyesület igazi testvériséggel fogadta, üdvözölte. Mindenkor szives, testvéries indulattal viseltetett egyesületünk élete és mozgalmai iránt.

Testvéregyesületünk bölcsen belátta, hogy a mi egyesületünk nem más, mint az ő céljaiban és törekvéseiben osztozkodó bajtárs, ki ifju erővel és nemes törekvéssel munkát kér és dolgozik azon a téren, melyen az erdélyrészi szász Kárpát-egyesületnek már oly szép multja van az erdélyi részek megismertetésén és az erdélyi részek természeti szépségeinek hozzáférhetővé tételén.

Az *Erdély* mult számában közöltük azt az üdvözlő

iratot, melyet az erdélyrészi szász Kárpát-egyesület a mi szebenvár megyei osztályunk alakulása alkalmával minket üdvözölt. Ez a hazafias derék üdvözlő irat bizonyítja egymagára, hogy annak az egyesületnek élén széles látókörrrel és igazi hazafiassággal bíró vezetők állanak.

Mai számunkban *Bruckner* Vilmos dr.-nak az erdélyrészi szász Kárpát-egyesület érdemes elnökének arczképét adjuk. Az ő vezetése mellett működik oly sikeresen, s oly testvéries szellemmel a mi testvéregyesületünk.

Bruckner Vilmos dr. 1835-ben született Nagy-Selyken. Gimnásiumi tanulmányait a segesvári collegiumban, jogi tanulmányait pedig a hajdani nagy-szebeni jogakadémián végezte és a bécsi egyetemen. Majd ügyvéddé képesített. A szász egyetem 1862-ben jogi képviselőjének választotta, 1868-ban pedig a katonai kincstár nevezte ki jogi képviselőjének. Mindkét minőségében mai napig működik.

A közéletben tevékeny szerepet végzett, mint városi és megyei képviselő.

1875. óta a nagy-szebeni ügyvédi kamara elnöke. 1877-ben és 78-ban Nagy-Szeben országgyűlési képviselője volt. 1878. óta az általa alapított Transylvania nevű biztosítási pénzintézet élén áll, ugyszintén 1884. óta a nagy-szebeni hitelbank igazgatója.

Egyik alapítója volt 1880-ban az erdélyrészi szász Kárpát-egyesületnek és 1889. óta áll az egyesület élén.

Azt óhajtjuk, hogy e derék férfiú sokáig vezesse még a mi testvéregyesületünket és hogy ezután is testvéri egyetértésben, vállvetve munkálkodjunk közös céljainkon, az erdélyi részek turistaságának emelésén és fejlesztésén.

A KIRÁLYKŐ SZIKLASZOROSAI.

— Négy képmelléklettel. —

Irta és az E. K. E. brassóvármegyei osztályának folyó évi márczius 17. megtartott estélyén felolvasta: *Méhely Lajos.*

Ma-holnap kilencz év óta tartózkodom Erdélyben s ez idő alatt szűkebb kis hazánk számos vidékét jártam be és kutattam át, de a barcasági hegyvidéknél szebbre, vonzó részletekben gazdagabbra sehoh sem akadtam.

Sokszor tekinték alá a barcasági hegyóriások ormairól s a miodn lelkesült tekintetem nem győzött betelni az elem táruoló festői képek élvezetével, hálát adtam sorsomnak, mely a fenséges természet ez édenkertjébe vezérelt. Emitt az égbolt azurján kóválygó felhőraj szivárványjátéka, amott a végtelen messzeségben elenyésző hegyvonulatok sejtelmes világa, majd ismét sugár irányban szétágazó hatalmas völgyeletek mosolygó zöldje, távol vizeknek a nap fényében megcsillanó fodra, azután a közeli lánczolatok mélabús fenyőtakarója, melyből egy rég letűnt korszak forrongásainak szülöttje, a lábaink alatt elterülő hegyóriás emeli égnek daczos fejét, — mind megannyi lebilincselő látvány, mely a maga összességében is, egyenkint is gyönyörre hangolja a lelket s imádatot ébreszt a természet csodálatos alkotó ereje iránt.

Am de ki ne tapasztalta volna, hogy a természet barátjának nemcsak a legmagasabb csúcsokról kínálkozó kilátás nyújt örömet, hanem sok, alacsonyabban fekvő táj is ezernyi ingerrel játszadozik a képzelettel s nem mindennapi élvezettel jutalmazza, olykor talán fáradságos látogatásunkat.

Tagadhatatlan, hogy az ember érzélemvilágának alaphangulata s eszmevilágának egyéni irányzata dönti el, vajjon a távolból feltűnő bérzcolosszusok gigási arányai, a csúcsok domináló magaslatáról kibontakozó körképek nagyszerűsége, avagy maga a formáció közelebbi alakulata, a részletek mozaikszerű s látszólag talán bizarr és mégis oly harmonikus egészbe olvadó bája ajazza-e fel inkább lelkünk húrjait s vés mélyebb nyomot emlékezetünkbe?!

Némelyek a természet szépségeinek élvezetében a túlságosan nagy keretet kedvelik és keresik, mások ellenben úgy vannak vele, hogy a hegycsúcsokról feltáruoló körképek nagyszerűsége némiképp hidegen hagyja őket, vagy legalább is nem képes lelkükből kitörülni azoknak a szépségeknek hatását, melyeket egy-egy szűkebben körülírt táj, egy csobogó csermely, habzó vízesés, vagy egy tó mosolygó tükre nyújt,

mely ha talán formákban nem is oly gazdag, de színben, fényben oly megkapó, keresetlen bájában oly kedves és egyszerűségében is oly nagyszerű.

Magam is inkább a részletek barátja vagyok. Szeretem a Bucsecs hómézőit, örömmel időztem a Cszakás gyeppelel hantolt csúcsán, újból és ismét is nagyon vágyódom a Királykő ezerszer tagolt gerinczorma után s még sem ezek, nem is a róluk élvezett kilátás az, a mit feledni nem tudok, hanem inkább egyes bűbajos részletek, melyekre itt-ott útközben bukkantam, mai napig is legvonzóbb emlékeim.

Engedje meg a t. olvasó, hogy ez alkalommal is a részletek emlékeiből szedjek elő egyet-kettőt és lelki szemei elé rajzoljam a *Királykő* páratlan szépségű sziklaszorosait, melyek hegyvidékünknek minden bizonynyal legérdekesebb s legháládatosabb kiránduló pontjai.

A leirandó vidéket — ha jól emlékszem a napra — legutoljára 1891. évi augusztus 20-án, *Bartoniék* Géza fővárosi tanár társaságában, illetőleg őt kalauzolva látogattam meg. Akkor vettük fel az itt bemutatott képeket is.

Aug. 19-én megfelelő élelmi készlettel, néhány üveg borral, savanyu vízzel, fotografiai készülékkel s néhány borszeszszel töltött gyűjtő üveggel és gyűjtőzacskóval felszerelve, az esteli vonattal Zernestre rándultunk át. Lefekvés előtt oda hivatam egy Baiu nevű oláh parasztot, ki már több királykői kiránduláson volt velem s kit másnap is magammal akartam vinni, hogy podgyászunk nem kicsiny terhéből az ő vállaira is jusson valami; ez okból tehát közölni kellett vele az uti tervet.

Reggel öt óraker ismét talpon voltunk s a mennyire lehetett, meglehetősen felüdülve, hamarosan rendbehoztuk ruházatunkat s reggelink elköltése után gyalogszerrel útnak indulánk. Bartoniék collegám vitte a felvételekhez való casettákat, Krecsun barátunk a fényképező készüléket s a boros iszákot, jó magamnak pedig az elemőzsia tova szállítása jutott feladatul.

A falu zeg-zugos utczáiból kibontakozva, a Barcza folyó völgyében haladtunk viz ellenében. Mezők, rétek, kenderföldek váltakoztak előttünk, a Barcza ezüstös fodra volt kalauzunk, jobb felől alacsony, erdőborította dombsor, balfelől pedig a Nagy-Királykő északi őrbástyája a *Turnu* s az előtte álló *Kis-Királykő* köszöntének bennünket a távolból.

Mintegy egy óra hosszát ballagtunk a tarlók között kanyargó mezői uton, szemlátomást megközelítve, majd el is hagyva a Kis-Királykő

lábát, mire azután balkéz felé egy elég hirtelen emelkedni kezdő gyalogösvényre léptünk s egy kis kimosási völgy irányában iparkodánk a Turnu lábához férkőzni. Egy negyedórai menés után két kisebbszerű dombhát között, lapos völgyeletben találtuk magunkat, melynek elszórt fenyői között az alhavasi füvek érett kalászhajzó ringottak a reggeli szellő hűs lehelletében. Ma még barátságosan bólingattak apró fejecskeikkel, a polyváikon rezgő harmatcseppekben kedvtelten fürdött a korai nap-sugár, — másnap talán már rendre dőltek a kasza éle alatt, hogy hivatásukat betöltve, helyet adjanak egy ifjabb sarjadéknak. Előttünk komoran s fenségesen emelkedett égnek a Nagy-Királykő legészakibb sarkát képező *Turnu* s a kelet felől hozzá csatlakozó *Kis-Királykő*; a kettő között pedig már innen is tisztán kivehettük azt a meredek szoroságót, melyet a zernesti oláh nép *Krepaturá*-nak nevez s mely már a távolból is sejteté az út további fáradságait.

Itt vettük fel azt a képet, mely *Veress* Endre cikkelye kíséretében, már az *Erdély* I. évfolyamában jelent meg*) s melynek szépségéből legfeljebb az von le valamit, hogy a hegycsúcsokat még nem aranyozta be a teljes napfény, mert a mig mi odalent már teljes világításban állottunk, az előttünk meredező csúcsokat még némi ködös szürkület ülte meg, mely a körvonalak élességét — a vetett árnyék hiánya révén — nem engedé kellő kifejezésre jutni.

A felvétel elkészületével, egy előttünk kigyózdó gyalogösvényt követve, behatoltunk a fenyves sűrűjébe s egy kis vizér völgyeletében törtettünk a hasadék felé. A nyirkos, helyenkint süppedékes talaj meglepően dús vegetációt hozott létre; az óriás lapu itt-ott egész ligetek alakjában állta utunkat s nem egyszer méternyi harasztok és embermagasságu csalánerdő között kelle keresztül hatolnunk. Az ősfenyves komor csöndjében ünnepi hangulat ereszkedett lelkünkre, akaratlanul is éreztetve velünk, mily nagy a természet s mily kicsiny az ő bámulatos alkotásai között a hatalmával hivalkodó ember.

Mentől mélyebbre hatolánk, annál nyirkosabb lett a talaj s annál komorabb a táj. A szerte heverő, viharsujtotta százados törzsek vastag moha és zuzmótakarója alól pinczeszerű doh áradt szét a levegőben, hirdetve a szerves bomlás nagy munkáját, mely egyéb tényezőkkel egyesülve, a leghatalmasabb törzset is néhány év alatt megörli. Bár komor a táj s a fojtó lég kellemetlenül nehezedik a tüdőre, mégis érdemes egy-egy ily kidőlt törzset alaposan átfürkészní, ha csak azért

*) «A Királykő havas». Irta: Veress Endre. «Erdély» 1802. XI—XII. füz., 430 lap.

is, hogy fogalmunk legyen arról a sok apró hatásról, mely az atmosphaeriliák befolyásával egyesülten oly hihetetlenül rövid idő alatt elenyészteti a viharral daczó faóriásokat. Hántsuk le a korhadtt kéregpalástot s elsőben is kisebb-nagyobb, gyakran hüvelykujjni vastagságu, nyúlós nyálkával bevont csupasz csigák (*Limax*-félék) ötlenek szemünkbe, melyek a kéreg korhadtt hulladékaival táplálkoznak; különféle bogarak (*Ostoma*, *Tenebrio*, *Uloma*, *Ips* és *Ipidia* stb. stb.) keresztül kasul rágják a faállományt; egyes cinczérfafajok álczái ujjnyi vastag meneteket fúrnak belé s ide azután beszívárog az őszi eső vize, mely télen megfagy és szilánkokká repesztí a legkeményebb sudarat is. A meglazult szövetre azután rátelepszének az élődsi gombák, a mohok s zuzmók ezrei s megadják az egykor oly délczeg faóriásnak a végső döfést; hatalmas koronája még néhány év előtt farkasszemet nézett a czikázó villámokkal s ma a korhadtt kéreg csak laza podvát rejt a szívós rostok helyén, melynek porát felkapja és szétszórja az első vihar.

A napsugár csak elvéttve lopózzik be e sűrűségbe, de az is elég arra, hogy a heverő tönkökön fel-feltünedezzek az apró *hegyi-gyík* (*Lacerta vivipara* Jacq.), amint lelapított testtel oda simúl a korhadtt kéregre s négy lábát szétterpesztve, mohó kéjjel fűrésztí tagjait az éltető fény és meleg sugaraiban. Az ember közeledttére felocsúdik álmadozásából s bár nem szívesen hagyja oda a verőfényt, mégis villámsebesen surran a kéreg repedései közé. Ilyenkor azután bajos hatalmunkba keríteni, mert a törzset sűrű szőnyeg képében futja be a szeder szúrós indája s a kérget hántó kéz csak egy-egy vércsepp és fájdalmas karczolás árán mondhatja magáénak a kedves kis jószágot.

Ám gyorsítsuk meg lépteinket, hogy kipótoljuk a „scientia amabilis“-ra vesztegetett perczeket. Még egy félórát haladunk a fenyvesek sötét sátorában, azután rítkul az erdő s egy kőgörgetegen keresztülvergődve, egy kis tisztáson ketté oszlik eddigi ösvényünk. Az egyik bal felé tér ki s egy eszténa (juhász-kunyhó) mellett haladva el a Kis-Királykő csúcsára vezet, a másik kissé jobbra tart s egyenesen bevezet a *Krepatúra* hasadékba.

Ez utóbbinak nyomdokát követjük s néhány percz alatt a juramésznek égnek meredő szirtfalai alá érkezünk, melyek Scylla és Charýbdis módjára őrzik a szoros bejáráját.

A hasadék fenekét hatalmas kőomladék takarja s a nyirkos, mohos köveken ugyancsak óvatosan kell lépkednünk, mert a buja növényzet teljesen elfödi a csalóka hézagokat, melyekbe megcsuszamlott lábunk kelleténél gyakrabban téved. A szoros fenék egyes zugaiban a *Kandilla gereley* (*Geranium macrorrhizum* L.) elkésett virágai nyiladoznak

még s a vérszinü szirmokból kiáradó csaknem kábító illat, fogalmat nyújt arról a felséges illatról, mely egy hónappal ezelőtt fogadta e helyt a turistát. A szorosfenék közepén összetorlódtott görgeteget a *havasi tejőke* (*Mulgedium alpinum* Cass.) szárnyas hasábu levelei borítják melyek haragos zöldjét a *festő csüllöng* (*Isatis tinctoria* L.) aransárga fürtjei s a *piros szaka* (*Sedum Fabaria* Koch) rózsaszinü gombjai enyhítik. Az állatvilág képviselői közül a futólagosan szemlélő csak egy-egy *hegyi békát* (*Rana fusca* Rös.) pillant meg, a mint lépteink zajától felriadva, méternyi szökésekkel iramodik a szirtfalak árnyékába, — pedig hát e helyt is eleven élet lüktet s minden talpalatnyi föld egy-egy érdekes csigát, pókot, bogarat, legyet, vagy százlábut rejt. A *Mulgedium* savós levelein himbálódzik a farka házu *Helix arbustorum* L., a levelek érintésére holtnak tetteve ejti magát a fű közé a szénfekete *Otiorrhynchus obsidianus* Boh s egy másik ugyancsak szénfekete ormányos bogár: az *O. egregius* Mill.; egyes korhadt törzsek alatt a *Helix banatica* Partsch. tányéralaku háza ötlük szemünkbe; a szoros falain százával csüng a *Clausilia elegans* többféle változata; a görgeteg kövei között pedig szebbnél szebb bogarakat gyűjthetünk, melyek közül csak a *Carabus cancellatus* Illig. egészen fekete, alpesi alakját s a mi magas hegyeinkre nézve oly jellemző *Carabus planicollis* Küst.-t, *Bembidion glaciale* Heer-t, az *Otiorrhynchus ebeninus* Gyll.-t és *O. Riessi* Fuss.-t akarom kiemelni. Egy kis tisztáson, száraz kövek közé tekeredett kigyóbőrre figyelmeztet utitársam, melyből nem régen bujhatott ki birtokosa; ő maga ugyan már ki tudja hol jár azóta, de hátra hagyott ingéről is meg tudjuk állapítani veszedelmes fajtát — ő keme t. i. nem más, mint Barczaságunk egyetlen mérges kigyója, a *keresztés vipera* (*Vipera berus* L.), mely egész hegyvidékünk lakója.

Mind feljebb haladva, a *sarkvirág* (*Delphinium*) és *sisakvirág* (*Aconitum*) különböző fajai valóságos szőnyeget teritenek lábaink elé s ennek szinpompájában gyönyörködve észre sem vennők, hogy egy baloldali kis keresztasadékban hús forrás bugyborékol, ha emberünk, a kinek vállát jól megnyomta a nem éppen könnyü mátha, hangos örömmel nem adná tudtunkra a reánk nézve sem kellemetlen felfedezést. Megállapodtunk tehát mi is, hogy gyönyörködjünk a mögöttünk megnyiló kép szépségeiben s tikkadt innyünket egy-két korty üdítő itallal felfrissítve, megrögzítsük a papiroson, a mit a természet ecsetje oly utólérhetetlen varázsszal festett szemeink elé. A szorosnak mintegy kétharmada van mögöttünk s a két felől meredező bérczfalak között egy nagy háromszögü résen, mint valami óriási messzelátó lencséjén keresztül mosolyog fel hozzánk a Barcza napözönlötte völgye. A völgy

aljában kanyarog a Barcza ezüstfehér vize, a völgy oldalát a zernesti dombos erdő alkotja, mögötte még két párhuzamos vonulat s végül a háttérben a *Feketehalmi hegy*, vagyis a *Kotla* látható. Az ég azurja oly üde és átlátszó, mint a legtisztább drágakő s a nap sugárkévei milliom apró fénypontra bomolva rezegnek a távolban, aranyos visszfényt hintve a festői képet befogó sziklakeret éleire; csupán a Kotla púpja körül játszadozik egy-egy nyugtalanságot keltő fehéres felhő foszlány, mely már csirájában is előre érezteti velem a bekövetkezendő zápor zuhogását. De maga a kép kerete is felséges. A baloldali bérczfal két kiugró foka a napfény teljében izzik s mint egy átható szempár ragyogtatja felénk kápráztató fehér tűzét; vele szemközt a jobb oldalon, toronyszerű, sötét szirt nyúlik a magasba, melyet *Römer* Gyula tisztelt kollegám igen találóan a Szent-István toronnyal hasonlított össze*), melylyel nemcsak magasságban mérkőzik, hanem koronaalaku fejével is utánozza formáját. Mindezt különben minden szónál szebben érzékíti meg az 1. számú kép.

Körülbelül egy negyed óráig időztünk e helyen s a felvételek elkészültével tovább kúsztuk a meredek hágót, melynek szűk sziklaszorosa hova tovább tágulni kezdett, míg végre tiz percz elteltével, elértük szélesre nyitott, verőfényes végét. A tulajdonképeni szoroshágó bizarr alakulatu sziklacsoportok által körülvelt lejtős katlanná alakul át, melyet a *henyefenyő* (*Pinus Mughus Scop.*) sűrű erdejé borit. Mielőtt e sűrűségbe hatolnánk, még egy pillantást vetünk a mögöttünk elmaradó felséges szorulatra, felvesszük a 2. számú képet, mely már tisztes távolban tünteti fel a hatalmas *István-szirtet* s az előttünk villásan megoszló gyalogösvény bal ágát választva, benyomulunk a vadonba. Karnál vastagabb, kigyószerűen összefonódott kúszó törzsek állják utunkat s bizony nem egy verejtékcsepp pereg alá homlokunkon, míg ez úttalan útról kivergődünk. Julius elején az alpesi flóra nem egy szép gyermeke gyönyörködteti e tájon a botanikust, mi már csak a *kereklevelű kötör* (*Saxifraga rotundifolia L.*) veseképü leveleit s a *górnyaku kankalin* (*Primula longiflora All.*) barnás tokjait találtuk, az itt már elmúlt nyár emlékeül.

Végre átszökjük a henye fenyő utolsó sudarát, még egy kicsit kapaszkodunk s fenn vagyunk a Turnu és a Kis-Királykő nyergében. Illatos zsályára heveredve pihenjük ki a nem épen könnyű út fáradalmait, emberünk falatozni kezd, de nekünk nincs nyugtunk, mert hivo-

*) «Durch die Krepatura auf den Kleinem Königstein». Jahrbuch des Siebenbürgischen Karpathen-Vereins. Hermannstadt 1884., IV. Jhrg., p. 90.

gatólag mosolyog reánk az épen elhagyott sűrűség, melynek gyönyörű sziklakeretje szinte kínálkozik a felvételre. Megcsináljuk tehát a 3. sz. képet. Ennek a képek pendant-ja jelent meg a szász Kárpát-egyesület IV. évkönyvében, *Römer* tanár fentidézett cikkének kíséretében. A képet, jelenleg Odessában lakó hazánkfia *Déchy Mór* vette fel 1883 évi augusztus havában, tehát 8 évvel mi előttünk. *Déchy* ugyan az említett katlan mélyebb pontjáról vette fel a Krepatura felső bejáróját, de azért az összes tárgyakat megtaláljuk mind a két képen, csak kissé más nézetben. A két kép összehasonlítása rendkívül érdekes és tanulságos, mert kézzelfoghatólag igazolja azt az egyébként ismeretes tényt, hogy a magas hegyeken már ily aránylag rövid időköz is mily tetemesen megváltoztatja a részletek szabását. Így pl. a szoros bejárójától jobb felől emelkedő bércz gerincze a mi képünkön egészen más alakot tüntet fel, mert egyes, a *Déchy*-féle felvételen még meglevő ormocskák a légköri tényezők behatása alatt már teljesen elmálottak s lehulltak, másrészt az ott még tömören összefüggő gerinczrészlet 8 év alatt már csupa apró ormocskára bomladozott, melyek ujjabb 8 év múlva talán szintén el fognak tűnni: az idő amalgamisáló hatása tehát mindinkább lejjebb szállítja a csucsokat. Az is érdekes, hogy a jeleztem gerincz alatt elterülő erdőcske 8 év alatt még egyszer akkora területet foglalt s míg a szoros bejárója akkor csaknem teljesen szabad volt, a mi fölvetelünk idejében már a jobb kéz felől levő sziklapillér fele magasságig kúsztak fel a henye fenyő sudarai.

Ebből az egyszerű példából láthatjuk, évről-évre mily nagymérvű változásnak van alávetve a természet képe s azért nagyon kívánatos, hogy hegységeink kiválóbb pontjairól, bizonyos időközökben, mondjuk minden tíz évben, ugyanazon helyről, pontos fotografiai felvételek készüljenek, melyek idővel nagyon érdekes, sőt a geológia szempontjából igen fontos összehasonlítások s következtetések anyagául válnának be. Ifju egyesületünk munkaprogrammjának bizonyára nem utolsó jelentőségű pontját képezhetné a jelzett irányban való tevékenység, melylyel nagy szolgálatot tehetne a tudománynak.

Ám de térjünk vissza tárgyunkhoz. A felvételek elkészültével szemügyre vettük a jobb kezünk felől levő Kis-Királykő Sphinx-alaku réteges tarkóját s a Nagy-Királykő délkeletnek futó ezercúcsu gerinczét és ezek gyönyörűségeivel eltelve lepihentünk végre, hogy megadván a szellemnek, a mi a szellemé, teljesítsük a testjogos kívánságait is. A marosujvári sóval fűszerezett izletes falatok, közbe-közbe egy-egy korty kükülőmentivel élénkített s attikai sóval fűszerezett csevegésünk, meg a köröttünk terjengő balzsamos levegő, bizonyos kedves

zsibbadásba ringaták érzeinket; észre sem vevők, hogy fejünk felett elkomorult az égbolt s a Nagy-Királykő gerinczén máris boszorkánytánczot jár a sűrű felhőgomoly. A nyergen besüvöltő szélroham első lökése azonban még jókor talpra állította a kis csapatot s hamarosan összecsomagolva, a nyereg tulsó felén siettünk lefelé, hogy még idejekorán elérhessük a *Zenoga* felső végén fekvő juhászkunyhót. Torony irányában tartottunk a Stina *Zenoga* felé s talán tíz percz alatt keresztülröghantunk a szálfenyők alkotta szép erdőn, mely a kunyhót elválasztá tőlünk, de még sem érhattük el azt a zápor kitörése előtt. Még nem értünk egészen az erdő tulsó szélére, már javában esett, kékes villámok cikáztak fejünk fölött, egy-egy hatalmas dördület rázkódtatta meg a levegőt, többszörös visszhangban verődve vissza a Nagy-Királykő sziklakebeléről s nekünk nem maradt más választásunk, mint plaidünkbe burkolódzva, kifeszített esernyővel lehuzódni egy faóriás védő szárnyai alá s angol phlegmával cigarettázva, bevárni az Aeolhárfa zúgásának utolsó akkordját.

Mit is emlegettem t. uraim! Angol phlegmát? No ha nem különb az angolok phlegmája, mint a mienk volt, akkor nem irigylem tőlük. Társam, kinek nyilván fogalma sem volt a magas hegyek viharainak rémületes erejéről, az még csak állotta valahogy s meglehetősen ázsiai egykedvűséggel eregette a bodor füstkarikákat, de málhahordozónk a villám fényének minden felvillanásánál lopva keresztet vetett magára s nem egy „Dumne Zeu“ röppent el ajakáról. Magam is, bár törekedtem nyugalمامat megőrizni, nagyon kellemetlen érzetek hatásával küzdöttem s ha talán kenderkóczból lett volna szivarom, azt is csak oly gépiesen szívtam volna, mint az illatos cigarettát. Ez előtt néhány évvel még semmibe sem vettem a vihart, sőt gyönyörködtem a fékevesztett elemek tomboló színjátékában, de 1889. július 15-ike óta, mikor *Deubel* barátommal a Csukács csúcsán egy rettenetes vihar minden borzalmát éltem át, *) nagyon nagy respektusom van az ily látványosságoktól.

Szerencsére a mostani zivatar nagyon kis kiadású volt s alig egy negyed óra múlva megszűnt a zápor, szétfoszladoztak a felhők s a nap létűző sugarai azokat a foszlányokat is szétrebbentették, melyek szégyenletükben a Királykő hasadékaik között bujkáltak még.

Derék luczfenyőnk terebélyes ágai eléggé megóvtak az átázás kellemetlenségétől s e kis intermezzo után vigan neki vágunk a *Zenoga*

*) Leírását lásd «Drei Wochen im Bozauer Gebirge» című közleményemben. Jahrbuch des Siebenbürgischen Karpathen-Vereines X. Jhrg. Hermannstadt 1890.

hegyhátnak, mely a Krepatura felől jövet balkéztt emelkedik a Kis-Királykő mellett. Az esztenától nem messze lefelé vezető juhnyáj kolompjainak méla kongása s egy-egy túlbuzgó komondor éles csaholása kísérték azon az eleinte vízszintesen haladó pompás gyalogösvényen, mely a Zenoga hátán hatalmas bükkerdő között vezet. Majd jobbra tér az ösvény s folyton lejtősödve, utolsó szakaszában meglehetősen meredeken ereszkedik alá a *Propastâ* szorosba.

Ez a szoros, melynek most épen derekához érkeztünk, messze a N.-Királykő keleti lábán, a szász Kárpát-egyesület menedékháza közelében, keskeny, sötét szurdokkal kezdődik. Feneke számos vizeséssel s lépcsőszerű szökeeléssel tarkítva meredek sziklafalak között vezet ki a zernesti Magura s a Kis-Királykő között folydogáló *Riu*-patak völgyébe. A hol mi érjük, már elég széles, átlag 10, helyenkint 20 s még több lépés átmérőjű a szoros, de azért nem kevésbé szép és érdekes, mint felsőbb, szűkebb és zordonabb részében. A jobbról-balról 60—80 méternyire emelkedő, csaknem függélyesen lecsapó sziklafalak e helyt már kényelmesen járható medret vesznek körül, melyben csendesesen mormoló kristályvizű patak hányja gyöngyhabját. Tavasszal, hóolvadás idején zugó ár tajtékzik e helyen s óriási köveket hömpölyget medrében, most csaknem elapadt a víz, alacsony partjai pázsitszőnyeggel ékitvék s a szerte heverő kőtuskókon száraz lábbal járhat az ember. A réteges gyűrődésű sziklafalak tövében a harasztok száztollu levélkéi rezgenek az alkony szellőjében, egy-egy jól táplált *fürge gyík* (*Lacerta agilis*) vagy *hegyi béka* (*Rana fusca*) tér haza vadászatáról a levelek árnyába, itt-ott a falakra simuló üde mohpázsit szomszédságában a *havasi gyopár* (*Leontopodium alpinum*) fehérpelyhű levélkéi is feltűnedeznek s az előugró szirtfokokon néha alig egy-két arasznyi talajon büszke méltósággal telepedett meg a délczeg termetű jegenyefenyő. Benn a szorosban többnyire árnyékban haladunk, de hátra tekintve annál meglepőbb látnunk, mily vakító fényárral szövi be a leáldozó nap a Királykő tar gerinczét, felettünk pedig széles ultramarin-szalag képeben boltozza be az ég az elragadó tájat.

Hegyvidékünknek valóságos gyöngyszeme e szép szoros; ehhez fogható még csak egy van a barczasági hegyek között s ez a *Jalomicza* szorosa a Bucsecs oláhországi oldalán, melynek *Déchy* felvétele után oly remek fotogravure-je jelent meg a szász Kárpát-Egyesület XI. évkönyvének melléklete gyanánt. Habár a világitás már nem volt kedvező, még sem állhattuk meg, hogy meg ne kísértsük képét kapni e felséges tájnak s így készült délután 5 órakor a 4. számú kép.

A víz mentén lejebb haladva, balfelől a főszorosból kiágazó mel-

lékszorosra bukkanunk, mely a Zenoga tulsó oldalára kerül s a Kis-Királykő alatt vész el. Egy darabig behatoltunk ebbe a szorosba is, de csakhamar egy kedves kis vizesés akasztotta meg utunkat, melyet lefényképezve*), visszatértünk a főágba s folytattuk utunkat. Még háromnegyed óráig tartott, a míg a Propastából a Riu patak völgyébe jutottunk s a jobbról-balról előbukkanó jéghideg források mentén a Magura sűrű erdeje s a Kis-Királykő omlatag lejtője között haladva kiértünk a szabad mezőre. A nap már bevégzé mai pályafutását, de mielőtt végkép leszállt volna, mintegy a völgyekből felemelkedő hideg párák elleni védelemül: ibolya- és biborsugarakból szőtt palástot vetett a Királykő ormaira. Ha már amúgy is nehezünkre esett elválnunk az annyi gyönyört nyújtott bérczektől, most midőn az alkony tündéries szin pompájába öltözködtek, igazán fájó szívvel, de hátaletlen s a viszontlátás reményében intettünk búcsut feléjük.

Egy kis félóra alatt ismét benn voltunk Zernestben. Daradics vendégfogadójában kielégítettük ezuttal talán kissé túlkövetelő étvágyunkat s egy éppen ott időző bajor egyetemi tanárral és természetes életpárjával elbeszélgetve, kik másnap a Királykövet voltak meglátogatódók, megvártuk az esteli 9 órai vonatot, mely hamarosan visszazállított a mi kedves Brassónkba.

Nem sokára három esztendeje, hogy ebben a kirándulásban részt vettem, de annak kellemes emlékei, tanulságos és élvezetes mozzanatai még ma is elevenen élnek emlékezetemben. Azt a lelki gyönyört azonban, melyet a természetnek egy ily búbajos tája felidéz, se szóval, se írásban nem lehet visszaadni; azt ott a helyszínén kell megszerezni. Melegen óhajtom, hogy abban egyesületünk minden tagja részesülhessen.

ERDŐZUGÁS.

— Költemény prózában. —

Irta és a kolozsvármegyei osztály márczius 1-én rendezett estélyén felolvasta:

Benedek Elek.

Hallom a zugásodat, erdő, édes kicsi falum erdeje. Tomboló vihar volt tán, mikor elindult, csöndes, andalító zugás, mire ide ért. Mindegy nekem, csakhogy ide talált, a messze idegenbe. Mindegy nekem, csak a te zugásod légyen, erdő, édes kicsi falum erdeje!

*) Képe már Veress Endre fenttidézett cikke kapcsán jelent meg. «Erdély», 1892. XI—XIII. füzet, 427 lap.

Nem, nem, ez nem csalóka képzelődés, én hallom hangodat. Ismerem, mint azt a méla harangszót, mely templomba hitt valaha régen s hasonlót nem hallottam s nem hallok soha. Ez a te hangod, erdő, ez a te sóhajtásod; ehhez hasonlatos több nincs a föld kerekén.

Oh te áldott erdőzugás, hogy eljövél az édesanyaföldről s meglátogatsz engem messze idegenben! Hogy megemlékezel rólam nehéz rabságomban, nagy erős lelki nyomorúságban.

Mert nehéz az én rabságom, nagy az én lelki nyomorúságom, ó erdő, erdő, édes kicsi falum erdeje!

Van-e lelked erdő? Ha van figyelj rám. S van-e Istened? Ha van, ki ne csacsogd az én panaszomat. Meg ne hallja valahogyan az az öreg ember s az az öreg asszony. Tudom, tudom jól ismered őket. Az öreg ember folyton bucsuzik tőled: Isten veled, erdő, többet nem látlak! Az öreg asszony pedig mindig nyugat felé néz: vajjon látom-e még a fiamat? S mikor aztán leszáll az este és lepihennek szépen, nem jó szemükre álom. S mondja az öreg ember, szóval folytatván a bús gondolatot: ki zárja le a szemünket, hogyha meghalunk? Szól az öreg asszony: bizzuk azt a jó istenre...

Folytatja az öreg ember: a vérünket felneveltük világ pompájára... Vajjon gondol-e ránk?

Mondja az öreg asszony: én lefektemben, fölkeltemben reá gondolok.

Hallod, erdő, hallod? Fölneveltek engem világ pompájára. S ez igaz: köröttem valóban pompa, fény. Megvalósulva mind, mit mesemondók szárnyas képzelete teremtett a tűzvilágnál. A mit én ájtatos csodálattal hallgaték, im látom valóságban: a ragyogó palotákat, melyek úgy látszik, csakugyan forognak, mert bármerre nézek: elémbe fordul egy, elémbe kettő, három, tiz, husz, ah, ki tudná hány van. S laknak ezekben a palotákban gála uri népek. S végig lebbennek a széles utakon, ki gyalog, ki hintón, szép asszonyok, leányok: ezek azok, ezek! Ilyeneknek képzeltem én egykor a tündérkisasszonyokat. Megszédítik lelkemet az emberi elme csodálatos alkotásai. A gőzparipa, melynek nincs távolság; a messzebeszélő, mely a haza határán tul röpit a szót s az emberi találékonyság ezer meg ezer műve, mik e század vég puha emberének minden kényelmet megadnak, — s mely kegyetlen sors! — egyet nem tudnak feledtetni mégsem: téged, te édes anyaföld, a te zugásodat, erdő, édes kicsi falum erdeje!

Te, erdő, neked megmerek vallani mindent. Neked, ki annyszor hallád a gyermek csengő énekét; ki annyszor láttál, szedvén kosaramba illatos epret; ki annyszor láttad verejtékes arczatot, gyűjtvén

a szénát a te földeden; tenéked megvallom, hogy én itt rab vagyok. Idegen az idegenek közt. Hogy gyötrelmes gondolatok nyűgözik meg lelkemet. Hogy én, csalom a világot és csalom magamat, mikor a századvégi ember simaságával kezet szorítok az emberekkel. Mikor én jó ismerősként köszöntök embereket, a kiket sohasem ismerek meg s a kik engem nem ismernek soha. A kiknek nincs sem erdejük, sem rónájuk, sem Istenük, sem hazájuk: mindenütt egyformán boldogok, ha van — kenyerek. A kiknek az az erdő a legszebb, a melyikhez legolcsóbban visz a vasut s melyiknek aljában legnagyobb a — komfort.

Te néked mondom erdő, de hallják meg az emberek is; a szegény szántóvető ember nem a világ pompájára neveli a fiát, de neveli — s mennyi gyötördés, ensanyargatása közt neveli! — megmérhetetlen lelki nyomoruságra. Tegnap még egyik kezében könyv s a másikban az eke szarva. És a barázdában megy elébb, elébb s olvasván a könyvet, észre sem veszi, úgy jut a messze idegenbe. Egy talpalatnyi volt az övé az édes anyaföldből s ezt a talpalatnyi földet egy asztalra váltja föl. Tegnap még övé volt erdő, mező, — ma már egy asztal mindene. Ezen keresi a kenyerét, ezen kergeti a hívságos hirnevet. A szive viszszasír az édes anyaföldre, s mint egy rab, ide van lánczolva asztalához. El-elszáll hozzá az erdő zugása, hívja, csalogatja: gyere haza!

Nem mehet, meg van kötözve.

És beleveti magát az áradatba. Szeretne hasonlatos lenni a többi emberekhez; megragadni minden alkalmat, mely feledtetni képes téged, édes anyaföld, és nem tud feledni, nem soha. Minden nap neveli lelke nyomorát. Minden nap gyötrelmesebbé lészen a gondolat, mely eszébe juttatja a véget, az elkerülhetlent. Élni, küzdeni messze az édes anyaföldtől, és meghalni e magas, rideg falak közt s a legnagyobb mit elérhetsz s ezt sem láthatod már: hatlovas kocsin visznek a temetőbe s míg a gyászmenet elvonul, meg akad a közlekedés! Elveszteni az életedből esztendőket mindig és mindig egy asztal fölött görnyedezvén, csak azért, hogy ne zekében, hanem frakkban vegyülhess az emberek közé!

Hát ez az a „világ pompája“? Ez az a „világ pompája“, mely zeke helyett frakkot ad reád, de a lelkedet nyomoruságba, meghasonlásba temeti!?

Mondjátok nekem, tied, ez a nagy város, tied mint ez a kis falu.

Nem igaz. Tied az egész ország, épp mint az a kis falu.

Nem igaz.

Nekem adhatjátok az egész világot, a szívem visszasír ahhoz a

talpalatnyi földhöz, melyen először ejtém ki e szót: anyám! S ha fegyverrel kellene védenem hazámat, e talpalatnyi földön védeném meg. És kínálhattok nekem kincset, hirt, nevet, csak egy a válaszem: adjátok vissza az én kicsi falumat zugó erdejével.

. . . Ím, édes erdöm, kiöntém neked szívem panaszát. Mondd el az egész világnak, csak annak az öreg embernek ne, csak annak az öreg asszonynak ne. Hadd hidjék: világ pompájára neveltek engemet . . .

AZ ERDÉLYRÉSZI DÉLI-KÁRPÁTOKRÓL.

— Két képpel. —

Irta: **Papp György.**

A Czindreltől a Butyán magaslatokig terjedő szeben- és fogarasvármegyei déli havasok Magyarország erdélyi részének egyik legelragadóbb tündéri látványát tárják a hegymászó utazók elé. Ennek egyes részleteit kívánom alábbi leírásomban az ez iránt érdeklődők előtt ez alkalommal feltüntetni.

A magyar királyi államvasutak Budapest—Predeal—Bukarest felé vagy megfordított irányából Kiskapusra érkező szárnyvonalán Nagyszeben városába érkezve, ki hosszabb időre itt megtelepedni nem kíván, kényelmes és jó szállásra a Disznódi-utczában, átellenben a cs. és kir. 12-ik hadtestparancsnokság hatalmas épületével, a „Neuhriher-szállóban“, vagy a mészáros-utczában, az ev. ref. magyar templom szomszédságában levő „Meltzer-szállóban“ tehet szert.

Igy elhelyezkedve, a havasi utazó mindenekelőtt el kell lássa magát mindamaz eszközökkel, mit rövidebb vagy hosszabb ideig tartó hegyi kirándulásoknál nélkülözni lehetetlen, mert künn a sziklaszirtek és pásztorkunyhók közelében már nem lehet a komfort rovására tett ilyenmü kisebb-nagyobb mulasztásokat oly könnyen jóvá tenni, mintha ezt, itt a városban kínálkozó kitünő beszerzési forrásokból, jó eleve megelőzzük és magunkat tájékoztató térképekkel, leírásokkal, élelmi szerekkel, ruhával, hegymászó eszközökkel stb. kellőképen ellátjuk.

Igy felszerelve és előkészülve, megkezdhetjük kirándulásaink sorozatát a szebeni és czódi havasokra.

I. Bálványos hegy (Götzenberg). (1317. m.)

Nagyszebenből Kis-Disznódon át a Bálványos-hegyre (Götzenberg) való kirándulás legfeljebb 1 napot vesz igénybe. Kis-Disznódig

(Michelsberg) az utazás Kantlehner Károly nagyszebeni legkitünőbb konyháju vendéglős és E. K. E. tag szives utbaigazításának igénybevételével, erre alkalmas fuvarossal tengelyen történik.

Az ut ez irány felé az impozáns tüzerlaktanya mellett és a fiatal erdőn (Junger Wald) keresztül, gyönyörű fasorok, váltakozó őstölgyes és ültetett üde fenyvesek közt, délnyugati irányban vezet és áthaladva a Schewis-patakon kis magaslatra érünk, honnan nemsokára, kigyózdó uton, Nagyszebenből mintegy egy órai döcögés után, belejuthatunk a kies fekvésű Kis-Disznódra.

Kis-Disznód képezi a szebeni és czódi hegységekbe való kirándulások középpontját, mert itt legkönnyebben kaphatók Feldenbruggi Eckárd Rezső járási főerdész és E. K. E. tag szives utbaigazítása mellett a havasi vidékeket és utakat tökéletesen ismerő, alkalmas hegyi kaulazok, havasi lovagló és teherszállító lovak, csomagcipelő hordárok, minden alkalommal és időszakban.

Kis-Disznódra érkezvén, a vár alatti vendéglőbe szállunk be, innen gyalog vagy hegyi hátaslovakkal az Ezüstpatak völgyön (Silberbachthal) haladunk fölfelé és balra hagyván az Ördögkürt (Tenfelskip) nevű sziklameredélyt, nemsokára a Präsbe hegycsúcs fenyves koszoruzta Rózsakert északi magaslata alatt és a Szád-folyó völgye felett: Rózsakert (Rosengarten) nevű, pázsitos, erdő által övedzett kies nyeregbe érkezünk. Itt kis pihenőt tartva, gyönyörködhetünk a Szád folyó völgyében elterülő megragadó tájképben és láthatjuk a Rin-Satului havasi nagykiterjedésű község keleti része alatt felnyúló meredek Iván-völgyöt.

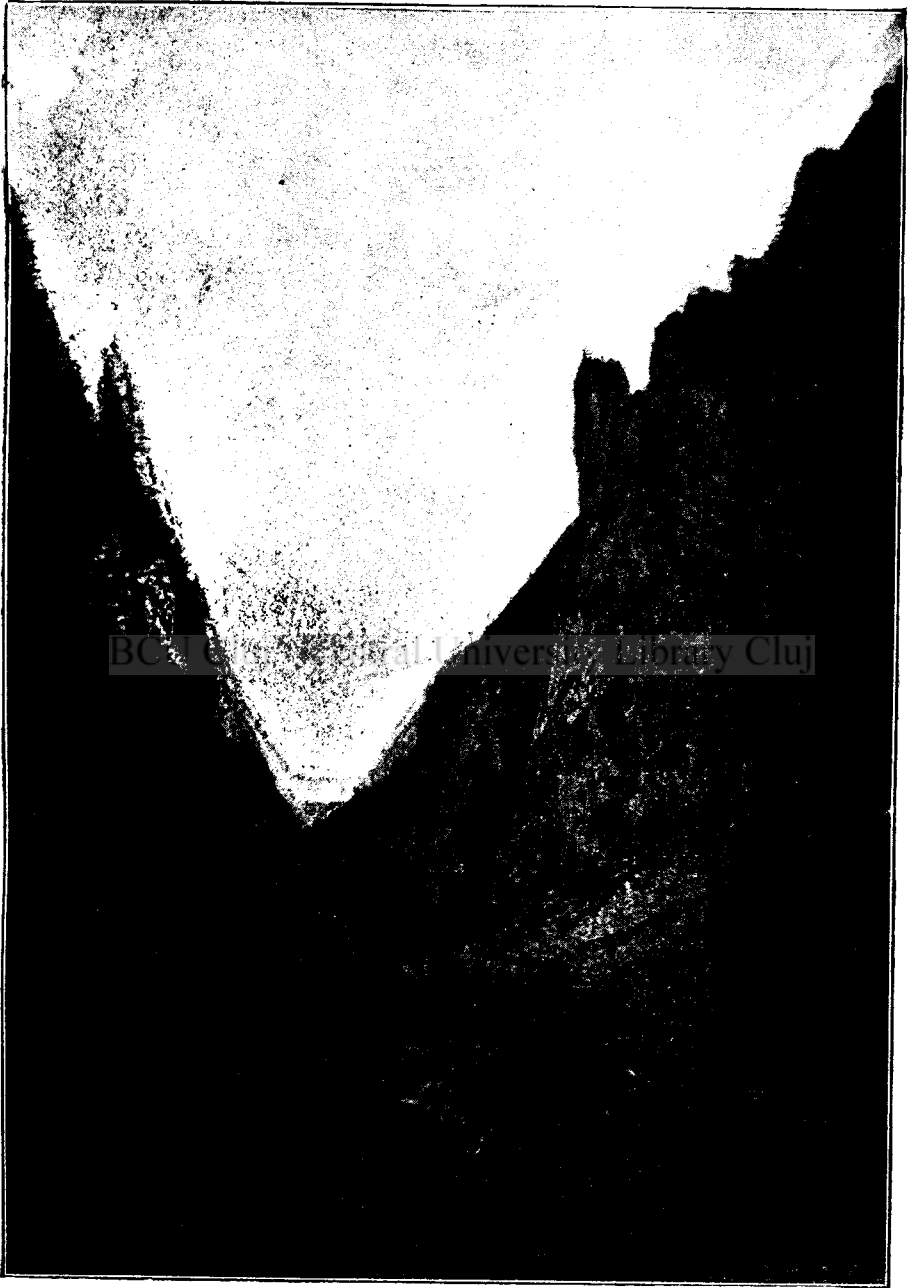
A Rózsakerttől balra, keleti irányban haladva, a kirándulásunk céljául kitűzött „Bálványos hegyre“, hol valóban elbűvölő tájkép tárul fel szemeink előtt, értünk fel.

Innen belátunk Szeben völgyébe, Sellemberk és Nagy-Talmácson át Fogaras felé vezető vasúti vonalra, keletre a fogarasi havasok alatt elterülő Oltvölgyi téres medenczére, átpillanthatunk a verestoronnyi szoros fölött Keletre huzódó s Präsbe-hegyormok alatt levő gyönyörű fenyvesekbe, a Hétbirák Szádpatakmenti őserdeibe és a Csindrel-hóval borított tetőire, melynek alsóbb régióiban lőtte, 1891-ben erdélyrészi merész havasi vadászaink legkiválóbbja: *Berger* András cs. és kir. százados, 20 agancsu gyönyörű szarvasát, mi nagyszebeni lakásán kis muzeumot képező egyéb vadász troféák közt is, különösen megtekintésre méltó, de csakis az ily dolgok iránt érdeklődő vadászatkedvelők által.

Kis-Disznódról, mintegy 3 óra alatt, felérkezvén a Bálványos hegy tetőre, innen leszállhatunk a már omladozásnak indult nyitott védőkuny-

Krepatura.

Szt.-István szirt.

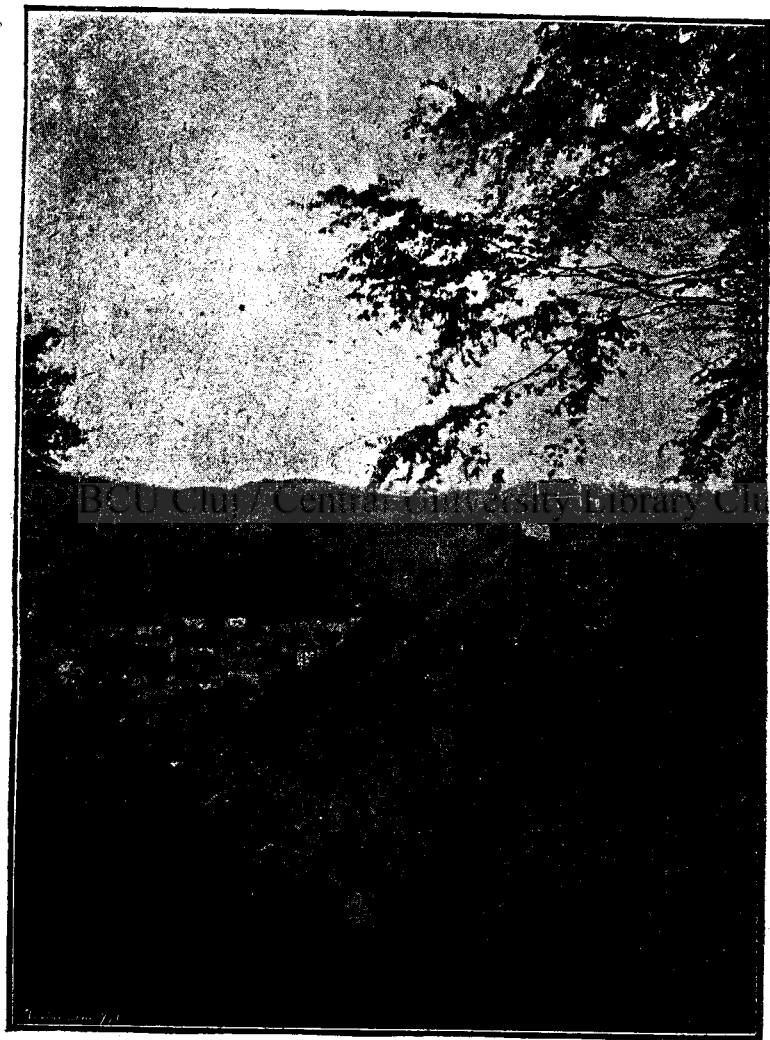

I. Szoroshágó a Nagy- és Kis-Királykő között.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

hóba és magunkat az ennek közelében levő ős-bükk erdő közt levő friss forrásvizzel felüditve, a hegyormon lefelé haladva, az „Angyaldombon“ (Mällseifen) keresztül, mintegy 2 óra alatt, ismét Kis-Disznódra eresz-

Kis-disznódi vár.

kedhetünk be, honnan a már jelzett utvonalon visszafelé 1 óra alatt éjjeli nyugalomra Nagyszebenbe kocsizhatunk.

Hegy kalauzok Kis-Disznódon: Gunesch Pál, Wietsch János, Herberth Mihály; beszélnek németül és oláhul; hordárokat és lovakat 20 fillér megrendelési díjért előállítanak, a kalauz napidija rendes körülmények közt 2 korona, egy csomagszállító vagy hátas ló: 2 korona, lóvezető (minden 2 lóért) 1 korona.

II. Vörösbércz. (Präsbe. 1749 m.)

Nagyszebenből kora reggeli 3 órakor kiindulva, e kirándulás is 1 nap alatt megtehető. A rövidebb, de nehezebb ut, szintén Kis-Disznódon át, az Ezüstpatak völgyön, Rózsakerten és Szádpatakon keresztül, a Csód-tól nyugati irányban fekvő 3-ik fűrészmalom mellett vezet e felséges kilátó pontra. Ámbár a hosszabb, de kényelmes szekér uton Nagyszebenből Nagy-Disznódon keresztül mintegy 2 óra alatt kevesebb fáradsággal tehető meg Csód községig, hol a községi jegyző *Popovits* Konstantin szives közbenjárásával könnyen kaphatunk alkalmas vezetőt és lovakat.

Kirándulásunkat a „Vörösbércz“-re (1749 m. Präsbe) következőkben írrom le. A mint Nagyszebenből, a tűzér nagy laktanyától balra déli irányban letérve, Nagy-Disznód felé haladunk és a Schewis patak hidján átjutva, a Sellemberktől nyugatra fekvő utmagaslatra érünk: megragadó tájkép bűvöl el a délre fekvő vöröstoronyi szoros körül csoportosuló magas hegységek megpillantásánál, innen tovább haladva, már messziről láthatjuk a Bálványoshegy nyulványán, az „Angyaldomb“-on (Mällseifen) a szebeni Kárpát-egyesület által épített meszszelátót és ezután utunkat kanyargós lejtőn folytatva, egyszerre meglepően egy erdőövezte, tágas völgykatlanban, Nagy-Disznód terjedelmes községébe érkezünk. A falu keleti bejáratánál van, a cs. és kir. huszárlaktanya, ettől nem messzire *Fleischér* Péter szeszgyára és több kitűnő kezelésben levő posztógyár.

Czódra megérkezvén, innen mintegy 70 percz alatt szekérrel vagy gyalog a Szád-patak völgyön felfelé haladva, a harmadik fűrészmalomhoz jutunk, honnan mintegy 4 óra alatt a Vörösbércz tetőre, a szebeni Kárpát-egyesület által 1893-ik évben *Gasperi* Christián déltiroli szakértő vállalkozó által készített, jó karban tartott lovagló uton, kényelmesen fellovagolhatunk, hol a közelfekvő kényelmes, csinos menedéklakban magunkat jól kipihenhetjük.

A szebeni Kárpát-egyesület által e ponton jól berendezett menedéklak két osztályában mintegy 30 személyre való alvó és pihenő hely van. Alkalmilag igénybe vehető.

A lejövetel ugyanezen uton 2 óra, vagy a „*Toronysucs*“ (1630 m. *Muma*) alatt Kis-Tolmácsra 2 óra 30 percz alatt tehető meg.

Nagyon ajánlatos az oláh nyelvet nem beszélő idegen hegyi utazóknak vezetőt és hordárokat, lóhajcsárokat Kis- vagy Nagy-Disznódon felvenni, mert Czódon többnyire csakis oláhhul beszélő ily egyének találhatók.

Lovak vagy szekér megrendelését Czódon 20 fillér megrendelési díjért eszközlik, fuvarbér innen Nagyszebenbe 4 korona, egy csomag-hordó vagy hátszló napi bére 2 korona, vezető és hordár napi dija 2 korona, lóhajcsár napi bére 2 ló után 1 korona.

III. Rózsagerincz (1345. m. Schanta).

E kirándulás legalkalmasabb keresztülvitele, megbízható és begyakorolt vezetővel, Kis-Disznódról Resinár kiindulási pontról, megtehető Nagyszebenből egy nap alatt.

Kora reggel indulva Nagyszebenből, kitünő műuton, a fiatal erdőn keresztül és a Rézhámortól (Kupferhammer) jobbra, keleti irányban letérve beérkezünk a havasi juhászok által lakott és jómódu birtokosokból álló tekintélyes oláh községbe egy órai hajtás után.

A falu közvetlen az erdőborította hegység alatt két völgykatlanba beékelve vadregényes fekvéssel bír.

Resinárról mintegy 4 óra alatt az ugynevezett „*Özmező*“-re (Behwiese) érkezünk, hol Nagyszeben város tulajdonát képező erdészlakban pihenhetjük ki magunkat.

A lejövetel ugyanannyi idő alatt az erdészlaktól a Gyhanon keresztül és jó karban tartott műuton Resinárra megtehető minden időszakban egész kényelmesen.

Vezetők, hátszló és csomaghordárok naponként 2 koronáért 20 fillér megrendelési díj mellett itt is kaphatók.

Fuvarbér Nagyszebenbe 2 korona 60 fillér.

Kirándulóknak szives utbaigazítást *Sigerus* Ernő gyógyszerész Resináron alkalmlilag mindig nyújt, esetleg a község jegyzője és a vendéglős is ad felvilágosítást hegyi utazóknak.

IV. Széptető (2248 m. Csindrel).

Nagyszebenből Kis-Disznódra érkezve, innen alkalmas vezetőkkal 2 nap alatt tehetjük meg e kirándulásunkat. Utunkat a Schewis völgyön és Oncseszt nyergen keresztül folytatva Kis-Disznódról estére a Besina pásztor kunyhóhoz érkezünk.

Itt a Rozsáskúp (1956 Rosdeste) balzsamos illatu fenyvesei közelében, akár a szabad ég alatt vagy a pásztorkunyhóban is, meghálhatunk.

Ha kora reggel folytatjuk utunkat, mintegy 5—6 óra alatt felérkezhetünk a Széptető 2248 m. magaslatára, honnan elragadó látványt nyújt a szebeni és szászsebesi havasok heglánczolatának gyönyörű látóképe és a vadregényes meredek sziklaszirtek közt fekvő 1992 és 2060 m. magasságban tüneményeszerű látványkép elterülő Szeben-tengerszemek két tündértava (Zibinsjäser).

Ha jól kigyönyörködtük magunkat e tündéri látományok felett, még e napon bezállhatunk kiindulásunk főpontjára, Kis-Disznódra.

V. Óriás-bércz (2073 m. Verfu mare).

E kirándulásunkat Nagyszebenből Sellemberken, Vestényen és Talmácson keresztül, szekérrel vagy a nagyszeben-felek-fogarasi vasutvonalon, Talmács szász nép lakta községből kiindulva, 2 nap alatt kényelmesen eszközölhetjük.

A vöröstoronyi szoros képezi kirándulásunk középpontját, hová megérkezvén, az ott levő vendéglőben élvezhetjük a hegymászást megelőző éjjeli nyugalmat.

A vöröstoronyi szorosba érkezésünket megelőzőleg, — Boicza tekintélyes oláh községből, — ha másképen nem lehetne, az érdekes községi előljáráóság szives utbaigazítása mellett, alkalmas havasi kalauzokkal és lovakkal megfelelően ellátva, a hegymászást kora reggeli felczihelődéssel bátran megkezdhetjük, az Óriás-bércz legmagasabb pontjára mintegy 6 óra alatt felérkezünk, honnan a lejtővetel 4 óra alatt könnyen megtörténhetik.

Ha vasuton Talmácsról indulunk, korán megérkezve Boiczán keresztül a szorosba, még e napon felmehetünk az Óriás-bércztetőre és ez esetben alkalmas helyen, a szabadban éjjelezve, másnap korábban lejöhetünk és még az nap estére Nagyszebenbe is visszautazhatunk.

A brassói kalauzok háta és teherhordó díja naponkint: 2 korona, lóvezetőké 1 korona, fuvarozás Nagyszebenbe alku szerint 4—5 korona, a talmácsi vasút-állomásig rendszeren 2 korona.

VI. Koronacsúcs (2288. m. Szurul)

Nagyszebenből a felek-fogarasi államvasut szárnyvonalán Felekre érkezvén, e kirándulásunkat innen egy nap alatt könnyen eszközölhetjük.

Felekről a havasok aljához gyalog, lóháton, vagy parasztsze-
keren 2—3 óra alatt megérkeztünk, a Várdomb-on (847 m. La-Cetate)

Verestoronyi szoros.

keresztül, akár lovagolva is, a Koronacsúcs lába (1468 m. Picioru Su-
rului) alatti feleki pásztor-kunyhóhoz mintegy 3 óra alatt juthatunk fel.
Itt magunkat megerősítvén és jól kipihenvén, újult erővel mintegy

2 óra alatt az 1780 m. pont irányában huzódó gerinczen a Korona-csúcs 2288 m. háromszögellési legmagasabb pontjára érkezünk.

Innen a feleki tengerszemhez (Lacu Avrigului) 2 óra alatt juthatunk és elhaladva az oláhországi határszélen délre felnyuló magas szirt (2420 m. Ciortea) alatt Fogarasvármegye határszéléhez a Létra-csúcs (2307 Scara) melletti járóösvényhez jutunk, innen az 1978 m. magaslat gerinczén Háromforrás (Stina inter izvorn) bércz mellett lefelé haladva, a német telepre (Poiana nemtului) megérkeztünk, honnan az oda rendelt fuvarossal ismét rövid 2 óra alatt a Nagyszebenbe vissza robogó vasutállomásra, Felek kies oltmenti szász helységbe érkezünk meg.

Kalauzok, csomaghordók, hátas és teherhordó lovak, fuvarosok, naponkint 1—3 koronáig terjedő díj mellett Felek községében minden nehézség nélkül és minden időben kaphatók.

VII. Király-szirt. (2536 m. Negoiu.)

Nagy-Szebenből az államvasutak Fogarasig menő szárnyvonalán, mintegy két óra alatt, Alsó-Porumbák állomásra reggel 6 óra 41 perczkor, vagy délutáni 3 óra 55 perczkor megérkezvén, innen kalauzokkal, lovakkal magunkat kellően ellátjuk és akár szekeren is, Felső-Porumbákon keresztül, a Galamb-Völgyön (V. Porumbe) felvezető uton, mintegy 2 óra alatt a porumbáki üvegcsürhöz (746 m.) hajtathatunk fel.

Az üvegcsürtől a szebeni Kárpát-egyesület által fentartott, fűthető új menedékkunyhóba (1497 m. p.) mintegy 6 órai gyaloglás után érhetünk.

A menedékkunyhótól, mintegy 5 órai kúszás után a Király-szirt legmagasabb pontjára jutván, innen vissza a kunyhóhoz mintegy 3 óra és az üvegcsürhöz 4 óra alatt szállhatunk le.

E kirándulás Nagy-Szebenből és vissza, mintegy 2 nap alatt eszközölhető; fuvardíj az alsó-porumbáki vasut állomástól üvegcsürig, vagy vissza 2 korona, kalauzok, vagy csomag hordók napidíja szintén 2 korona, szives felvilágosítást ad: Alsó-Porumbákon a vasúti állomás-főnök.

VIII. Nádorszikla. (2393 m. Pattina.)

E kirándulásunk Nagy-Szebenből, mintegy 2 nap alatt kényelmesen tehető meg.

A nagy-szeben-felek-fogarasi vasuti szárnyvonal alsó-árpási állomására, mintegy 3 óra alatt, reggeli 7 óra 25 perczkor és délután 4 óra 43 perczkor érkező vegyes vonatokkal juthatunk.

Itt, a vasutállomás kényelmes várótermében, vagy a közelben levő vendéglőben szálunk le és megtehetjük intézkedéseinket fuvaros előrendelésére, a közel fekvő Alsó-Árpás községéből, hol esetleg szives felvilágosítást nyújt, *Borosnyai* Béla járási főszolgabíró, a m. kir. csendőrőrs parancsnoka, vagy *Rozsnyai* Dániel uradalmi gazdasági intéző is, a turisták felkérésére.

Alsó-Árpásról szekeren, jókarban tartott uton Strezsa-Kerczisorára, hol *Albert* József uradalmi igazgató és a kerczisorai patakon át Opra-Kerczisorára jutunk, hol *Boér* Olivér urtól, gróf *Teleky* Sámuel uradalmi gondnokától készséggel nyerhetnek a magyar turisták szives felvilágosítást és tájékoztató közbenjárást.

Az uton tovább haladást a kerczisorai üvegcsür romjai mellett levő erdőőri lakig Opra-Kerczisorán biztosított fuvarossal, vagy háts lovon folytatjuk, honnan e vidék legjártaabb havasi kalauza *Matzenancu* Ferencz erdőőr vezeti a turistát, bámulatos kitartással és tájékozottsággal bárminő irányba.

Az ut Kerczisorától az erdőőri lakig mintegy 1 óra alatt tehető meg, innen két havasi pásztor kunyhó hátrahagyásával és érintésével, gyönyörű fenyvesek közti hegygerinczen, 3 óra alatt érünk fel a kápráztató szép látványt nyújtó Tündér-bérczre (1595 m. Minería), hol szomjunkat a nem messze levő fenyvesek közt levő László-forrásból üde kristályvizzel csilapítván, mintegy 4 óra alatt érhetünk fel a Nádorszikla magas csucsára.

Innen a lejövetel a Tündérbérczre 2 óra és az erdőőri lakig, 4 óra alatt tehető meg, honnan a vasutállomásra hajtatva, a vendéglősnél kapható külön szobában magunkat jól kipihenve, a legközelebből induló vonattal reggeli 6 órakor, vagy délutáni 2 órakor, Nagy-Szebenbe utazhatunk.

A fuvardij Alsó-Árpástól Kerczisoráig vagy az üvegcsür mellett erdészlakig 2—3 korona, kalauz, háts, vagy teherszállító ló napi bére 2 korona, megrendelési díj 20—30 fillér, mi eszközölhető akár Alsó-Árpáson, vagy Strezsa-, Opra-, Kerczisorá községekben.

*

Ezzel midőn fentiekben vázolt kirándulásokat az erdélyrészi Déli-Kárpátokra befejeztem volna, legyen szabad visszaemlékezéseimből még a következőket is felsorolnom:

Kétségtelen, hogy a Déli-Kárpátok gyönyörű havasainak eme legmagasabban kidomborodó részei képezik minden magyar turista Mek-káját, hova eljutni, annak részleteit megismerni és fenséges élvezeteit gyarapítani óhajtja; ennél fogva, ha felkeresik a jövőben e helyeket és

visszaemlékeznek e leírás részleteire az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület t. tagjai, tartsák mindig emlékülben, hogy a magyar tájelnevezések már e helyen, E. K. E. tagokból álló turistasági-bizottság által lettek megjelölve és az egyesület hivatalos értesítőjében közöltetvén, hiszem, hogy az E. K. E. nagyon tisztelt választmánya rövid idő alatt szintén megfelelő intézkedéseket teend arra is, hogy a megyei hatóságok közvetítése mellett e magyar hangzású tájelnevezések, mely a régi név megközelítő magyarázata és a terep és alakzat körülményei szerint választatott meg, a földrajzi intézet igazgatósága (k. u. k. geographische Institut) által az általános (1: 200.000) és a részletes (1: 75.000) térképeken helyesbítsenek és állandóan magyar elnevezésekkel megjelöltessenek.

Természetes, hogy a közeljövőben megalakulandó E. K. E. megyei osztályok legközelebbi feladata az is leend, hogy a leírandó „megyei-kalauz“-okban a helynevek megjelölését a magyar nyelvet beszélők részére könnyebben emlékezetben tartható, ily magyar elnevezésekkel eszközöljék, hogy azok az egyesület értesítőjében közöltetvén, ez általánosan köztudomásra juthasson.

E vidéken tett többszöri havasi kirándulásaim alkalmával, oly észleleteket is tettem, hogy ez alkalommal nem mellőzhetem az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület ez év kezdetén megalakult szepenvármegyei osztályának munkatervezetere is némi javaslatokat tenni, mi hiszem, hogy a központi választmány kellő támogatása mellett, lassankint és annak idején minden irányban érvényesülni fog és keresztülvitetni.

Mindenekelőtt szükséges lévén, hogy ez osztály hatáskörébe eső vidékeken, Szász-Sebes, Szelistye, Kis-Disznód, Talmács, Alsó-Árpás községekben fiókkörök szerveztessenek és az E. K. E. tagjai sorából ott, egyes főnökök és helyettesek kijelöltesse. Első sorban ajánlanám Kárpát-filléres-összejövetek, felolvasások, hangversenyek és estélyek adományaiából anyagi eszközök lankadatlan összegyűjtését, aztán, ha van pénz és posztó, lehet építeni és a kopár havasok meredek szikláinak alantabb fekvő balzsamos illatu fenyvesei közt elterülő tisztásokon menedéklakokat, védőkunyhókat, kimagasló alkalmas pontokon bádogtetőve messzelátókat, nyaraló telepeket stb. felállítani és berendezni.

Ott van a Bálványos-hegy (Göttenberg) tető, ide szükséges egy messzelátó és Nagy-Disznód község helyén fekvő védőkunyhó is ujjal felcserélhető lenne, kissé magasabb helyre felépítve.

A „Csindred“ közelében és hogy Kis-Disznódon keresztül, legrö-

videbb uton a Fehérkő (Piatra alba), Frumoásze és Szeben tengerszemekhez könnyebben juthassunk, szintén alkalmas hely lenne a Riu-Satului nyugati részén délre húzódó utvonal közelében a Solyomkő (Falkenstein) mellett egy alkalmas ponton jól berendezett menedéklakot tervezni és felállíttatni és innen az utjelzést a Széptetőre (Csindrell) célszerű módon olajfestékkal kellően felismerhetővé tenni.

Ott van a Nádorszikla alatti gerincz alján a gyönyörű kilátást nyújtó Tündérbércz (Mineria), itt mellőzhetlen egy bádogtetővel ellátott messzelátó és a László-forrás közelében, fenyvesek közepette felépítendő fűthető menedéklak, mire nézve a tulajdonosoknak egyik erdélyi részben lakó tagja *Teleki* László gróf (gyömöri) (lakik Gyéresen, Torda-Aranyosmegyében), felkérésre azt hiszem bármikor adhat szives engedélyt.

Továbbá, a nagyszeben-felek-fogarasi vasut-szárnyvonal közelében gyönyörű klimatikus nyaraló telepre alkalmas hely az alsó-árpási vasut állomástól 2 órai távolságra fekvő régi üveghuta és fűrészmalom helyén a kerécsisórai erdészlak felett elterülő fenyvesek közt zugó havasi patak mellett levő pázsitos tér.

Most tehát csak előre! Az E. K. E. magasan lobogó kibontott zászlója alatt lankadatlan munkára és kitartó cselekvésre.

AZ ERDÉLYI SZÁSZ NÉPHIMNUS.

Irta és az E. K. E. brassóvármegyei osztályának 1894. február hó 24-én tartott társas összejövetelén felolvasta: *Molnár Endre*.

A magyar irodalomban még kellőleg nem ismertetett erdélyi szász költészet egyik legremekőbb gyöngye az a megragadó dal, mely költői szövegével s könnyű, de hatalmas énekével hamar lebilincseli a hallgató figyelmét s mely a szászok összejövetelén, a szabadban úgy, mint a falak között gyakran megszólal és mindig meleget, lelkesedést gyűjt maga körül. Mivel az utas, a hegymászó oly sokszor hallja azt, nem hálátlan fáradság vele közelebről megismerkedni. Mert az egyáltalában nem áll, a mit róla előre föl szoktak tenni, hogy csak egy népfaj kizárólagos eszmekörének, vágyainak kifejezője volna, melytől más faj szülöttének kedélye érintetlenül kell hogy maradjon. Nem hiu faji ábrándok dala ez, hanem örökszép emberi vonások: a szülőföld-, a vallás- és szabadságszeretet erős hangjai szólanak belőle s annyira távol van minden kizárólagosságtól, hogy bármely más nép bátran ajkára veheti.

Bár rendszeren népdalnak nevezik s a különböző kiadványokban is ezen névvel látjuk megjelölve, valóságban nem egyéb egy lendületes himnusz, mely öt első szakaszában a régi Erdélynek, az ugynevezett Hétvár földének szépségeit magasztalja s befejező hatodik és hetedik szakaszában azon fohászszal végződik, hogy ezen áldott föld, mely annyi népnek képezi otthonát, mindig a vallás és szabadság erős bástyája legyen s az egyetértés erős láncza füzze össze annak minden gyermekét.

Dallamát, mostani alakjában, a már elhalt bécsi születésű hírnév zeneszerző *Hedwig* János dolgozta át. Szövege közel ötven éves s a brassói szászok költőjétől, *Moltke* Miksától ered, kinek haláláról nem régen olvastunk.

Moltke Lipót Miksa 1819. szeptember 18-án Küsztrinben született és elemi tanulmányait végezve, mint nyomdász az akkori Pestre került, majd Brassóban kapott állást, hol előbb a *Siebenbürger Wochenblatt* munkatársa, s midőn ez a mai *Kronstädter Zeitung*gá átalakult, annak szerkesztője lett. Eben az állapotban találta az 1848-ik év, melynek eseményei az új hazáját szerető férfit szintén fegyverre szólították. A szabadságharc alatt egy magyar csapatban, mint honvédtiszt küzdött, de az osztrákok elfogták és csak a porosz követség közbenjárására bocsátott szabadon. Ekkor visszatért Brassóba s egy leszármazott polgárnak leányával házasságra lépett. De a Czenk tövében akkoriban más szellő fujdogált s a volt honvéd másfél év múlva jobbnak látta új hazáját ismét elhagyni. Előbb Berlinben, majd Lipcsében élt mint író, nyelvész és levéltárnok s múlt hó 19-én szerény anyagi körülmények között fejezte be munkás és hányatott életét. Külföldön született, de haláláig száznak tartotta magát, a berlini és lipcsei szász egyesületeknek tevékeny tagja volt s ha vannak is, kik pangermán eszméket vélték fölfedezni benne, élete az ellenkező mellett tanuskodott s tényleg Magyarországnak mindig lelkes barátja volt.

Ha *Moltke* Miksa egyebet nem ír, a szóban forgó költemény egymagában elég lett volna arra, hogy neve fenmaradjon, mert a kiknek számára irva volt, azoknak kedvencz dalává lett és az is fog maradni. S e mellett egy rész sincs benne, mely az idők folyásában elavulhatna, mert az egyes versszakok elején ismétlődő megszólításban is Erdélyt nem a már csak a múlt emléke gyanánt szereplő politikai területnek, hanem egy földrajzi fogalomnak kell venni, a mit a költő szelme is helyeselni fog, ki a 48 évi közjogi alkotásokkal annyira egyetértett, hogy azok védelméül életét is kész volt föláldozni.

A leírt dal lehető hű fordításban következőleg hangzik:

Szép Erdély, te áldott föld, mely
Kincscsel, mézzel telve van,
Dúskalász hol foly a réten
S a Kárpátok bérczövében
Szőlő nedv és szinarany.

Szép Erdély, egy tovazajlott
Tengerárnak medre rég,
Most vetések rengő árja,
Őserdőktől szegve, zárva,
Melyet keblén tart az ég.

Szép Erdély, ki romban hirdetsz
Egy erős, nagy mult időt,
Mely átélt egy ezredévet,
S melyből most is sok emléket
Búja szántók hantja főd.

Szép Erdély, hol annyi égöv
Fut keresztül gazdagon
S benne népek tarka serge,
Kiket közös, meghitt körbe
Egy haza oltára von.

Szép Erdély, te régi templom
Zöld hegyeknek oszlopán,
Hol, ha ima kél a szivben,
Annyiképpen s annyi nyelven
Egy Istenhez száll csupán.

Szép Erdély, hol minden korban
Erős várta lelt a hit,
Bár az idők jőnek-mennek,
Szabadságnak, türelemnek
Sziklavára légy te itt.

Szép Erdély, te édes otthon,
Szálljon áldás, béke rád,
S bárha viharok szakadnak,
Szívét minden hű fiadnak
Egyetértés fonja át!

A MAGAS-TÁTRA LÁTÓKÉPE KÜLÖNBÖZŐ MEGVILÁGÍTÁSBAN.

Irta és az E. K. E. brassóvármegyei osztálya április 11-iki estélyén felolvasta:

Balázs Péter.

Fiatal egyesületünk ezen kedélyes összejövetelein képzeletben még ugyan nem jártuk meg a mi hegyeinket és havasainkat mind, mert ha jól emlékszem, csak *Orlowszky* tagtársunk vitt el bennünket egyszer Zernestre vadászni, legutóbb pedig *Méhely* Lajos tanár ur kalauzolt fel a Királykőre.

Hanem miután „*varietas delectat*“, — jerünk el ezuttal, persze szintén képzeletben, Kárpát hegységünk egyik legkimagaslóbb s legszebb csoportját, a szeretett hazánk czimerében is szereplő Magas-Tátrát megszemlélni s az ő fenséges, lélekemelő mivoltában gyönyörködni! — Ezuttal beállok vezetőnek én, miután a sors engem azon kiváló szerencsében részesített, hogy három évet a regényes szépségű Szepességben tölthettem és ezen idő alatt, hol messzibbről, hol közelebről majd mindennap gyönyörködhettem a Magas-Tátra szemlélésében. Szerencsés voltam továbbá egy ízben a Tengersizem nevű 2508 m. magasságu csúcsra felmászni, két ízben a szépsége miatt „Magyarország gyöngyé“-nek nevezett Csorbai tóhoz kirándulni és végül az 1886—87. évek között télen két hónapig Tátra-Füreden lennem, mely idő alatt egyszer, január 26-án egy akkor szintén ott tartózkodó jógással kirándultam az u. n. tarpataki vizesésekhez is.

Ezuttal azonban nem vezetem el t. hallgatóimat ezen kirándulásaim egyikére sem, hanem csak bemutatom a M.-Tátra látóképét különböző megvilágításban.

Ezt megelőzőleg azonban, megkísértem előbb röviden annak általános képét nyújtani.

Ugy vagyunk mindennel, hogy az első benyomás döntő. Ez a vidékeket s kivált magas hegységeket illetőleg is áll. És valóban elegendő csak egyszer is meglátni a Tátrát, hogy az ember megszeresse és soha többé el ne feledje. Nem apródonkint nő az ki a földből előtünk, más magas hegység módjára, hozzászoktatván szemünket képükhöz; *egyszerre* minden *előkészítés* és *átmenet* nélkül tűnik föl, mint ha amugy hirtelen a semmiből merült volna fel a lábánál elfolyó Poprád és Vág széles völgyéből. A tőle távolabb álló előhegyek és dombok törpe képe oly keveset árthat nagyszerűségének, mint a mily ke-

véssé egy karcsu, magas bükkfa veszít az által, hogy álló helyét alacsony bokrok veszik körül.

Igaz ugyan, hogy az egész Tátra nem valami terjedelmes hegy-ség. Az Alpesekhez, a hegycsúcsok és hegylánczok ezen át nem tekinthető, dús gazdag gyűjteményéhez képest, a Tátra mintegy csak egyes műremek. Mindannak daczára elég tágas és magas arra, hogy kellő távolságból szemünket egészen és tökéletesen elfoglalja. Sőt bátran merem hinni, hogy a Tátra látóképe hatásosabb, mint a leghiresebb Alpesi tájékoké. Nagyszerű lehet ugyan a kilátás a Rigidől az Alpesek magasztos világára; de mégis — mint mondják azok, a kik látták — e képben valami visszás zavaró elem van. Mintha azon erő, mely mind e hegyeket létesítette, nem lett volna képes mértéket tartani, nem tudott volna gazdálkodni. A tenger partján álló, kinek szeme előtt hullám-hullám után felmerül és széjjel foly, újra meg újra azt a kérdést intézi magához: mire való ezen végnélküli, nyugtalan játék? Hasonlóképen a hegyeknek ezen beláthatatlan ereje némileg leverőleg hat a nézőre, s azon hasonló kérdés hangozik fülébe: vajjon néhány száz hegycsúcscsal kevesebb nem tette volna-e meg szintén a kellő hatást? Nem ugy a Tátra. A természeti erő a Tátra alkotásánál bölcsen *mértéket tartott*. Kétségkívül jelentékeny s nagyszerű az, a mit létesített, de még sem sok a jóból. A természeti erő tudott magának korlátokat szabni, de ép azzal bebizonyította, hogy mester módjára járt el.

Ezen megjegyzés a Tátra magyarországi oldalának valamennyi *főhomlokzatáról* áll; főhomlokzatot pedig hármat különböztethetünk meg: egy *keletit*, egy *délit* és egy *középpontit*.

Ezek előrebocsátása után *gyönyörködünk már most a Tátra látóképében különböző megvilágítás mellett*.

Másnak tünik fel a Tátra téli, másnak nyári időben. A reggeli megvilágítás nem egyezik a délivel, valamint az estéltől is különbözik. Más színezést vesz fel a Tátra holdvilágos éjjel, mint egyenlő erősségű nappali fényben. Nem kevésbé módosítja képét az egészen, a félig felhős, vagy felhőtlenység; valamint a légkör száraz, vagy nedves volta is befolyással van a megvilágítás mozzanataira. Egyszóval: nap- és évszak, időjárás, a légkörnek nedvesség vagy szárazságbeli állapota, mindez a Tátra megvilágításában változást okoz. E körülmény valami titkos, benső életet kölcsönöz a Tátrának, valami kaméleonszerűt, a mi azt eredményezi, hogy soha ki nem fáradunk annak megtekintésében s megcsudálásában. A Magas-Tátra e tekintetben a szép asszonyok azon ritka alakjaihoz hasonlít, a kinek minden ruha jól áll és a

kinek szépsége úgy a világos napfényben, mint a gyertya, vagy l' mpa szelid sugaraiban egyaránt és teljesen érvényesül.

A mi már most közelebről a színezést illeti, e tekintetben egy sötétet és egy világosat, egy nyárit és egy télit különböztethetünk meg. Az utóbbinak, a Táttra téli látképének elemei egyszerűbbek és állandóbbak. A reggeli és estéli szürkülettől eltekintve, a *Táttra téli mezében mindenkor tiszta fehér*, akár kisebb, akár nagyobb távolságból tekintsük. Ezen tényállást annyira megszoktuk, hogy mint egészen magától értetődő dolgot vesszük és eszünkbe sem jut, hogy valami felötlő, magyarázásra szoruló van benne. Egy több kilométer vastag lég-réteg t. i. minden tárgyra, melyet azon át nézünk, mintegy kék fátyolt borít; várfalak és mészkőhegyek közlről tekintve fehérek ugyan, de távolról szintén kékesekek.

A Táttra azonban hólyesebben annak hóboritéka, minden körülmények között változatlanul ezüst-fehér. Tehát *a levegő kékségének nincsen hatalma a hó fehérsége fölött. Honnét e különös és mindenekfölött érdekes természeti tünemény?* Szeretném, ha valaki t. hallgatóim közül ennek magyarázatát tudná adni; mert magam bár eleget gondolkodtam és kutattam utána, — nem tudtam a tünemény igazi okára rájönni.

A mi már most a Táttra *téli látképének* benyomását illeti, az a nemesnek és pompásnak jellegét viseli magán. A metsző, vakító fény, a mely derült napon az elragadó képen elterül, a nézőben elnyomja azon gondolatot, hogy azok voltaképen merev hó- és jégtömegek, a mik azon sugárzó képet alkotják. Sőt azon szelid ellentét, mely a hó tiszta fehérsége és az ég nyájas kétsége között fejlődik, de minden szelidsége daczára a csucskok és gerinczek körvonalait élesen és határozottan kiemelí, az egész látványnak e belső melegség és nyájasság bizonyos elemét kölcsönözi.

Néha megcsik április és május havában, miután a hóvonal már jó magasra felszállott, hogy ez egy éjen át magasságából megint a hegység aljáig mintegy visszacsuszik és az egész Táttra következő nap tiszta fehér, friss hómezen áll előttünk. A Táttra alján elterülő térségbe a tavasz immár bevonult s tehát a rétek és mezők uj, eleven zöld köntösben ékeskednek.

Kimondhatatlanul hatásos és tetszetős már most azon ellentét, a mely a havasok téli és az alsó térnek tavaszi tájképe között fejlődik. Mintegy nyár és tél szövetkeztek, hogy egy tájkép-dekorációt létesítsenek, melynél hatásosabbat semminemű festő a legszerencsésebb illetőség pillanatában sem képes kigondolni. Ugyanazon tekintet egyszerre

a nyarat és a telét öleli fel. *Tehát itt tél és nyár ugyyszólván közvetlenül egymás mellett tányáznak, egymásnak mintegy tőszomszédjává váltak.*

Legkevésbé tetszetős a Tátra téli látóképe akkor, ha annak felső részeit még hó borítja, alsó részei pedig a levegő kék színében tűnnek fel. Valami széthangzat van e képben. Mintegy vízszintes repedés húzódik az egészen át, minek folytán két egymáshoz nem illő részre oszlik. És ezen összenemillőség nem csupán aesthetikai természetű, hanem a szemnek is észrevehetővé, mintegy szembeötlővé válik. Az alsó sötét részek t. i. mintegy háttérbe vonulnak, miglen a felső világrészek a néző szeméhez közelebb nyomulnak. Ez azon benyomást teszi a szemre, mintha a felső részek az alsókra kiálló szélekkel, ügyetlenül rá volnának borítva. Azért az egész olyan darabosnak, nem egyöntetűnek látszik.

Néha a Tátra csaknem a legmagasabb csúcsokig már megsza- badult a téli hótól és most hirtelen egy hűvös nyári éjjel havazás áll be; a hó azonban ilyenkor épen csak a legtetején marad meg. Ez esetben hiányzik a képben az említett visszás vonás. A legmagasabb csúcsok t. i. annyira hátraesnek, hogy a fehérségük által okozott előre nyomulás szembetűnővé nem válik, azonfelül pedig a hó fehérsége észrevétlenül a sziklák kékségébe olvad át. Ahoz járul még az is, hogy a friss hó az esős nyári napfényben szeplőtlen tisztaságban ragyog. Mindez együttvéve a látvány hatását nagyban emeli. Valami megkapó, mintegy földfeletti van e képben.

A mit eddigelé a Tátra látóképéről mondtam, az a teljes nappali fény feltétele alatt áll. Nem szabad azonban mellőznünk azon látványt sem, melyet a Magas Tátra hóval fedett képe *korán reggel* nyújt. A hajnal hasadása előtt az egész gránit képződmény, mintegy önmagába merülten, szintelen és árnyékszerű álomban áll, úgy hogy azt hinné az ember, hogy az egész képződményt egy gyenge szellő, mint valami reggeli ködöt elfújhatná.

Hanem alig, hogy a közeledő nap első jelei keleten feltűnnek, a Tátra ormain is mintegy a felébredés sejtelve villant át. Nem sokára a csúcsokat ibolya-szinű lehellet önti el, a mely lassanként határozot- tabb színben lépven fel, a meredek hegyoldalon észrevétlenül lefelé ossan. A mint ezen fény a hegyoldalnak mintegy közepét elérte, a csúcsok immár a telített rózsapír kedves színében pompáznak s midőn a nap keleten felbukkant csaknem valamennyi Tátra-csúcs egyszerre oly eleven színben ragyog, mintha izzóvá vált volna. Miután pedig a napsugarak a Tátra közepe táját lefelé meghaladták, nemsokára a né- zőtől jobbra-balra levő alacsonyabb hegyhátak is megaranyosodnak.

A nappalnak világossága és az éjjelnek sötétsége közötti ellentét mindinkább elmosódik, helyette azonban a Tátra mindig elevenebben sugárzik, piros színe hovatovább élénkebbé válik és nemsokára az egész hegység úgy tűnik fel, mintha tetőtől talpig rózsalevelekkel be volna hintve, mintegy oly tájképfestő óriási festménye, a ki ecsetjét a világos hajnalt pirba mártotta.

Első pillanatra e kép igéző, minden mértéken felül hatásos. Azonban szinte örülünk, hogy soká fenn nem tartja magát. Ez a természetnek, mint művészi festőnek jó hirneve érdekében való, ismeretes dolog lévén, hogy nem egy könnyen esik a természet a hatás hajhászás hibájába. A rózsapiros Tátra képe t. i. tulságosan hatásos. Bajos ugyanezen merész, égbetörő, magas csúcsu sziklaoldalakat rózsaligetnek, piros virágu kertnek képzelni. De az egész látvány időt sem enged nekünk, hogy azon gondolatnál soká megállapodjunk; mert alig, hogy lelkünkben felmerült, a rózsaszín már mind világosabbá lett, még pedig a tulipirosnak irányában, a mely csakhamar a ragyogó arany-sugárnak enged helyet. Rövid idő múlva azonban a reggel aranya a nappal ezüstje előtt vonul félre, ez utóbbi pedig helyét egészen az esti szürkület idejéig megállja, tehát mintegy egész napon át megtartja árfolyamát.

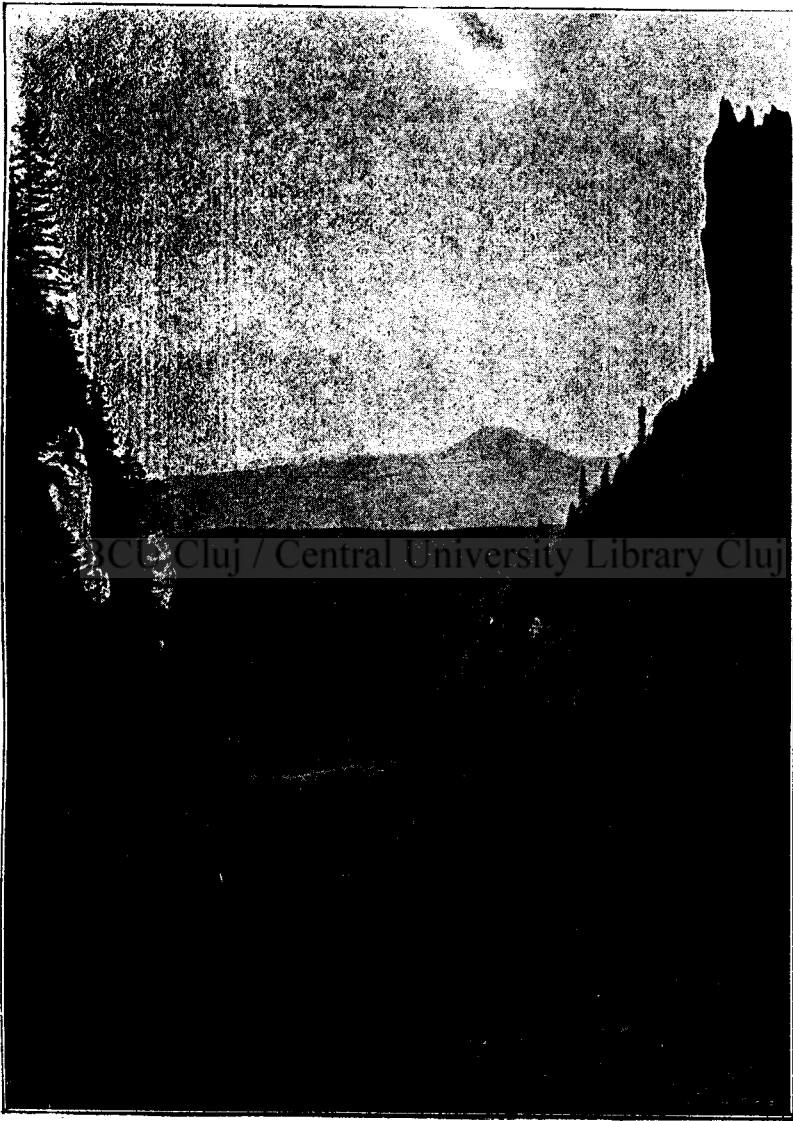
Az esteli szürkület derült napokon ibolyaszínű illat alakjában önti el a Tátrát; a kék elem azon ibolyaszínben tulnyomó. Az est előrehaladtával sötétkék szín lép fel, mely a hó és csillagfény daczára is lassanként koromfeketébe megyen át. Éjjel egészen azon benyomást teszi a Tátra, mintha bronzból volna öntve: felső határvonalai körül még jóval a nap lementé után is gyönyörű dicsfény játszik, úgy hogy a csúcsok és gerinczek alakja a legélesebben kivehetők.

Ha a holdvilág özönlí el a hegységet, ez az alabástrom halovány fehérségében tűnik fel; azonfelül az éj királynéja a titokszerűnek varázsát fonja és szöví a szelíd kép közé, úgy hogy olyankor a Tátra úgy tűnik fel, mint a könnyű szárnyu légi szellemek tündérlaka s e kedves látványnál csak egyet nélkülözünk: valami andalító zene ábrándos hangjait. Ezen fényes éjjeli képhez a halványkék ég csillagai-
val a legpompásabb háttérül szolgál, de a mely a Tátra halovány fehérsége mellett elegendő képpen sötét színű. Mikor a hold a Tátra felé közeledett, ennek éleit egy keskeny, de jó erős dicsfény szegélyzi be, a mely mint vékony aranszalag huzódik az egész felső körvonalon végig.

A milyen kedves és varázsszerű a téli Tátra holdvilágos látóképe, ép olyan komor és visszatetsző a hegység sötét felhős téli napokon.

Képek.

Szt.-István szirt.

II Szoroshágó a Nagy- és Kis-Királykő között.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Olykor még legbensőbb barátai és tisztelői is fáznak és borzadnak láttán; mintha fenyegetődnének és nagy szerencsétlenségeket jósolni akarnának: úgy tekintenek a csúcsok le a völgyekbe. Rá sem ismer az ember olyankor a Tátrára, mint olyan barátságos emberi arcra, mely változás kedvéért egyszer haragosan és mogorván mereszti ránk szemét. Még ijesztőbb a benyomás a mikor az északkeleti szél szürkés, szétszaggatott felhőket üldöz az égen és egyik, vagy másik Tátra völgyben egy forgószél dühöng eszeveszetten. A jámbor utazó, a ki olyankor a mezőn áthalad, önkénytelenül is felhuzza bundája gallérját s hálát ad istennek, hogy az öreg szél dühödten forgólánya erejét csak a hegyek gránitszirtein gyakorolja és hogy eszébe nem jut — mint hajdanta Toroczkóvára óriás leányának — a közönséges halandók völgyeit, utjait és lakásait is felkeresni. Mert a forgószél mintegy örült szenvedélylyel korbácsolja fel a hópelyheket a völgyek legmélyéről és még a legmagasabb csúcsokon és szirteken is túlhajtja: hópelyhekből alakuló óriási szökőkut gyanánt, melynek fehér cseppei a meredek hegyoldalokon beömlenek. És bizonyos, hogy a kárpáti szél óriásleánya nem olyan óvatosan és vigyázva rakná az utast lovastul széles köténykéjébe, hogy öreg atyja hegyi Palotájába felvigye.

Kedves és visszatásztató egyszersmind, mondhatnók borzadályosan szép a Tátra látóképe akkor, a mikor a fenyegető téli felhők úgy szágduldanak tova, hogy itt-ott a kék eget átpillantani engedik. Kisértetek módjára kergetőznek olyankor fény és árnyék a meredek hegyoldalon végig a nélkül, hogy egymást utolérhetnék, vagy megsemmisíthetnék.

Ámbár a Tátra télen még sok mindenféle alakot ölt, az utóbbinak leírásával a téli látóképek sorát befejezem, hogy nyári látóképét is felemlítsem. Sötét *nyári köntösben* a Tátra kevésbé változatos. Azt lehetne mondani, hogy téli öltözetekben gazdagabb, mind ruhadarabjainak számára, mind díszére nézve. Ennek oka részben már magában a Magas Tátra nyarában is rejlik. Mert azon nyár csak július, augusztus és legfőlebb még szeptember első felére terjed ki. Sőt még ezen 10—12 hétig tartó nyár alatt is néha hó esik a legmagasabb csúcson, úgy hogy a Magas Tátra nyara jóformán nem egyéb, mint csak kékre mázolt tél.

A Magas Tátra voltaképen nem tartozik a havasok közé, mert a nyár derekán a hó még a gerlachfalvi, nagy-szalóki és lomniczi csúcsok magaslatain is eltűnik. Csak épen a magas fekvésű hasadékokban és olyan hegyoldalon, melyet a déli nap sugara el nem ér, a nyár legmelegebb szakában is havat találunk. Ez azonban nem tiszta fehér,

hanem a belevegyült por és homok miatt inkább szürkés színű s így a Tátra nyári látóképének egységét épenséggel nem zavarja.

Ezen látókép égi hátterével együtt egészen *egyöntetű jellegű*. Minden része, minden vonása kék. A felső sziklafalak és csúcsok kéksége világosabb, az alsóbb részek, a gyalogfenyőnek felső határvonalától lefelé, a tisztások kivételével sötétebb. Tavakat, patakokat vagy vizeséseket pusztá szemmel a távolból az egész Tátrán egyáltalán nem észlelhetni.

Miután pedig a víz a tájaknak mintegy életadó eleme s a Tátra összlátóképénél a víznek semminemű szerep nem jutott, ezen körülmény is a nyári látókép kék egyhanguságát még fokozza. A téli látóképnek a hó fehérsége valami megkapót, szemkápráztatót kölcsönöz. A hó ezüsfényében ragyogó Tátrában van valami kihívó, megcsudálást követelő. Annak ellenében a Tátra nyári látóképe, midőn az ég felhőtlen, tehát egyenletes megvilágítás mellett, inkább mélabús álmodozásra csábító.

Nyári látóképének ezen jellege annál inkább érvényesül, minél távolabbra áll a néző a Tátrától. Mert a távolsággal a nagyszerűség eleme is fogy, a részletek a távolság ködében mindinkább elmosódnak, eltűnnek, az egész kép színezése még egyöntetűbbé válik s mindannak folytán az összbenyomás még egyhangubb.

Ha a Tátra felé közeledünk, csakhamar elillan azon kékes illat, melyet a távolság a néző szemében a csúcsok felé terít. Már most nincs kétség, hogy a levegő kéksége a Tátra szirtjei fölé borított fátyolával annak szürke kopárságát, kietlen merevségét nyájasan elfedi. Annak folytán nem jut eszünkbe, hogy voltaképen pusztá, életnélküli sziklatömegek előtt állunk; sőt ellenkezőleg azon kedves hiedelem támad bennünk, mintha ama köntös maguknak a szikláknak sajátja és tulajdona volna s mintha épen a mi kedvünkért választották volna azon nyájas, barátságos kék szint. De a mint a Tátrához közelebb jutottunk, mindeme kék fátyol, mindama kedves hiedelem ketté szakad. A mint a Tátrára magára rálépünk, eme pusztá sziklatömegek egész ijesztően merednek égnek előttünk és ezen első benyomást előbb meg kell szokni, mielőtt a Tátra belsejében teendő kirándulásokban örömet és élvezetet találnak.

De ha a Tátra nyári látóképe nem is olyan változatos, mint a téli; ezen meghatározást csak úgy értelmezzük, hogy az egyes nyári látóképek közötti különbség nem olyan szembeötlő. Kaméleon-szerű a Tátra nyári látóképe is, szűkebb határok közt még nagyobb mértékben mint a téli, a melyre a távolság színeleme nincs befolyással. Ezen elem pedig egyrészt a színezésnek nagyobb érzékenységet kölcsönöz, más-

részt az ellentéteknek élet veszi. Kora reggel, hajnal hasadéskor nyári időben is a fennebb elmondott tünemény ismétlődik, de mintegy más kiadásban. A téli látvány ugyszólván az aranyos diszkiadás a látogató terem asztala számára, az egyszerűbb nyári a mindennapi használatra való.

Esteledéskor a hegyláncz állásánál fogva élénkebb pir egyáltalán nem fejlődik. Az egész Tátra derült nyári estéken sűrű sötét ibolyaszínű lepelbe burkolózik, melyen át a szem alig képes egy-egy völgyet, hegyoldalt, vagy bárminő részletet kivenni. Csak a felső határvonalak különböztethetők meg és pedig olyan élesen, hogy ökölnagy-ságu szikladarabokat kivehetni.

Ezen éles különbség pedig az est haladtával nem igen fogy, mert a milyen mértékben a háttért képező ég halványul, olyan mértékben növekszik a hegyláncz sötétsége. *Éjjel* az bársony fekete. Részeket egyáltalán ki nem vehetni, legföllebb néha mikor a hegyoldal közepe táján egy kis pásztor tűz ég, a mi nagyobb távolságból azon benyomást teszi, mintha valamely nagyobb csillag tévedésből nem a Tátra mögé huzódott volna lemenéskor, hanem a Tátrán innen kerülve, a gyalogfenyő kuszált galyán megakadt volna.

A Tátra *távolsága* egy és ugyanazon néző ponthoz mérten a szemre nézve éjjel más, mint nappal, sőt reggel is más, mint este. Ugyanis a mint a részletek elmosódnak, azon látszat támad, mintha a Tátra hátrább vonulna. Ezen tünemény az évszakok folytán is észlelhető. Ugyanis tavasszal, a midőn a levegő vizpárával erősen megtelik, annak folytán átlátszósága csekélyebb, a Tátra sokkal messzebbnek látszik, mint szeptember hóban, a teljesen tiszta és átlátszó levegő havában. Távolsága tehát tavasszal növekedni, ősszel fogyni látszik.

A felíg, vagy egészen felhős ég, a ködös és esős idő, az égi háboru kevésbé kedvezően hatnak a Tátra nyári látóképére. Miután még derült időben is bizonyos mélabus jellegű, az ég komor színe egyenesen komorrá teszi. Ha magasan álló felhőkből az eső esik, úgy hogy a Tátrát az esőn át megpillanthatni; az olyankor egyenesen dermesztő hatása, — mintha az eső minden báját, szépségét, egész költőiségét lemosta volna. Idomtalan sziklatömeg gyanánt tűnik fel olyankor, melynek célját, rendeltetését be nem látjuk.

Magasztos látványt nyújt azonban, midőn csak egyes völgyeiben vagy ormai fölött *nyári vihar* dühöng, villámok cikáznak. Teljesen illik a vihar ezen hatalmas, komor és meredek sziklatömeghez; mintha az volna az égi háboru szülőháza, voltaképeni lakótanyája, a honnan

csak néha teszen kirándulásokat az alantabb fekvő vidékekre, hogy csakhamar ősi fészkébe visszatérjen.

Bájos és szende a Tátra látóképe szép *nyári holdvilágos éjeken*. Minden merev, szakadozott és szögletes, eltűnik olyankor képéből a regényesség eleme, még nagyobb mértékben hat olyankor ránk, mint a téli holdvilágos éjeken, mert a hó és jég képzete ilyenkor nem bánt és mintegy vágyódunk holdfényben uszva, azon hegyek fölött szabadon lebegetni.

És ezen képpel búcsut veszek a Magas Tátrától. Nem mintha a tárgyat kimerítettem volna; mert hiszen valamint a változó, örökké újító természet kimeríthetlen, úgy az ő műveit ismertető tárgyalás is az. Sőt még a legkiválóbb látóképeket sem soroltam el mind. Hanem mindennek daczára ezennel befejezem felolvasásomat, mert nem akarom t. hallgatóim becses türelmét végkép kimeríteni. Így is attól tartok, hogy azt talán tulságos mértékben vettem igénybe! De hát szolgáljon mentségemül a Magas Tátra, az a kedves és szép tárgy, a melylyel az iránta érzett szeretetemnél fogva, örömmel foglalkoztam.

A HELYNEVEK ÜGYE.

— A Magyar Történelmi Társulat véleménye. —

A Magyar Történelmi Társulat az E. K. E. által felszólíttatván, hogy a helynevek helyesbitése kérdésében mondjon véleményt, erre a nevezett társulat a következő véleményt nyújtotta be:

A helynevek ugynevezett helyesbitésének kérdésénél mindenek előtt maguknak a helyneveknek természetével kell tisztába jönnünk, mert e kiinduló pont szükségét sohasem lehet elég nyomatékosan hangsúlyozni.

A modern történelmi és nyelvészeti kutatások — a külföldön csak úgy mint hazánkban — kétségtelenül kimutatták, *hogy a helynév — el-
lentében a közhittel — az illető helynek sohasem valami önkénges meg-
jelölése, hanem, hogy abban mindig valamely elemi szükség szinte öntudat-
lanul jut kifejezésre.*

De a *helynév nem pusztán csak szó*, hanem — a hol t. i. az eredeti elnevezés maradt reánk — *az illető hely alapításának, megalakulá-
sának legelső hiteles emléke is egyszersmind.* Az összes helynevek — azon kívül, hogy az első lakók nemzetiségét is elárulják — tulnyomó részükben, vagy a *helység birtokosának* vagy *megtelepítőjének nevét*, vagy a telepések társadalmi helyzetét örökítik meg; avagy az illető hely

megalapításának külső fizikai körülményeit írják le. Például, hogy erdőből irtották-e a falu helyét: fejszével-e vagy tüzzel? hogy milyen a földrajzi fekvése; micsoda természetű volt az a forrás, patak, folyó stb., mely mellett megszállottak, micsoda fák, növények állatok uralkodtak ott akkor stb. stb. Régi, de nálunk legalább egész nagyságában alig méltányolt igazság, hogy a *helynevekben megbecsülhetetlen történeti kincs rejlik.*

Ezek az egyes elnevezések nemcsak az illető helyek lakóit érdeklik; vagy azokat a régi családokat, melyek onnan származnak, onnan *előneveiket veszik, hanem pótolhatatlan anyagát képezik a hazai történettudományak is, mely anyagnak egész értékét eléggé jellemezhetjük azzal, hogy például Magyarország fokozatos benépesedésének történetét, időnkénti etnográfiai arczulatát egyedül helyneveink segítségével leszünk képesek valaha rekonstrálni.*

Mindezeket megfontolva, csak örömjünknek adhatunk kifejezést, hogy az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület célja: nem *új helyneveket gyártani* s viszont tőlünk sem áll semmi távolabb, mint az, *hogy a helynevek tervbevetett helyesbitésének* jogosultságát kétségbe vonjuk. Kik hazánk régi földrajzában járatosak, nagyon jól tudják, hogy helyneveink jelentékeny részükben, sokszor a fölismerhetetlenségig vannak eltorzítva s hogy másrészt ősi, történetünk vagy nyelvészetünk szempontjából *nagy értékű s leginkább magyar helyneveket más, újabb, kevesebbet mondó, idegen elnevezések szorítottak ki.* Az ilyeneknek helyesbitése, visszaállítása tehát épen *históriánk érdekében volna kívánatos, mert azáltal voltaképen multunknak* egy-egy becses emlékét restauráljuk. Nem rombolunk, de építünk.

De e helyesbitési vállalkozás nem csekély szakértelmet is követel. Elsőben is a helyesbitendő helynévnek összes változatait hiteles okiratokból össze kell gyűjtenünk, de sőt az illető hely történetének ismeretét sem nélkülözhetjük, mert másként az egyes névváltozatok igazi értékét nem leszünk képesek méltányolni. Hogy csak egyet említsünk, például latin okleveleinkben sokszor a helynév az „alias“ szó által egy másik helynévvel van azonossá téve. A felületes kutató is mindjárt kész lesz a két helynevet egynek venni, noha az, számos esetben, két különböző helynek felel meg s csak mivel az egyik elpusztulván, a másodiknak határába olvadt, így mindakét név fönmaradt mindaddig, míg a beolvadás emléke kivész s vele a név is.

De multhatatlanul nyelvészeti jártasságra is van szükség. Hiszen ha valami helynév eltorzult, azt észrevenni s még inkább helyreigazítani csak az lesz képes, ki annak a nyelvnek nemcsak modern szó

kincsét birja, hanem a megfelelő nyelvtörténeti ismeretekkel is rendelkezik. E nevek sokszor az Árpádokig, sőt annál is régibb korba nyulnak vissza, mily naivság volna tehát azokat pusztán amaz ismert szóalakokból magyarázni. Kiáltó anachronismus tehát például azokra a nevekre, melyeket az ószláv népeknek köszönhetünk s természetesen csak az ő nyelvükből érthetünk meg, a mai tót, szerb, vagy oláh nyelvnek szókincsét és hangtanát alkalmazni. Viszont az avatott nyelv-tudós gyakran a helynévben fentartott ugyszólván megkövült alakok vagy hangtani tűnemények korából magának a helynévnek korát is meg fogja tudni állapítani.

Általában véve, inkább a nyelvtörténészre kell bízunk e helyesbítéseket, mert a helyneveket számtalanszor maguk a hiteles helyek torzítják el legjobban. A királyi kancellariákban keltek azért, mert távol voltak, a helybeli törvényhatóságoknál pedig az iródeákok rosz ortográfiaja következtében.

Végezetül magának a helynévképzésnek törvényeit is tanulmányoznunk kell, mert azok mindig az illető nyelv szelleméhez alkalmazkodnak s a helynevek szabatos helyesbítésénél mindig szem előtt tartandók. Tanulmányozásunkra kész anyagot találunk nemcsak a rokon természetű helynevekben, hanem különösen az egyes községek határrészeinek elnevezéseiben. Olvassuk el pl. azt, a mit kitűnő etnografusunk Jankó János dr., kalotaszegi és aranyosszéki monografiáiban e határrészek elnevezéseinek szentel s azonnal át fogjuk látni, hogy minden egyes dülőrésznél ugyanazok a törvények érvényesülnek, a miknek maguk a községek köszönhetik elnevezéseiket.

Ezek azok a legfőbb irányelvek, melyek a fölvetett kérdésben nemcsak sikeresen elkalauzolhatnak, hanem a magyar történetírás érdekeit is hathatósan megvédelmezni hivatvák.

Pulszky Ferencz,
alelnök.

Nagy Géza,
jegyző

ZERGEVADÁSZAT ERDÉLY ÉS OLÁH- ORSZÁG HAVASAIBAN.

Írta és az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület brassóvármegyei osztályának 1883. évi február 10-én tartott estélyén felolvasta: *Orlovszky Gyula.*

A magas hegységi vadászat egyik legélvezetesebb, a mellett legveszedelmesebb nemének mult év augusztus 3. és 4-ik napján Erdély és Oláhország bércei között a 2526 m. magas *Bucsecs*-en megtartott

zergevadászatnak lefolyását igyekszem elmondani e lap t. olvasói előtt az alábbi sorokban.

Egész kis karavánt alkotott a csoport, mely Töröcsvár vendégmarasztalóját augusztus 3-án reggeli 7 órakor elhagyta. Tizennyolcz apró erős hegyi ló vitte a hátán a tizenegy nagyreményű Nimródot, eleséget, pokróczot és hajtót egyaránt, már a melyikre, ki illetve mi jutott.

Lassacsán koczogtunk végig a „simoni“ völgyen, elhagyva egy fordulónál e „Töröcsvári“ várat s hozzá tartozó apró falvakat. Utunk mind följebb vitt s 2½ órai lovaglás után „Guczán“ magyarországi határvámnál egy fél órai pihenő után ujult erővel fogtunk az ut előttünk levő meredekebb, nehezebb részének megtevéséhez.

A hegyvidékhez nem szokott szem bámulva nézi az előtte égbe meredő felhővel koronázott hegyóriásokat s a vele ismerős is rövid időre csak elfogulttá lesz közelükben. Milyen vajudása kellett az anyaföldnek ahhoz, hogy kidobla méhéből e gigászi alkotásokat. De félre képzelet! Hisz fölöttünk áll a „Poiana czopului“ egyik sziklaélén a bérczek birodalmának királyi állatja — a kőszáli zerge. Egy hatalmas fenyőbakk (Latscsenbock) bámult le ránk, s nem mindennapi megvetéssel nézett velünk farkas szemet, azután nyugodtan megfordul s a faképnél hagyja bucsutlanul az egész vadászkompániát. Kezdetnek ez is jó!

Dél felé már a tetőn voltunk; itt a hegy gerinczen vonul végig egy széles alacsony árok helylyel-közzel kőrakásokkal, egyszerű faoszloppal közepén, ez alkotta a határt Magyarország és Oláhország közt. Különös érzés foglta el az embert, mikor ezen az árkon végig menve exterritorialis területen érzi magát. Balra terül el Magyarország apró falvaival, városaival, világos zöld mezőivel éles ellentétben a belőle kiemelkedő sötét hegyekkel. Jobbra Oláhország hegyei tornyosulnak, ólomszínű felhők kergetik egymást szirjeik között s zárják el a kilátást szemeink előtt.

Végre délután 2 órakor értünk az első hajtás helyére. A „Gaura“ egyik legnagyobb völgye 1900 m. magasságban lett meghajtvá. Fent a gerinczen a sziklaélhez lapulva a legnagyobb elővigyázattal és csendben helyeztem el — a völgy egész hosszában — a vadászokat. Megkezdődött az első hajtás. A hajtók zajának nyomában felhangzott egy-egy puskalövés, ezerszeresen dörögve vissza a sziklák által.

De hiába volt zaj, puskalövés és mennydörgés, a felhajtott öt zerge közül egy sem került teritékre, egészen könnyen törtek át a

puskások vonalán. Oka volt ennek a köd, mely rövid időközökben oly sűrűn szállt alá, hogy biztos lövést teljesen kizárta tette.

Minden tényleges eredmény nélkül értünk fel, tehát a *Bucecs* tetőre, hol egy a brassói szász „Kárpát Egyesület“ által épített és fenntartott kő-menedékházban találtunk helyet az éjszakára. Mintha csak kiszámítottunk volna, épen tele lett velünk a házikó. Arra pedig, hogy hering módjára összeszorítva bent legyünk, nagyon is alapos okaink voltak, mert kint fagyasztó északi szél kíséretében nem is esett, hanem rakódott le a sok csillogó hópehely. Csakhamar fehér szokatlan hófehér mezbe öltözött körülöttünk minden. A szürke hófelhők barátságatlanul ölelnek körül, a hideg éjszakai szél kíváncsian kutatja ki ruhánk minden nyílását, majd haragosan simit végig egész testünkön s mikor önkénytelenül megborzadunk, gunyosan kaczag felénk.

Kétségbeejtő helyzet lenne abban a rettenetes egyhangú szürkeségben, az északi dermesztő szél játékanak kitéve, messze, messze minden emberi lénytől, elhagyatva bénult idegekkel egyedül lenni. — De hála Istennek Diána és Szt. Hubertusz kultuszának vakbuzgó hiveinek a fölötti vitatkozása, hogy hát hogy is fogunk itt ebben a szűk kunyhóban aludni, kiverik fejemből e szomorú gondolatokat. Csakhamar a hátamon fekszem a többiekkel egytetemben, mert a kételyek elosztatása végett kénytelenek voltunk egy próbaalvást rendezni. Ez nagyszerűen sikerült, elosztatván így minden rend-, rang- és véleménykülönbség, csak némi nemű terjedelmű differenciák kiegyenlítése maradván függőben.

Egy jó vacsora és meleg thea, élcelődés és adoma után át vette volna egy tücsök, ha lett volna, csendes birodalmát.

A nem nagyon nyugalmas éjszakát, ki egy kicsit kipihenve, ki még jobban eltörődve vette kezébe más nap reggel fegyverét, hogy a még mindig tartó bizonytalan felhőrégióban vadász állására induljon. Kedvtelenül huzódott meg kiki egy-egy védettebb szikla aljában felhuzott ravaszszal, várva a zergék előtörését.

A „malajeszti“ völgynek zerge lakóit csakhamar fölzavarták a hajtók. Egy öt darabból álló zergecsapatnak különös szerencséje volt egy soha nyulnál nagyobb vadat rem látott Nimród elé kerülni. A nagy vadász annyira megilletődött a különös látványra, hogy fegyverének mindkét csövét egyszerre a levegőbe sütötte. A zergék természetesen nem várták meg a következő kettős üdvözlést.

Hajtásba került ezután még hét zerge, lövésre három került, kettő elesett, egy megsebesült. Egyike ezeknek egy hatalmas, kifejlődött bak, kizsigerelve 40 kilogram erős dudoros kampói viharos előletről tanus-

kodnak. A másik egy három éves szép bak, aránylag rendkívül kifejlődött kampókkal és testtel. A harmadik megsebesült nem volt feltalálható, ki tudja hová tűnt el, vagy suhant bele valami hozzáférhetetlen sziklahasadékba, martalékául a bérczi sasoknak.

Itt volt már a hazatérés ideje is. A zsákmányt egy lóra pakolva húzódtunk lefelé, hogy a „poiana czapului“ sziklában ott a hol az első zergét láttuk, próbaképen még egy hajtást kíséreljük meg. Azonban az előző napon való lárma és felvonulás után — a mi előre látható is volt — sikertelenül.

Későre fordul az idő, mikor kifáradva Töröcsváron leszállottunk elgyengült lovainkról. Két napi férfias multság élvezetének kedves emlékével és azzal a meggyőződéssel váltunk el egymástól, hogy egy vadászat sem képes annyi érdeklődés és élvezetet nyújtani, mint a magas hegységi zergevadászat, de meggyőződtek azok, a kik zergére még nem vadásztak arról is, hogy a vadászat ezen nemének gyakorlásához egy bizonyos testi képesség, kitartás és sokszor bátorság szükséges, melyek a vadászt a válságos helyzetekből sokszor kiségeíteni képesek.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
EGYESÜLETI ÉLET.

A KÖZPONTBÓL.

I. Választmányi gyűlés.

— 1894. márczius hó 11-én. —

Az E. K. E. választmánya 1894. márcz. 11-én rendes gyűlést tartott. Jelen voltak : *Bethlen* Bálint gróf elnök, *Szádeczky* Lajos dr. alelnök, *Radnóti* Dezső főtitkár, *Merza* Gyula főpénztáros, *Jékely* Dániel dr., *Várady* Aurél és *Kolbenheyer* Bertalan jegyzők, *Nedoroszték* János és *Beregszászy* László ellenőrök, *Szekula* Ákos számvizsgáló, *Gyabai* Farkas dr. szerkesztő; továbbá *Jósika* Lajos báró (Branyicska), *Márki* Sándor dr. egyetemi tanár, *Heppes* Miklós kir. táblai tanácselnök, *Sz. Szakáts* Péter gazdasági egyesületi titkár, *Páter* Béla tanár, *Székely* István posta- és távirda-felügyelő, *Hangay* Oktáv kereskedelmi akadémiai tanár, *Mannsberg* Sándor báró bankigazgató, *Bede* Jób hirlapíró, *Gergely* Albert dr. ügyvéd, *Nyerges* Zsigmond ügyvéd, *Szász* János megyei számvevő stb.

Elnökölt: előbb *Szádeczky* Lajos dr. alelnök, később *Bethlen* Bálint gr. elnök. Jegyzett: *Jékely* Dániel dr. Előadott: *Radnóti* Dezső.

A mult gyűlés jegyzőkönyve felolvastatván, — választmány minden megjegyzés nélkül hitelesíti.

Főtitkár a lefolyt óról a következő jelentést teszi:

Mélyen tisztelt választmány!

A lefolyt hó egyesületünk történetében azért lesz nevezetes, mert ebben a hónapban kezdtük meg az egyesület pénzügyi viszonyainak rendezését és örömmel jelenthetem, hogy a kezdet elég sikeres volt. A pénztári kimutatásból ki fog tűnni, hogy febr. hónap pénztári forgalma 1008 frt volt, melyből tiszta bevétel 805 forint. Ebből az összegből fedeztük az Emke kölcsön múlt évi kamatja egy részét, a radna-borbereki fürdő tartozásából kifizettünk 200 frtot, ugyszintén az «Erdély» múlt évi tartozásából is törlesztettünk 270 frtot. — Ez örvendetes tény mellé más tekintetben is csak örvendetes adatokról tehetek jelentést. — Első sorban említem meg, hogy *Bethlen* András gr. földmivelésügyi m. kir. miniszter a márczius 1-én rendezett Kárpát-estély fővédője, 100 frtot küldött az egyesület általános céljaira, melyből 50 frtot adtunk a kolozsvármegyei osztálynak és 50 frtot a központi pénztárba utaltunk. Szinten örvendetes figyelem jele, hogy *Hieronymi* Károly m. kir. belügyminiszter a megküldött *Erdély* diszköteteért levélben fejezte ki köszönetét — Nagyjelentőségű még az a körülmény is, hogy *Dillmon* V. *Dillmont* cs. és kir. tábornok belépett egyesületünk rendes tagjai közé. — Az elnökségileg ellátott ügyek köréből a következőket jelenthetem: A választmánynak múlt havi határozata értelmében a nemzetközi turista kongressus ügyében kibocsátottuk a köriratokat a hazai és külföldi testvéregyesületekhez. A terv a testvéregyesületek körében rokonszenves fogadtatásra talált és már jönnek a helyeslő válaszok. A külföldi turista egyesületek részére a köriratot német, francia és angol nyelveken bocsátottuk ki. — Az Utkalauz átvizsgálását is megkezdettük, széküldvén körirat kíséretében a kalauz lapjait az osztályoknak és más egyeseknek. — Az osztályok köréből kiemelem, hogy márcz. 1-én a kolozsvármegyei osztály igen szép Kárpát-estélyt tartott, február 27-én pedig közgyűlést. — *Vértesi* Géza min. tanácsos Bécsből belépven egyesületünk tagjai közé, felkértük, hogy az épen szervezés alatt álló bécsi osztály érdekében minket támogatni sziveskedjék. — Ugyszintén az Udvarhelyvármegyei osztály megalakítása ügyében megkeresést intéztünk *Ugron* János alispánhoz. — *Torda-Aranyosvármegye* alispánja a hátralékos díjak behajtását igen erőlyesen folytatja. — A Háromszékvármegyei osztály elszámolt a tevalyi nála begyűlt tagdíjakról, 20 frtot küldvén be e czimen. — A főrendház tagjaihoz felhívást küldtünk, hogy egyesületünket támogassák. — A Magyar Turista Egyesület folyó hó 10-iki közgyűlésére meghívta egyesületünket. Felkértük *Hoitsy* Pál, *Hunkó* Vilmos dr. *Herrmann* Antal dr. osztályalelnök urakat, hogy egyesületünket e közgyűlésen képviseljék. — A portomentesség ügyében kapott miniszteri rendeletet sokszorosítottuk és ahhoz való alkalmazkodás végett megküldöttük az osztályoknak, felkérvén, hogy most már minden alkalmat fel kell használni, hogy a kedvezmény ez évben az egyesület javára kimeríttessék. Az általunk kiadott «Erdélyrészi fürdők és ásványvizek» czimű könyv megmaradt példányait postautalvánnyal kapcsolatban azzal küldtük meg a nevesebb orvosoknak, hogy azokat 80 kr. leszállított árban megtartani sziveskedjenek. Az eredmény elég kedvező, mert már vagy 100 orvos a 80 kr. árt beküldötte. — Uj alapító tagok lettek: *Wodianer* Albert br. Budapestről, *Szentmariaay* Dezsőné M.-Vásárhelyről, *Beregszászy* László. Kolozsvárról. — Választmány a főtitkári jelentést tudomásul veszi.

A tisztikari tanács előterjeszti, hogy szükségesnek mutatkozik a radna-borbereki fürdő nehéz közlekedési viszonyait valamiképen könnyíteni és ezért javasolja a helyi kir. postaigazgatóságához kérés intézését, hogy a naszód-oláhszentgyörgyi postajáratot szüntesse be és helyébe Beszterczétől Ó-Radnaig személyszállítással kapcsolatos postajáratot létesítsen. Ez különben kincstári érdek is és annál inkább remél-

hétő a kérés teljesítése. — Választmány a tisztikari tanács javaslatát magáévá tevén, a helyi m. kir. postaigazgatósághoz kérés intézését elhatározza.

Főpénztáros jelentése szerint a pénztári forgalom a múlt hóban 1008 frt 87 kr volt, melyből tiszta bevétel 913 frt. Bemutatja a pénztári forgalmi kimutatást, mely ellenőrileg hitelesítve van. — Választmány a jelentést örvendetes tudásul veszi.

Olvasztatik az Országos Diákkongresszus előkészítő bizottságának levele, melyben kéri az egyesületet, hogy a márcz. 27-én rendezendő diákkongresszus alkalmából Kolozsvárra jövő ifjúságot az egyesület a városban kalauzolja. Egyszersmind a költségekre a választmány tagjai közt gyűjtést kér. — A tisztikari tanács javaslatára a választmány örömmel felajánlja a kalauzolásban szolgálatait és utasítja a főtitkárt, hogy az ifjúsággal lépjen érintkezésbe, a látóvalók programját készítse el és az idegen ifjakat kalauzolja. A gyűjtőívet pedig kiadja az elnökségnek megfelelő körözés végett.

Főtitkár előterjeszti a helynév helyesbítő bizottság kérését újra szervezése tárgyában. E szerint javasolja, hogy a bizottság a következőkép alakíttassék meg: Márki Sándor dr. elnök, Radnóti Dezső jegyző, Szádeczky Lajos dr., Szabó Samu, Koch Antal dr., Fekete Béla, Török István dr., Kanyaró Ferencz, Halász Ignác, Parádi Kálmán, Kanitz Ágost dr., Zachár Gyula, Bucsy József, Merza Gyula, Békéssy Károly dr., Finály Henrik, Sz. Szakács Péter bizottsági tagok — Választmány hozzájárul a bizottság javaslatához és a felolvasott tagokat a bizottságba beválasztja.

Jelenti továbbá főtitkár, hogy a bizottság működését két irányban kívánja folytatni és pedig első sorban a *katonai térképeknek revisióját* veszi munkálat alá és ennek következtében javasolja, hogy a reambuláció alá kerülő térképlapok szerzetes-senek be 5 példányban, küldessenek meg ezek az illető vidék osztályaihoz és alispáni hivatalaihoz azzal a felkéréssel, hogy a lapokat a jegyzők által vizsgáltassék felül és az eltéréseket közöljék az egyesülettel. A beérkező anyagot a bizottság szigorú kritika alá veszi és a térképeknek ezek szerint kijavítása ügyében azután a vármegye, vagy az illető község útján folyamodni fog a belügyminiszterhez és az adatokat közli a cs. és kir. bécsi földrajzi intézettel. — Kimondta a bizottság, hogy a tényleges állapotnak megfelelő magyar elnevezéseket fogja a térképre felvenni és hogy ha a magyar név elferdítve más nyelvű ortográfiával használtatnék, ezt az elferdítést még párhuzamosan sem használja. — Hogy az eljárás annál eredményesebb legyen, javasolja érintkezésbe lépni a helyi katonai parancsnoksággal, hogy a helyesbítések jogosságát a parancsnokság is megerősítse a földrajzi intézettel. — Javasolja továbbá, hogy a bizottság részére szerzetessék be az erdélyrészi helynévtár, mely a bizottság munkálatai alapjául fog szolgálni, valamint szerzetessenek be az ide vonatkozó szakmunkák. — Második irányu munkálkodása a bizottságnak a *helynevek helyesbítése* lesz. Ebben a kérdésben a bizottság magáévá teszi a M. Tört. Társaság véleményét, helyeselve azt, hogy a helynevek konszerváltassanak. Azonban a bizottság nem ragaszkodik oly szigoruan ahhoz, hogy csak a történeti nevek kutassanak ki, mert helyesnek és kívánatosnak tartja azt is, hogy a hol az illető hely a vidék középpontja; posta, távirtda és vasuti állomás van és a lakosság nagyobb része magyar: az idegen helynév helyébe valamely más magyar név alkalmaztassék — A magyar helynevek kikutatására nézve gazdag anyagnak véli a bizottság a telekkönyveket is, melyeket a revisió alkalmával figyelembe fog venni. — Választmány a bizottság megállapodásait magáévá teszi és ily értelemben határoz.

A Kolozsvármegyei osztály javaslatát, hogy időközönként, rendszerint az E. K. E. estélyek alkalmával rendezzen a választmány osztály kongresszusokat, melyek-

nek tárgyai az osztályok közös ügyeinek megbeszélése volna: választmány a tisztikari tanács ajánlatára elfogadja és a kivitellel az elnökséget megbizza.

Kecskemét város tanácsa értesíti az egyesületet, hogy hajlandó valamely összeget az egyesületnek megszavazni, azonban előbb a nagyobb alapítók névsorát megküldeni kéri. — Választmány örömmel veszi Kecskemét város hazafias elhatározását és az alapító névsor kiadását elrendeli.

Deés város tanácsa ama kérést intézi az egyesülethez, hogy az 5 évig megszavazott évi 10 frtnak 30 frt alapítói díjjal megváltásával vétessék fel az alapító tagok közé. — Választmány készséggel felveszi Deés városát az alapítók közé, azonban csak úgy, ha a megszavazott egész 50 frt egyszerre befizetetik.

Főtítkár jelenti, hogy a választmánynak korábbi határozata értelmében az elnökség megindította a mozgalmat egy alföldi szervezetére. A kezdeményezés előtt kikérte az elnökség a Debreczenben székelő M. K. E. keleti kárpátok osztályának véleményét is. A testvér egyesület keleti osztálya melegen üdvözlöi az E. K. E. tevékeny működését és készséggel hajlandó mindenben támogatni, azonban kéri, hogy az Alföldre ne Nagy-Várad felé, melyet az osztály már lefoglalt, hanem Arad felé kezdje meg az egyesület tevékenységét. Az ügyek vezetésére azonnal ajánlja felkérni *Fetter Géza* magyar államvasuti felügyelőt, ki mint turista is igen használható egyén lenne. — A tisztikari tanács javaslatára választmány *Fetter Gézát* felkéri, hogy az alföldi osztály szervezését indítsa meg. A M. K. E. keleti kárpátok osztályának pedig köszönetet szavaz szives utbaigazításáért.

Főtítkár bejelenti, hogy a választmánya megbízása következtében kiszállott Maros-Vásárhelyre a marostordavármegyei osztály megalakulását előkészíteni. Az összehívott gyűlés azonban nem akarta kimondani a végleges megalakulást, minthogy célszerűbbnek tartaná, ha az osztályok nem közigazgatási beosztás szerint, hanem geográfiai szempontok szerint alakulnának és a szerint Maros-Tordavármegyére nézve Csikvármegye gyergyói részének idecsatolásával egy «Felső-Marosvidéki osztály» szerveztetnék. Minthogy ily értelemben a megalakulásra a gyűlésnek felhatalmazása nem volt, a gyűlés előbb a központ és Csikvármegye véleményét kívánta e kérdésben meghallgatni. Az elnökség ennek alapján megkérdezte Csikvármegye alispánját, ki a közigazgatási beosztás szerint való alakulást pártolja, mert ha Csikvármegyének gyergyói része elszakítottá, az egyesületnek kilátása sem lehetne, hogy a Csikvármegyei osztály valamikor megalakulhatna, de ez társadalmi surlódásokat is idézhet elő. — Választmány ezek következtében a tisztikari tanács javaslatára kimondja, hogy az osztályokat továbbra is közigazgatási beosztás szerint szervezi és ily értelemben a marostordavármegyei osztályt értesíti.

A brassóvármegyei osztály javasolja, hogy a tagfelvételt ne a központ eszközölje, hanem engedje át e jogot az osztályoknak, mert az osztály tudja legjobban, hogy kit lehet felvenni és kit nem. A tisztikari tanács ajánlja az indítvány elfogadását. — Választmány teljesíti a kérést azzal a kikötéssel, hogy a felvett tagok azonnal bejelentendők a központnak.

Döller Antal levélben azt az indítványt terjeszti a választmány elé, intézen az egyesület kérést a kereskedelmi miniszterhez, hogy az erdélyrészi állomásokon is alkalmazzon az erdélyrészi természeti szépségekre vonatkozólag illusztrált menetrendeket. — Választmány az indítványt elfogadja.

Főtítkár jelenti, hogy az alapszabályok értelmében az egyesületnek kötelességei közé tartozik egy Kárpát-Muzeum felállítása is. Minthogy e tárgyban még semminemű intézkedés nem történt, a tisztikari tanács nevében javasolja, hogy az ezer-

éves kiállításra készülődés alkalmából a választmány erre is terjessze ki figyelmét. — Választmány hozzájárul a tisztikari tanács javaslatához és a kivittel az elnökséget megbizva

Jósika Lajos br., mint a hunyadvármegyei osztály elnöke, kéri a választmányt, hogy a hunyadvármegyei osztály tagjaitól befolyt osztálypótlékot küldje meg az osztálynak. — Választmány utasítja a pénztárost, hogy az elnökség kiutalása alapján az osztálypótlékot a Hunyadvármegyei osztálynak szolgáltatassa ki.

Gyalui Farkas dr. szerkesztő] jelentést tevén az *Erdély* 1—2 füzetének megjelenéséről, kéri a választmányi tagokat, hogy a hirdetések összegyűjtésében neki segítséget nyújtani sziveskedjenek, mert a személyes érintkezéssel lehet e tekintetben eredményt elérni. — Választmány tudomásul veszi a szerkesztő jelentését, maga is felkéri a választmányi tagokat, hogy a szerkesztő kérését lehetőleg teljesítsék.

Felolvastatik *Jókai Mór* levele, melyben a tiszteleti tagságot megköszöni. A levél a következőképen hangzik: „Méltóságos Uram! Hódolatteljes örömmel fogadtam azon hazafiui kitüntetést, melyben engemet a tisztelt egyesület részesített. Irodalmi munkásságomnak legszebb jutalmát találom e megtiszteltetésben s életemnek hátralevő napjait arra szentelem, hogy ezt megérdemeljem. Kérem méltóságodat, kegyeskedjék hálám kifejezését az egyesület tisztelt tagjaival tudatni s hazafiui jó indulatában engemet továbbra is megtartatni. Legmélyebb tisztelettel maradok Budapesten, 1894. január 25-én híven tisztelő honfitársa *Jókai Mór*.» — Szolgál örvendetes tudásul.

Végül gróf elnök megemlékezik a kolozsvármegyei osztálynak márczius 1-én rendezett fényesen sikerült estélyéről, melynek rendezéseért köszönetet indítványoz szavaztatni az osztálynak és *Szádeczky* Lajos dr. elnökkel az élén az egész rendezőbizottságnak. — Választmány elnök indítványát éljenzések közt határozattá emeli.

Több tárgy nem lévén, a gyűlés véget ért.

2. Választmányi gyűlés.

— 1894. április 11. —

Az E. K. E. választmánya április 11-én d. u. 4 órakor az egyesület *Jókai-utcai* új helyiségében rendes havi gyűlést tartott. Elnökölt *Szádeczky* Lajos dr. alelnök, előadott *Radnóti* Dezső főtitkár, jegyzett *Jékey* Dániel dr. Jelen voltak: *Merza* Gyula főpénztáros, *Eöry* Ernő számvizsgáló, *Gyalui* Farkas dr. szerkesztő, *Veress* Endre és *Herepei* Iván jegyzők, *Beregszászy* László ellenőr, *Jósika* Lajos báró (Branyicska), *Papp* György (Somogyom), *Mannsborg* Sándor báró, *Márki* Sándor dr., *Moldován* Gergely dr., *Török* Imre dr. választmányi tagok.

Főtitkár a lefolyt óról a következő jelentést teszi:

Igen tisztelt választmány!

Mindenekelőtt bejelentem, hogy *Feilützsch* Arthur báró társelnök ur e gyűlésből való elmaradásáért hivatalos elfoglaltságára való tekintettel kéri az igen tisztelt választmány szíves elnézését, egyszersmind úgy intézkedett, hogy 4 napig való távolléte alatt az ügyeket *Sándor* József és *Szádeczky* Lajos dr. alelnökök intézzék. — Jelentésemet ezáltal is egy örvendetes figyelemnyilvánulással kezdem, melyben lekötelező szívessegét lát, meleg köszönetét tolmácsolta. — Szomoruan jelentem, hogy *Pausinger* József erdőrendező, ki Görgényszentimrén kezdettől fogva ügyeink buzgó apostola volt, a folyó hóban elhunyt. — A tisztikari tanács tegnap d. u. 5 órakor *Sándor* József alelnök

elnöklete alatt tartott gyűlést, melyen a mai választmányi gyűlés tárgyait készítette elő. — A különböző előfordult ügyek közül felemlítendő az, hogy a Diákkongresszus alkalmából Kolozsvárra jött idegen ifjakat a városban egyesületünk készséggel kalauzolta. A Diákkongresszus rendező bizottsága gyűjtésünkért és kalauzolásunkért köszönő levelet intézett hozzánk. — A helynév-helyesbítő bizottság ujonnan beválasztott tagjait külön-külön értesítettük a választásról, kérvén annak elfogadását. — A tagfelvétel ügyében köriratot intéztünk valamennyi osztályba, jelezvén, hogy a tagfelvétel jogát az osztályoknak engedjük át. — Gyulai osztályunk elnökének *Ferencz* Gyulának sziklajelölések czimén 20 frt 70 krt fizettünk ki. — A bethleni takarékpénztárnál levő 1650 frt adósságunk törlesztésére is megtettük intézkedéseinket. Az összeget havi részletekben igyekszünk lefizetni. A takarékpénztár igazgatóságával a törlesztés mikéntjére nézve megállapodtunk. — Az Utikalauz kiadása ügyében megkerestük a «Köz művelődés» nyomdát, nyilatkozzék, fentartja-e a második kiadásra nézve is a szerződésben biztosított feltételt. — Az «Aradi Hiradó» alföldi osztályunk érdekében a mi intézkedésünkre hosszabb cikket közölt, melyet több példányban megszerezvén, hangulatkeltés végett szétküldtük a nevezetesebb megyei vezérérfiakhoz. — A szebenvármegyei osztály gyűlést tartott és az Utikalauz kijavítására nézve határozott. A szöveget április végén ígérte beküldeni. Munkaprogramját *Pap* György választmányi tagunk által elkészíttette és működését ennek alapján megkezdte. — A kolozsmonostori róm. kath. uradalom igazgatósága megengedte, hogy az egyesület a Szent János kuthoz megfelelő kiránduló helyet létesítsen minthogy e kérdéssel a kolozsmegyei osztály foglalkozik, áttettük az erre vonatkozó átiratot az osztályhoz. — Az *Erdély* részére, tekintettel többé-kevésbé tudományos tartalmára, segílyt kértünk a Magyar Tudós Akadémiától is. — Új alapítók lettek Seps-Szentgyörgy város 30 frt, Gyergyó-Szent-Miklós nagyközség 30 frt, id. *Zichy* N. János gr. Budapestről 30 frt, Bereczk város 30 frt összeggel. — A takarékpénztárak közül adakoztak: Dunaföldvári takarékpénztár 5 frtot; A városok közül Gyula város 10 frtot, Szatmár város 10 forintot.

Merza Gyula főpénztáros jelentése szerint a márczius havi forgalom 928 frt 34 kr volt, melyből tiszta bevétel 776 frt 70 kr. A pénztári kimutatásban új alapítók-ként szerepelnek: *László* Mihály dr. orsz. képviselő, *Farkas* Ödön birtokos, *Bochkor* Károly egyetemi tanár, id. *Zichy* N. János gróf Budapestről 30—30 frttal, *Prónay* Dezső báró 50 frttal. A pénztári jelentést választmány örvendetes tudomásul veszi.

Olvastatik a magyar királyi belügyminiszter loirata, melyben értesíti az egyesületet, hogy az iránt beadott kérését, *mikép a törvényhatóságok figyelmét az E. K. E.-re felhívja, tekintve az egyesület közhasznú és hazafias tevékenységét, teljesítendőnek találta a 12.378 szám alatt ily értelemben az összes törvényhatóságokhoz körrendeletet intézett.* Választmány örvendetes tudomásul veszi a belügyminiszter jóindulatának emez újabb nyilvánulását és elrendeli, hogy a körrendeletre hivatkozással az összes törvényhatósághoz kérés intéztessék.

Az alsófehérvármegyei osztály február 12-én tartott üléséből kérdést intéz a választmányhoz, hogy a detonáti menedékház ügyében minő lépések történtek eddig, miképen használtatott fel az osztály által e célra gyűjtött 500 frt és való-e, hogy a kincstárral nem társtulajdonosi, hanem csak bérleti viszony áll fenn? A tisztikari tanács javaslatára, mely a kérdést behatóan tárgyalta és az ide vonatkozó iratokat átnézte, választmány kijelenti, hogy a feltett kérdésekre már ismételten válaszolt. Ugy látszik azonban, hogy az alsófehérvármegyei osztálynak kikerülte figyelmét az 1893. február 11-én tartott II. rendes közgyűlés határozata, mely az egyesület hivatalos

lapjában még 1893. február havában (az 50-ik lapon) közzététetett és e szerint az összes osztályoknak és tagoknak tudomására hozatott. E határozat szerint a menedékház felépítése a tervezett módon, illetve a költségek felerészének az egyesület által fedezésével a pénzügyi viszonyok miatt nem volt lehetséges, hanem a földmivelésügyi magy. kir. miniszter ur kegyes engedélyével úgy építtetett fel a menedékház erdőőri lakkal kapcsolatosan, hogy a menedékházra eső költségek kamatját mindaddig fizeti az egyesület, míg az épület fenn áll. Ezzel szemben az egyesület az évi kamatnak megfelelő alapot gyűjt, mely minden eshetőség ellen biztosítja a detonatai menedékház évi bérét és e célra fordított, miként azt a folyó évi január 12-én tartott harmadik közgyűlés is helybenhagyta, az alsófehérvármegyei osztály által adott 500 frt is. Megjegyzendő, hogy a bérleti viszony azért is kedvezőbb, mert az épületnek bármi okból esetleges megszűnése után a kamat alapját képező tőke megmarad, míg a befektetéssel teljesen elveszett volna. Mindezek alapján kimondja a választmány, hogy az egész ügyről az osztály felvilágosítandó és adakozók névsorának beküldése után a kegyes adakozók is megfelelőleg értesítendők.

A kolozsvári kir. erdőigazgatóság betérjeszti a detonatai menedékházra vonatkozó bérleti szerződés mintáját. — Választmány véleményezés végett kiadja a jogtáncosnak és az alsófehérvármegyei osztálynak, uttöbbinak azzal, hogy a használati szabályokat is dolgozza ki és terjessze a május 11-iki gyűlés elé.

Kolozsmegyei osztály, kérvén ügyrendjének módosítását, azt a választmány némi hozzátoldással helybenhagyja.

Az Emke megküldi a belügyminiszternek a katonai térképek helyesbitésére vonatkozó választát, mely a következőkép hangzik:

Vonatkozással az erdőlérszi vármegyékben folyamatban levő katonai térkép-helyszínelési munkálatoknál magyarul értő tisztek alkalmaztatása iránt 1891 évi május hó 12-én 1490. sz. a. ügy még hivatali elődömhöz, mint egyidejűleg a honvédelmi miniszter urhoz intézett előterjesztéseire: van szerencsém a t. igazgató választmányt tisztelettel értesíteni, hogy szóban forgó előterjesztése indokából hivatali elődöm a honvédelmi miniszter ur szives közbenjárását kérvén ki, nevezett miniszter ur erre vonatkozólag folyó évi február hó 18-án 4239/X. szám alatt kelt átiratában közli, hogy a közös hadügyminiszter urtól, kit a t. igazgató választmány előterjesztéseinek szives figyelembe vételére fölkért, ebbeli megkeresésére azt a választ nyerte, hogy részéről e tekintetben minden lehetöt elkövet, s minthogy időközben a Magyar Földrajzi Társulat az 1892-ik évi szeptember 14-én kelt és *Lóczy* Lajos egyetemi tanár és *Jankó* János dr. aláírásával ellátott előterjesztésében felajánlotta, miszerint ezen nevek helyes megállapításánál közreműködni hajlandó, a katonai földrajzi intézet 1892-ik évi december 25-én felhatalmaztatott, hogy az említett társulattal ez irányban érintkezésbe lépjen és hogy a Magyar Földrajzi Társulat illető bizottságába lovag *Kalmár* Sándor sorhajó kapitányt, mint háromszögelési igazgatót küldje ki, de másfelöl mert a nehéz és nagy megeröltetéssel járó térképezési munkák teljesítésére a vezérkari tisztek kivételével rendszerint csak is oly tisztek jelölhetők ki, kik erre önként jelentkeznek, ennélfogva a magyarul tudó térképező tisztek számának szaporítása csak is oly mérvben lehetséges, a mily mérvben ily tisztek — alkalmas voltuk föltétele mellett — a térképezési szolgálatra jelentkeznek.

Hieronym s. k.

Választmány a választ átteszi a helynévhelyesbitő bizottsághoz.

Az alföldi osztály ügyében *Fetter* Géza m. á v. felügyelő hajlandó a kezdeményező lépéseket megtenni és az alföldi osztályt legalább Arad-, Békés-, Csanád- és

Csongrádvármegyékre is kiterjedőleg megalakítani, ezen konfigurációnak megfelelő tisztikarral. A tervezést úgy óhajtja megindítani, hogy szeptember hó 2-ik felében az alakuló közgyűlés megtartassék Aradvármegye északkeleti részén, Boros Sebesen s onnat Nagy-Halmágyon, Kőrösbányán, Zalatnán át Gyulafehérvárig egy kirándulás rendezésével. — Választmány örömmel hagyja helyben a szép tervet és az elnökséget utasítja a megfelelő lépések megtételére.

A Biharvármegyei Kárpát-Egyesülettel való szorosabb kapcsolat ügyében elnökséget a választmány felhatalmazza, hogy e fontos kérdésben tegyen meg minden lehető.

Főtitkár bejelenti, hogy a helyi m. kir. postahivatal az Erdély-nek portómentes szállítását nem engedélyezvén, sürgösen 25 frt bélyeg költség kiutalását volt kénytelen az elnökség eszközölni és a betiltó rendelet ellen felebbezést adni be. Választmány a 25 frt kiutalását és a felebbezés megtételét helyben hagyja.

A pénzügyminiszter értesíti az egyesületet, hogy a radna-borbereki fűdő szer-tári anyagai árából 52 frt 92 $\frac{1}{2}$ krt végleg elengedett és a hátralevő 669 frt 59 $\frac{1}{2}$ kr adósság törlesztését 3 év alatt részletekben helybenhagyja. — Választmány köszönettel veszi a pénzügyminiszter kegyességét és a költségvetésbe pótlólag az ez évre eső 223 forintot felveszi.

A radna-borbereki posta- és személyszállítás ügyében határozván még a választmány, a gyűlés elnök étetésével véget ért.

A VIDÉKRŐL.

Kolozsvármegyei osztály közgyűlése.

— 1894. febr. 25. —

A Kárpát-Egyesület kolozsvármegyei osztálya látogatott közgyűlést tartott február 25-én d. e. 11 órakor a városháza tanácstermében. A gyűlésen jelen voltak Szádeczky Lajos dr. osztályelnök, Mannsberg Sándor báró alelnök, Gámán József dr. osztálytitkár, ifj. Horovitz Samu osztálypénztáros; a központ nevében Radnóti Dezső főtitkár, Merza Gyula főpénztáros, Kolbenheyer Bertalan, Váradi Aurél és Kuti István jegyzők; ott voltak még Albach Géza kir. tanácsos, polgármester, Csizsár Gyula, Fekete Béla, Fekete Gyula, Fínály Henrik dr., Fínály Gábor, Hegyessy Vilmos, Lőrinczy József, Márki Sándor dr., Szakáts Péter, Sebesi Samu, Székely István, Szász János, Török Imre dr., Weisel Antal stb.

Szádeczky Lajos dr. elnök megnyitván a gyűlést, a jegyzőkönyv vezetésére Fínály Gábor rendes tagot kéri fel. Azután a következő általános helyeslésekkel kísért beszédet mondotta:

Tisztelt közgyűlés!

Egyesületi működésünk második évét zárjuk és a harmadikat nyitjuk meg ezzel a közgyűléssel, a melyen beszámolunk a múlt évről és jelezzük programmunkat a jelen évre.

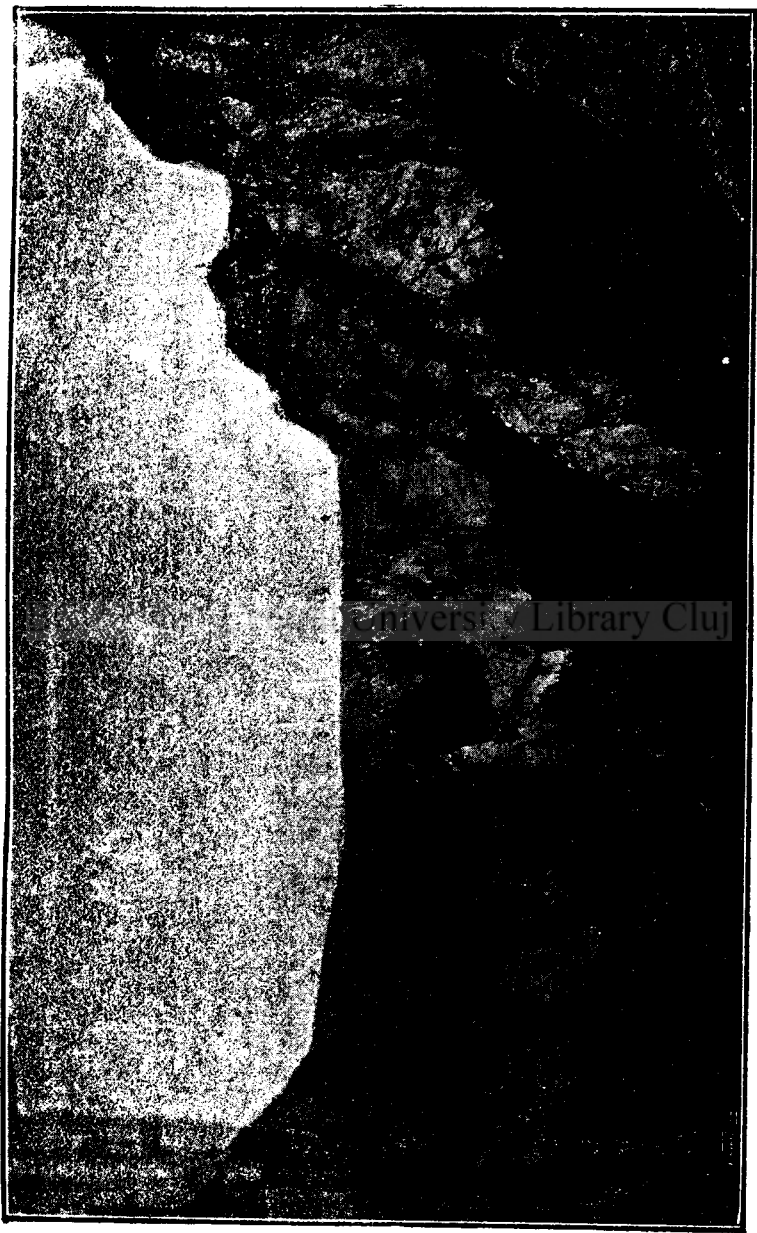
Múlt évi tevékenységünk három fő irányban érvényesült.

1. A turistaság és egyesületünk iránt a közönség érdeklődésének felköltése.

Tavas.

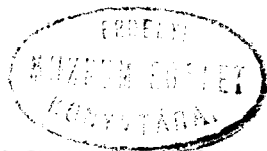
Krepatura.

XII-Királykő.

200.1.1003

III. A Krepatura felső bejárója.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

2. A gyakorlati turistaság s ennek előmozdítása; kirándulások rendezése, turistasági alkotások által.

3. A turistaság összekapcsolása történeti és nemzeti emlékeink ápolásával.

A mi az elsőt illeti, osztályunk fejlesztésére megtettük, a mit a rendelkezésünkre álló szerény eszközökkel megtehettünk. A közönség érdeklődése és rokonszenve mindinkább felénk fordult, tagtársaink száma örvendetesen szaporodott, s osztályunk működésének egyik másik nyilvánulása határainkon túl, mondhatjuk országszerte messze figyelmet keltett és felébresztette a közérdeklődést.

Irányjelzőül s mértföldmutatóul hadd emeljek ki három momentumot :

Ki ne emlékeznék vissza lelki gyönyörrel osztályunkat a nyilvánosság előtt mintegy bemutató első *Kárpát-estélyünkre*, a mely a közvélemény ítélete szerint egyszerre meghódította a közönség rokonszenvét czéljaink és eszméink támogatására. Jól esik erre visszagondolnunk most, midőn a második *Kárpát-estély* előtt állunk, remélve, hogy a közönség érdeklődésébe vetett hitünkben most sem fogunk csalatkozni.

A térfoglalás terén második lépésnek kell tekintenünk legnagyobb nyári kirándulásunkat a gyalui és Andrassy-havasok közé, a hol a három sziklajelöléssel s azok felszentelésére rendezett szép kirándulásunkkal tért foglaltunk a havasok között s maradandó emlékeket emeltünk a turistaságnak.

Harmadik kiemelkedő momentum volt a nemzeti Kérdésben való állásfoglalásunk, a testvéries egyetértésre, a társadalmi békülékenységre tett kezdeményező lépésünk, midőn a balázsfalvi oláh tanulókat kolozsvári tanulmányutjuk alkalmával a magyar vendégszeretethez méltó előzékenységgel fogadtuk és kalauzoltuk. A mily spontán és őszinte volt ez az előzékenység, ép oly kevéssé fűztünk ahhoz magasabb igényeket és vérmes reményeket. A viszonyokban rejlik az oka, hogy várakozásunkat felülmuló általános érdeklődést keltett s a kormány is buzdító elismerésben részesítette és üdvözölte osztályunkat hazafias, működésért. Egy jelentőséget minden esetre tulajdonítottunk a dolognak (akár elismerés vagy gáncsolás ért volne is érte), annak kimutatását, hogy egyesületünk nem akar exclusiv, az erdélyi különféle nemzetiségekkel szemben ellenséges irányt követni, sőt hogy a testvéries egyetértés és együttműködés vágya és eszméje irányelvünk.

Ez a három határárk jelöli térfoglalásunkat a mult év folyamán.

A *gyakorlati turistaság* előmozdítására is tettünk annyit, a mennyit a kezdet nehézségeivel küzdve, csekély anyagi erőnkkel tehattunk.

A kányafői messzelátó létesítése, az odavezető utak jelzőtáblákkal ellátása, a fennebb említett sziklajelölések s azok hozzáférhetővé tétele, egyik buzgó tagtársunk által egy *turista könyvtár* létesítésének kezdeményezése nem kicsinylendő, bár szerény alkotások.

Ujabbán a Szent-János-kutja vidékének rendbehozása s a kalauz-könyvek szerkesztése áll előttünk. A tavasz nyitával megkezdjük kirándulásainkat s reméljük, hogy (a mitől a múlt évi járványos idő elűtött) az erdélyi legmagasabb havasok csúcsain is meghordozhatjuk gyopáros jelvényeinket.

A mi a harmadik irányban való működésünket (a turistaság magasabb eszményei, a nemzeti és történeti emlékek ápolását) illeti, e tekintetben sem volt meddő múlt évi működésünk.

Mi vetettük fel és tisztáztuk városunk egyik érdekes történeti emlékének az u. n. *Báthory-ház* multjának felderítését, a hozzá fűzött fejlődési tradíció megmagyarázását. Kutatásaink eredménye, mondhatjuk országos érdeklődés keltett. A műemlékek országos bizottsága, a kultuszminiszterium, az Erdélyi Múzeum Egyesület és történetiróink figyelme felköltetett s azt hiszem közel van az idő, midőn az érdekes régi ház műemlék tárgyait egy történeti múzeum alapját fogják képezni az ujonnan épülő egyetemi palota falai között.

Történeti kirándulásaink alkalmával felkerestük megyénk területén is a nevezetesebb helyeket. Megállapítottuk II. Rákóczy György erdélyi fejedelem elesésének helyét a szászfenesi csatatéren, felkerestük a török hódítás korában nagy szerepet játszott *Sebesvár* romjait s egy kirándulást rendeztünk Erdély legnevezetesebb történeti emlékei, várai, csataterei (Vajda-Hunyad, Déva, Piski, Kenyérmező, Gyulafehérvár, a miriszlói csatatér) megszemlélésére.

Szóval, igyekeztünk minden irányban osztályunkat fejleszteni, a gyakorlati turistaság terén működésünket, alkotásainkat megkezdeni s a magasabb hazafias és nemzeti eszméknek is áldozni, szolgáltatokat tenni. Tettünk, a mennyit tehattunk. Érdeklődés, jóindulat és buzdító elismerés kísérte lépteinket.

Mindez arra kötelez, hogy még nagyobb buzgalommal haladjunk a megkezdett irányban.

Vajha ez új esztendőben anyagilag is megerősödvén, még többet tehetnénk. Ezzel a forró óhajtással köszönöm meg tagtársainknak a múlt évben tanusított önzetlen buzgalmukat, kérem jövőre is szíves támogatásukat és nyitom meg ez évi közgyűlésünket.

A közgyűlés éljenzéssel fogadván a szép elnöki beszédet, azt egész terjedelmében a jegyzőkönyvbe felvenni határozta.

Utánna *Gámnán* József dr. osztálytitkár olvasta fel titkári jelentését, mely a következőleg hangzik:

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Egyesületünk kolozsvármegyei osztályának megtisztelő bizalmából nekem jutott a szerencse, hogy alapszabályaink és ügyrendünk értelmében az osztály második évi működéséről beszámolhassak. E kötelességemnek annál nagyobb örömmel teszek eleget, mivel buzdítólag hat reám a napról-napra erősödő tudat, hogy hazafiasabb és szebb célt szolgálni, ügybuzgóbb táborkar mellett szerepelni, mint a milyen mellé engem állított tagtársaim bizalma, nem lehet.

Ifju egyesületünk még ifjabb osztálya most tölté be születése második évfordulóját s ha eddig nem is alkotott monumentális emlékeket, de már is több izben adott életjelt magáról, létezésünkről tudomással bir központi választmányunk, sőt erről elismerését mult havi központi közgyűlésén ki is fejezte, a nagy közönség érdeklődését már is sikerült magunk iránt felkeltenünk, ezt tagjaink örvendetes szaporodásából tapasztalhatjuk is, kirándulásaink, egyesületi mozgalmaink mind szélesebb körből vonzzák a résztvevőket sorainkba, s végül, mint működésünk sikerének legfényesebb eredményére, az elismerés legkimagaslóbb jelére büszkén hivatkozhatunk a legilletékesebb helyről a m. kir. belügyminisztertől *Hieronými* Károly ő nagyméltóságától közvetlen osztályelnökünkhöz intézett ama leiratra, a melyben Egyesületünk és osztályunk irányáról, működéséről meleghangu elismeréssel nyilatkozik.

Őszintén és hiuságtól menten bevallva, jól eső az érzés, midőn egy ily ifju Egyesületet és annak leányát, Osztályunkat a társadalom minden rétege jóindulatu rokonszenvvel és lelkes közreműködéssel támogat és segít elérni kitűzött célunkat; kies hazarészünk turistai ki-művelését, természeti szépségeinek megismertetését és az idegen for-galom emelését.

Midőn e támogatásról hálásan megemlékeztem, reá kell mutatnom azon tényekre, a melyekkel a közönség érdeklődését magunkra vonni igyekeztünk; elő kell sorolnom Osztályunk 1893. évi működését. Krónikánk sok oldalt foglal el, felöleli *külső* és *belső* életünk mo-zzanatait, hadd foglalokozzam velük váltogatva.

Az év folyamán és a jelen év elején tartottunk 9 választmányi gyűlést, a melyeken több új és több visszatérő tárggyal foglalkoztunk, a lényegesebb kérdések közül, a melyek megoldására vállalkoztunk, kiemelhetni a következőket: a *Kolozsvár városi és kolozsvármegyei Kalauz könyvek* szerkesztési előmunkálatai több és előre nem lát-ható akadály elhárítása után annyira haladtak, hogy a begyűlt anyag feldolgozásával és összeállításával a szerkesztő-bizottság, élén dr. *Gya-lui* Farkas főszerkesztővel, még a folyó év elején elkészül és a nyil-vánosság elé lép; ezzel a városunkat és vármegyénket fölkereső tu-ristáknak rég érzett szükségét elégítjük ki és a helybeli igényeknek is nagy szolgálatot teszünk.

Az egyleti mozgalmak és körlevelek minél nyilvánosabbá tétele érdekében közbenjártunk, hogy anyaegyletünk minden köztudomasra

szolgáló közleményét a város élénkebb forgalmu pontjain kifüggesztendő egyleti *hirdető-táblán* hozza az érdeklődők tudomására.

Az osztály *Uti-Könyvtárának* és térképgyűjteményének létesítése érdekében körlevél útján fordultunk tagjainkhoz, figyelmükbe ajánlva, hogy nélkülözhető utikönyveiket, hazai és külföldi városok, vidékek leírását, ismertetését tartalmazó u. n. Baedekerjeiket, térképeiket, ajánlékozák az osztálynak és így tegyék minden osztály tag részére hozzáférhetővé a különben szétszórtan heverő közérdekű műveket. Az eszmét *Hangay* Oktáv alelnök vette fel s jó például több értékes utikönyv átengedésével megvetette az Uti-könyvtár alapját. E helyen kell fölemlítenem, hogy fényképgyűjteményünket *Dunky fivérek* az E. K. E. fényképészei ez évben is több szép fényképpel gazdagították.

A katonai térképek erdélyrészi szelvényeinek állandó és megfelelő mennyiségben való raktáron tartására, felhívásunk folytán *Stein* János helyi könyvárus készséggel vállalkozott; így a térképek hiánya miatt a turisták köréből felhangzott panaszok is el lesznek hárítva.

A bérkocsisok fuvardíjainak határozatlansága egyes közelebb eső kirándulás alkalmával, már sok kellemetlenséget okozott turistáinknak, (a mint erről az Erdély 1893. évi 5. számában konkrét panasz is lett felhozva) a bérkocsisok hasonló zsarolásait kikerülendő, osztályunk lépéseket tett a Kolozsvár városi rendőrkapitányságnál, kérve, hogy a kisebb és nagyobb kirándulások alkalmával fizetendő fuvardíjakat állapítsa meg hivatalosan, mint legalkalmasabb módot ajánlottuk az igénybevétel időtartama szerint megállapított díjszabást. Sajnos e kérdés még nem lett megoldva, mivel csak hatósági szabályrendelet által szabályozható.

A pécsi *Mecsek egylet* tervbe vett erdélyrészi körutjához felvilágosító adatokat kérvén, osztályunk a maga részéről a gyalui havasok megismerését ajánlotta és részükre részletesen kidolgozott uti programot állított össze.

De nem csak irodai munkásságunkra hivatkozhatunk, künn a szabad természetben is mutathatunk szerény jelekre, a melyek osztályunk kezére vallanak és a város környékére kirándulóknak utbaigazitására, kényelmére szolgálnak, ilyen az u. n. *Kányafői messzelátó*, városunk e legszebb kilátást nyújtó pontjának rendbehozatala, padokkal ellátása és a felvezető ut megjelölése táblákkal. Biz ez nagyon szerény industria jól tudjuk, de hát kezdetnek elég és hogy a közönség nem kicsinyli, sőt háládatos érte, azt a messzelátó nagy látogatottságából ítéljük. Hálás elismerést kell nyilvánítanunk ez alkalommal is a r. kath. status igazgató tanácsának, mint a mely e működésünk iránt előzékenységet tanusított. Legelső kirándulásunkat április hó 15-én a messzelátóhoz rendeztük, az idény utolsóelőtti kirándulását is oda irányítottuk október 28-án.

Hogy e két határidő közé eső heteket sem vesztegettük el, arról tanuskodik a következő kis áttekintés: *nyári programmunk* szerint 8 kirándulást terveztünk, ebből megvalósítottunk 5-öt és pedig:

április 30-án tartottuk az első történelmi kirándulásunkat a szász-

fenesi csatater, a Leányvár és a gyalui vár megtekintésére: 14 résztvevő taggal.

Május 21-én pünkösöd első napján rendeztük II. történelmi kirándulásunkat Sebesvárra és B.-Hunyadra 12 résztvevővel.

Május 29. és 30-án több osztály tagunk csatlakozott a központ radna-borberei kirándulásához.

Július 9-10-én nagy ünnepet ült osztályunk, ekkor tartotta ugyanis a *Bethlen-, Beldi- és Somkereki-sziklák* keresztelőjét a Hideg-Szamos völgyében, bájos hölgyek részvételével; működésünk e kimagasló mozzanatát a sziklákba vésett nevek hosszu időre emlékeztessék teszük, az ünnepély lefolyását az *Erdély* 7—8. száma, az elnevezett sziklákat a *Vasárnapi Újság* akkori száma még azokkal is megismerteti, a kik e szép kirándulásban — veszteségükre — nem vehettek részt. A két napos kirándulás 25—30 résztvevőben hagyta a legkellemből emlékeket.

November 2—5. napjain tartottuk meg tulnyomólag az egyet. osztály tagjaival a III. történelmi kirándulást Piski-Vajda-Hunyad, Déva, Gy.-Fehérvár, Szt.-Imre, Miriszló történelmi nevezetességű emlékeinek és csataterének megtekintésére.

Végezetül egy hóditó hadjáratról kell megemlékezniem, a melyben kis hadseregünk egy nagy táborral állott szemközt és eredménye osztályunk dicsőséges térfoglalása lön a nagy közönség bizalmába, rokonszenvébe; megakartuk mutatni, hogy meleg lelkesedéssel és kitartással, egyleti jelvényünket népszerűvé tesszük a parquetten is és hivalkodás nélkül állíthatjuk fel e hadjárat krónikáját a mult évi *Kárpát-estély* emékkönyvét, ennek lapjain névszerint vannak elősorolva, a kiket sikerült meghóditanunk és a kik a mi nótáink szerint táncoltak, sőt a kedvező pénztári kimutatás szerint hadi sarczot is fizettek. E sikerült állásfoglalás részben való eredménye gyanánt tekinthetjük, hogy tagjaink száma is oly örvendetesen felszaporodott.

Most ismét egy ily actio, a II. *Kárpát-estély* küszöbén állunk; őszintén óhajtam, hogy a következő évi titkári jelentés még kedvezőbb eredményről számoljon be.

E jelentésemet még csak azzal egészítem ki, hogy mindezen működésünkről legrészletesebb tájékozást nyujt az *Erdély* mult évi folyama.

A most tanusított szives érdeklődésért és a csekély személyemből helyezett bizalomért van szerencsém a mélyen tisztelt közgyűlésnek őszinte köszönetemet kifejezni.

A szép titkári jelentést közgyűlés örvendetes tudásul vette.

Ifj. *Horovitz* Samu pénztáros jelentése szerint az osztálynak 272 frt készpénz vagyona van. A számadások felülvizsgálására elnök *Fínaly* Henrik dr. elnöklete alatt *Fekete* Gyula és *Lőrinczy* József tagokat kéri fel, kik a gyűlés folyama alatt a pontos kezelésről és a számadások rendben létéről jelentést tettek.

A megüresedett tisztviselő és választmányi tagsági helyekre a jelölések megajtására *Mannsborg* Sándor báró elnöklete alatt *Csiszár* Gyula és *Merza* Gyula tagokat küldi ki a közgyűlés, kiknek javaslatára megválasztattak: *Márki* Sándor dr. alelnök-

nek, *Eöry* Ernő pénztárosnak, *Horovitz* Samu ifj. ellenőrnek, *Böhm* Mihály és *Finály* Gábor jegyzőknek, *Finály* Henrik dr. és *Weisel* Antal számvizsgálóknak, *Dunky* Ferencz, *Groisz* Béla dr., *Kardos* Kálmán, *Bérczy* Ernő, *Török* Imre dr., *Gámán* Dezső, *Vácsi* István, *Löte* József dr., *Pál* István, *Magyarossy* Gyula, *Tanács* József, *Szőcs* Sándor *Weisel* Ernő, *Vöröss* Sándor, *Simai* Gyula dr., *Fekete* Gyula, *Schreiber* Róbert, *Dicsöffy* Béla, *Szőcs* Ákos, *Lázár* Aurél dr., *László* Albert, *Apáthy* István dr., *Sebesi* Samu, *Fekete* M. Béla, *Kertész* György, *Nagy* Dezső, *Szabó* József, *Gaál* Elek, *Klein* Viktor, *Sikó* Kanut választmányi tagóknak.

Radnóti Dezső indítványára a közgyűlés ezután jegyzőkönyvileg fejezte ki köszönetét a tisztviselői karral szemben, kik önzéstelenül és lelkesen szolgálták az egyesületet ügyét és különösen *Szádeczky* Lajos dr. elnöknek, kinek működése az egyesületre nézve is irányító hatással volt.

Az indítványok során *Kolbenheyer* Bertalan központi jegyző javasolja, hogy a Kárpát-estélyek napján rendezzen az egyesület osztálykongresszusokat, melyen a szervezés ügyei, az egyöntetű eljárások körülményei és általában az osztályok érdekeit érintő tárgyak vitatattának meg. Egészséges eszméket lehetne így közös egyetértéssel megvalósítani.

Közgyűlés az indítványt magáévá tevén, utasítja az elnökséget, hogy ily értelemben a központhoz átírjon.

Végül *Gámán* József dr. több ügyrendi módosítást ajánl, mely a központhoz fog megerősítés végett terjesztetni.

2. Kolozsvári Kárpát estély.

«Egyszerű öltözék, pontos megjelenés és kedélyesség» ezt a jelszót viseli a márczius 1-én megtartot mulatság meghívója. S ha az első kettőnek nem is felelt meg, de a harmadikból annál inkább kivette részét a Kárpát-egyesület második estélye. A nagyszámu és válogatott közönségnek azonban nemcsak fesztelen kedélyességben, de valódi műélvezetben is volt része.

A gondos rendező bizottság kitett magáért; meglepő volt már a vigadó terem diszitése is; az ódonszerű vigadó hiányait elfeledtették azok az illatos fenyű guirlande-ok, mik a termet behálózták s a rögtönzött kis erdőrészetek, úgy hogy az ember valami nagyon kedves, kárpáti kiránduláson képzelhette magát. De mindennél jobban diszította a termet az a gyönyörű hölgycsoport, a milyent csak kincses Kolozsvár tud bemutatni. Ilyen társaságban ki tudna más lenni, mint kedélyes? Könnyű volt a jelszót a rendezőségnek megválasztani.

A legfokozottabb kívánalmakat is kielégítő műsor vonós ötessel kezdődött Grieg „Suit»-jének két utolsó részletét: «Air»-t és «Rigaudon»-t adták elő. Grieg a legmodernebb zeneszerzők egyike, ki eszmegazdag zenéjével, folyton változó új és új képeket tár a hallgató elé. Ő a norvég népdalt emeli művében a classzicitás magasztára; minden részletében más-más népdal motívumát veszi alapul. Második része a «Rigaudon» norvég tánczene: e tánczot a norvegek faczipókkal járják, ezt is ki kell fejezni a hangszereknek, s a vonós hangszerek remek spicatója valóban a működők méltó dicséretére válik; ifj. *Farkas* János első hegedős s *Szerencsy* Ede művészi cello-solóit kedves harmoniában kísérte a többi hegedős: *Balázs* Elemér, dr. *Höncz* Kálmán dr., ifj. *Sipos* Gábor, id. *Farkas* János, *Altmann* Hugó, *Finály* György játéka s *Gámán* József dr. nagy bőgője; ez a legritkább hangszer, a mivel a zenekedvelők foglalkoznak, annál nagyobb dicséretére válik Gámánnak, hogy oly tökélyre vitte.

A műsor második pontja gyanánt Brága „Angyalok dalá“-t énekelte *Baróthi Jenőné* urnő, kinek nagy terjedelmű, erőteljes alt hangja alapos iskolára vall s gyönyörű coloraturát mutat. Skálája is lehető legtisztább, s Brága csinos 'compositióját tökéletesen felfogta, csengő szép hangjának nagy hatását a diszkrét előadás s az impozáns, szép alak emelték s ezért a hálás közönséget lelkes tapsokra ragadta a rokonszenves megjelenésű urnő.

Most *Benedek Elek*, ki a mi közönségünknek poetikus kedves tárczái és novel-lái által igen jó ismerőse, lépett a pódiumra, hogy előadja „Erdőzugás“ című prózában irt költeményét. Rokonszenves figyelem kísérte előadását. Egy kedves ábránd képezte a rajz tartalmát, melyet az igazi poeta vonzó színeiragyogtak be. Élénk taps-sal és hosszas éljenekkel jutalmazák *Benedek Eleket*, kinek szép munkáját más helyen közöljük.

Ezután *Kállai András* ur lépett az emelvényre, magyar népdalokat énekel t hamisítatlan eredetiséggel; gyönyörű érczes hangja, kitünő természetes előadása s magyaros rytmusa emlékeztetnek a leghiresebb népszínműénekesre, Tamássyra, ki még a régi pesti nemzeti színházban s később a népszínházban aratta babérait. A közönség kétszer megujrta s viharos tapsban részesítette a kis *Kállay* Bandit.

Mikes Rosalie grófnő játékát alig tudjuk eléggé dicsérni; kiszól belőle a magyar zamat; tudvalevő, hogy magyar zenét zongorán előadni nagy feladat; a magyar zene szellemét inkább kifejezi a vonós hangszer, a siró hegedű, ezért mondják, hogy «sirva vigad a magyar.» *Mikes* Rosalie grófnő e nehéz feladatnak remek művészetével, mély érzésű játékával minden várakozáson felül megfelelt, meg is ujrta a közönség, s nagyon sok tapsot és őszinte «éljen»-t kapott a szép grófnő.

A magas niveaun álló műsor bevégeztével tánczra perdült az ifjuság s regge-lig uralkodott az a derék jelszó: a kedély. A négyeseket 100 pár tánczolta:

Ott voltak:

Br. *Bánffy* Györgyné, *Zeyk* Józsefné, br. *Kemény* Ödönné, bi. *Bánffy* Zoltánné, br. *Wesselényi* Istvánné, br. *Wesselényi* Miklósné, *Zeyk* Dánielné, gr. *Teleky* Domokosné, özv. gr. *Béldi* Ferenczné, *Szilvássy* Béláné, *Szabó* Ferenczné, br. *Feilitzsch* Arthurné, gr. *Logothetty* Róza, gr. *Mikes* Rosalie, gr. *Bethlen* Vilma, br. *Wallerkirchen* Berta, *Bölonyi* Józsefné, gr. *Béldi* Emma, gr. *Béldi* Zsófia, *Zeyk* Ágnes, *Zeyk* Czecczil, *Szilvássy* Carola, br. *Jósika* nővérek, *Albach* Gézáné, dr. *Merza* Lajosné, dr. *Farkas* Gezáné, *Albach* Ilona, *Baróthi* Jenőné, *Baróthi* Margit, *Balláné*, *Balla* Ilona, *Babos* Sándorné, *Babos* Milike, *Babos* Tercsi, *Apáthy* Istvánné, *Apáthy* Vilma, *Mihály* Lászlóné, *Mihály* Mariska, *Tauffer*né, *Tauffer* Duczi, *Kölbenehyer* Bertalanné, *Kántor* Józsefné (Gyalu), *Veisz* Miksáné, *Halász* nővérek, *Kun* Bernátné, *Szász* Domokosné, *Szász* Mariczi, *Szász* Anna, *Szász* Margit, *Szász* Irén, *Vinczeny* Károlyné, dr. *Groisz* Béláné, *Dráveczky* Anna, *Bogyó* Istvánné, *Bogyó* Margit, *Tóth* Józsefné, *Wagner* Berta, *Ferenczy* Hedvig, dr. *Török* Imréné, *Biasini* Gizella, K. *Papp* Erzszi, *Hirschfeld*né, *Hirschfeld* nővérek, dr. *Szádeczky* Lajosné, dr. *Márki* Sándorné, dr. *Finály* Henrikné, dr. *Moldován* Gergelyné, *Pákey* Lajosné, *Csiszár* Gyuláné, *Márton* Katinka, *Veszprémy* nővérek, *Stein* Bertalanné, *Gál* Albertné, *Gál* Emma, *Dobál* Antalné, *Száva* Károlyné, *Száva* Ilona, *Jeszenskyné*, *Farnos* Elekné, *Schwarczel* Adél, *Keul* Sarolta, *Dunky* Kálmánné, *Dunky* Béláné, *Stampa* Keresztélyné, *Jékeyné*, *Jékey* Ilona, *Grebe* Irén, dr. *Csiky* Victorné, *Csiky* Szandrin, *Székely* Istvánné, dr. *Schilling* Rudolfné, *Széky* Miklósné, *Weissel* nővérek, *Fekete* Ilona, *Sárdy* Nettó, *Csiky* Imréné, *Csiky* Jolán, *Triska* Ferenczné, *Triska* Josefín, *Lángné*, *Láng* Janka, *Orbán*né, *Orbán* Ella, *Héczeyné*, *Héczey* Mariska, dr. *Felméry* Lajosné, *Felméry* Margit, stb. stb.

B. E. I.

A II. Kárpát-Estély zárszámadása. Az estély bizottsága kellemes kötelességet teljesít, midőn a f. évi márczius hó 1-én rendezett II. Kárpát-Estélyről a nyilvánosság előtt bezámol a következő eredménnyel: bevételek: eladott jegyekből 491 frt, felülfizetésekből 353 frt 50 krt. Összes bevétel 844 frt 50 kr, ebből levonva az összes kiadást 474 frt 55 krral, marad tiszta haszon 369 frt 95 kr, mely összeg a Kolozsvár városi és Kolozsvármegyei uti könyvek megjelenésére lesz fordítva. — Az említett felülfizetések szép összegét a következő jötevő adakozóknak köszönhetjük, u. m.: gr. *Bethlen* András 50 frt, gr. *Teleki* Domokosné 25 frt, dr. *Márki* Sándorné 25 frt, *Szász* Domokosné 15 frt, *Szilvássy* Béláné 25 frt, *Gyarmathy* Zsigáné 10 frt, gróf *Bethlen* Bálint 25 frt, báró *Feilüszsch* Arthur 20 frt, *Dillmont* tábornok 25 frt, báró *Jósika* Gábor 25 frt, *Hegedüs* Sándor 25 frt. *Gyarmathy* Miklós 25 frt, *Keczely* Sándor (Szamosujvár) 10 frt, *Merza* Lajos 6 frt N. *Böloni* József 6 frt, *Sigmund* Dezsőné 5 frt, *Merza* Gyula 5 frt, báró *Wesselényi* Istvánné 3 frt, gróf *Béldi* Ákos 3 frt, dr. *Wettenstein* József 3 frt, *Nedoroszték* János 2 frt, dr. *Löte* József 1 frt, *Csiszár* Gyula 1 frt, *Molnár* Endre 1 frt, *Csermák* Gyula 1 frt, N. N. 1 frt, N. N. 50 kr. — E szives adományokért a rendező-bizottság és az E. K. E. kolozsvármegyei osztályának nevében a leghálásabb köszönetünket nyilvánítjuk. Dr. *Szádeczky* Lajos elnök, dr. *Gámán* József titkár, *Eöry* Ernő pénztárnok.

3. Brassóvármegyei osztály.

— 1894. április 19-én. —

Osztályunk választmánya folyó hó 19-én ülést tartott, melyen jelen voltak: *Orbán* Ferenc elnök, *Vezsár* Lukács alelnök, *Molnár* István titkár, *Alesius* Oszkár, *Méhely* Lajos, *Vajna* Gábor dr., *Förderer* Sándor, *Bodó* Sándor, *Szabó* Nándor, *Moór* Gyula, *Antal* János, *Lukács* József, *Zakariás* János dr., *Kórodi* Mihály, *Fellner* Lajos, *Burján* Sándor stb.

Miután elnök üdvözölte a tagokat, jelentést tesz azon örvendetes eseményről, hogy a földmivelésügyi miniszter az egylet céljaira 600 frtot engedélyezett s hogy ezen szép adományért sietett az osztály nevében a titkarral együtt a miniszternek köszönetet mondani. Megemlékezik egyuttal *Maurer* Mihály brassóvármegyei főispánról is, kin ek befolyása s közbenjárása nélkül az osztály alig juthatott volna ily szép összeghez. A miniszteri leirat és főispáni értesítés felolvasása után elnök nagy helyi ismerettel adta elő nézetét a Csukáson építendő menedékházról, előadja, hogy az, úgy a nagy távolság (17 óra), mint rossz utak, vízhiányai, teljes elhagyatottság, továbbá a fa hiánya, valamint a rendelkezésre álló összeg, csekélysége gondolkozóba ejti őt s azon kérdést veti fel, nem-e volna helyes más helyről gondoskodni, hol a menedékház építtessék, mely a mi viszonyainknak inkább megfelel és melynek felépítésére habár a 600 forint nem is elég, még inkább pótolható a hiányzó összeg, mint ha az osztály Csukáron épít és felhívja a választmány tagjait, hogy a kérdéshez hozzájáruljanak. *Alesius* Oszkár S. K. V. alelnöke kért szót és a következőket mondja: úgy ő, valamint *Römer* Gyula a S. K. V. elnöke is kezdettől fogva azon nézetben voltak, hogy a Csukáson menedékházat építeni egyelőre lehetetlen; még pedig azért, mert az ő számításaik szerint az utak, melyek mindenekelőtt elkészítendőek, mintegy 4000 frtba kerülnek; a hely, hová a menedékház építhető, teljesen elhagyatott, viz és fa közelben hiányzik, a csúcs megközelítése a legnagyobb fáradtsággal van összekötve,

melynek leküzdését nem igen kárpótolja a kilátás, mivel a tájék majd mindig felhős, vagy ködben van. A fa s víz hiánya miatt lehetetlen, hogy csak 900 frtból is egy gályibát lehessen felállítani. Kéri tehát az osztályt, tekintsen el a Csukáson építendő menedékháztól és építsen inkább a Kis-Királyköre, mely minden tekintetben haladatos. Ha még 300 frtot tud az osztály segítségül kapni, a Kis-Királyköre lehet szép menedékházat építeni és pedig a Turnu völgyébe, melyhez szépség tekintetében alig van hozzáfogható. A S. K. V. még 5—6 esztendőig nem lesz olyan helyzetben, hogy építhessen a megjelölt helyre s itt az alkalom arra, hogy a mi osztályunk nekik, illetve a hazai turistikának nagy szolgálatot tegyen a menedékház építésével. A Kis-Királykövet évenként közel 400 turista látogatja és nincs hely, hol menedéket találna; a felépítendő menedékház pótolhatlan nagy szolgálatot tenne. Ily értelemben szólnak még *Méhely* Lajos, főreáliskolai tanár, ki a Csukást 6-szor mászta meg s a maga részéről is elhibáztattnak tartaná a Csukásra építeni menedékházat és ő is Királykövet ajánlja építési helyül; valamint *Verzár* Lukács és mások is. Beható eszmecsere után abban állapodott meg a választmány, hogy a Csukáson építendő menedékháztól eltekint és a Kis-Királykövön épít s miután a miniszter az osztály céljaira, de mégis a Csukást is megnevezve engedélyezte a segítséget, az osztály feliratban fogja kérni a minisztert, hogy a felhozandó indokok alapján engedje a kapott összeget a Kis-Királykövön építendő menedékházra felhasználni. Megemlíti egyidejűleg elnök azt, hogy biztos forrásból jelentheti, hogy a miniszter a pénznek felhasználásába — bármely helyen történő építkezésnél — beleegyezik és így mi sem áll utjába annak, hogy a tervek elkészíttessenek, mi annyival is inkább kívánatos, mivel a menedékház felállítása fölötté nagy hiányt fog pótolni. Többek hozzászólása után *Alesius* Oszkár városi tanácsos vezetése alatt egy bizottság küldetett ki a helyszíni szemle megéjtése céljából, melynek tagjai a vezetőkön kívül *Fellner* Lajos osztálymérnök, *Molnár* István titkár, *Méhely* Lajos, *Orlovszky* Gyula, mely bizottság azonnal, mihelyt az idő kedvező lesz, a helyszínére kiszáll és a szükséges intézkedéseket az építéshez megteszi.

Több kisebb ügy elintézése után az ülést az elnök bezárta. A tagok ezután vig poharazás mellett még sokáig együtt maradtak.

A pénztáros felkérte, hogy a tagdíjak és a jelvények felől adjon felvilágosítást a központnak. A tagdíjak behajtását ő a legnagyobb buzgalommal eszközölte, de sajnos, van olyan tag is, ki 12-szeri felszólítás után 13-madszor tagadja meg a fizetést.

4. Szilágyvármegyei osztály.

— Felhívás taggyűjtésre. —

Az E. K. E. szilágyvármegyei osztálya a következő felhívást bocsátotta ki: Az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület szilágyvármegyei osztálya élénk részvétellel megalakult, a tagok száma napról-napra szaporodik, de működését oly mérvben, mint a hogy azt kívánata követeli, mindaddig nem kezdheti meg, míg az egylet ügye iránt vármegyeszerte föl nem ébred az érdeklődés. E célból osztályunk jelen fölhívással óhajtja megismertetni a művelt és minden szép iránt érdeklődő közönséggel az E. K. E. célját, azon eszközöket, melyeket e cél elérése érdekében fölhasznál, remélvén, hogy ezen ismertetés alapján számos tagot fog a kulturharc e szép zászlója alá toborozni; e célból keresi meg osztályunk az igen tisztelt czimet is, hogy ismert buzgalomával működésünkben részt venni, s annak tagjai sorába belépni s másokat is ügyünknek megnyerni kegyeskedjék. Célja az Erdélyrészi Kárpát-Egyesületnek: megnyitni

Erdélyt a turistaságnak; föltárni azokat a gyönyörű helyeket, melyek eddig ismeretlenek voltak ugy magunk, mint a külföld előtt; itthon tartani, illetve ide vonzani a hazai és külföldi lakosságot, hogy üdülés és gyógyulás végett a mi fürdőinket keresse fel és a mi belhegyekben találjon enyhülést és szórakozást. Egy második Svájczot akarunk teremteni Erdélyből, hogy az a sok pénz, a mit évek során külföldön költünk el, bent maradjon az országban, elhanyagolt közigazdaságunk javára, a kulturális haladás és a szegény nép vagyonosodása érdekében. Ha Svájcz milliókat tud évente a turistaság hasznosításával magának behajtani, a mi pazar szépségű Erdélyünkben szintén megtehetjük ezt, ha tudunk lelkesedni az eszméért s ha tudunk egyelőre áldozni azért, hogy hozzáférhetővé tegyük belhegyünket, hogy ellássuk a kényelemhez szükséges alkotásokkal, hogy utakat nyissunk, hogy utjelzéseket csináljunk, hogy leírjuk és képekben bemutassuk ezt az Istentől megáldott országrészt, hol még kiaknázatlanul hever a folyó, a kitűnő gyógyító hatású ásványvíz, az erdő szépsége és a havasok testedző látnivalója. De nemzeti szempontból is felette fontos okok sürgetnek, hogy az eszme megvalósuljon és Erdély bérceit minél gyakrabban turista-csoportok özönölgék el, mert csak a barátságos érintkezés által remélhetjük kiegyeztetetni azokat az ellentéteket, mik országrészünkben köznapiak. Az Alföld, illetve a Királyhágón túli erős, szilárd, hajthatatlan magyarságnak idevonzásával, az egymás tűzhelyeinél találkozó társadalmi rétegek és népfajok közeledése és összemi-
 málása, a legádázabb politikai izgatások közepette is be fog következni. Szilágyvármegye költői szép áthidalása a dalos pusztának és a tündérmesés bércezes Erdélynek. Hegyeink közt az ősi mult barna romja mellett emelkednek a bizarr sziklák s völgyeinken át a gyors patakok fűdus partjain a történeti emlékek egész sora hever ismeretlenül. Regényes kiránduló helyeink vannak, a hol a természet annyi szépsége közt azt ethnografus, geologus, ornithologus, történettudós stb. tanulmányra kínálkozó adatokat talál s mi mindezt alig vesszük észre, alig ismerjük. Az E. K. E. szilágyvármegyei szakosztályának czélja földeríteni vármegyénk szépségeit s az Erdélybe vonuló turistákat ide vonzani átutazatokban s ez által nevezetes hasznat biztosítani népünknek. Ezeknek a megvalósítása oly szent és hazafias cél, hogy teljes bizalommal és reménységgel teszünk eleget választmányunk határozatának, hogy e felhívással a fenti célok érdekében megalakult Erdélyrészi Kárpát-Egyesület szilágyvármegyei osztályába a tagul való belépést és törekvéseinknek támogatását kérjük. A rendes tagság évi díja az osztálypótlékkal együtt 3 frt, az alapító tagságé 31 frt. Ezzel szemben az egyesület ingyen küldi meg «Erdély» czimmal megindított turistasági, néprajzi és fürdőügyi fényes kiállítása, illusztrált lapját; ingyen küldi meg nem vállalatszerű kiadványait, a mint hogy tavaly már kiosztott tagjai között 24 ives, térképekkel ellátott utikalauzt és fürdő leírást. Kedvezményeket szerez és ad tagjainak a csoportos vasúti utazásoknál, az erdélyrészi fürdőkben való tartózkodásoknál. Kirándulások alkalmával tagjai a földmivelési- és pénzügyi-miniszter urak engedélye következtében az erdő- és bányatiszti lakokban megszállhatnak és az altiszti személyzet utbaigazításait igénybe vehetik. Magyarország jobb kezének, Erdélyrésznek közigazdasági fejlődése, kulturális haladása egyik nemzeti nagy kérdését tesszük le a hazafias közönség kezébe, remélve és bizva abban, hogy áldozatkészségével azt a leg-
 rövidebb idő alatt megoldandja. A támogatásban van az erő és mi ezt az erőt kérjük, hogy munkánk hasznos legyen az országra, vármegyénkre és annak nemzeti erősítésére. Zilah, 1894. január hó. Honfui üdvözlettel: *Zeitler* Károly, az E. K. E. szilágyvármegyei osztályának elnöke. *Székely* Ödön, az E. K. E. szilágyvármegyei osztályának titkára. *Boér* Miklós, az E. K. E. szilágyvármegyei osztályának jegyzője.

— A szétküldött gyűjtőveket, tekintettel, hogy nyilvántartva vannak az elnök nevére a kézbesítéstől számítandó 20 nap alatt Zilahra beküldeni kéri, hogy az új tagok felvétele iránt a választmány idejekorán intézkedhessék és az «Erdély» már megjelent számaiban az esetleg jelentkező új tagok részére megküldhesse.

5. Biharvármegyei osztály.

— A «Nagyvárad» cikkéből. —

A «Nagyvárad» szerkesztője Kolozsvárt időzése alkalmával felkereste *Sándor Józsefet* az Emke t. alelnök-főtítkárát, egyesületünk megalapítóját, tiszteleti tagját és alelnökét és vele az erdélyrészi és bihari Kárpát-Egyesületek egyesüléséről beszélgett. Ez érdekes beszélgetésnek reánk vonatkozó részét itt közöljük:

Sándor József főlemlíté előttem, hogy mostanában indultak meg a tárgyalások a bihari és erdélyrészi Kárpát-Egyesületek közeledése, kézfogása iránt.

— Nevezük ezt kézfogásnak, — mondá — mert ez rá a legjellemzőbb szó. A Körös, Szamos és a Maros völgyében fekszik az a rideg, vadregényes hegycsoport, melynek labirintusa még ismeretlen előttünk, melyet magyar Montenegronak nevezhetünk. Itt a természeti viszonyok kedveznek a nemzetiségi izgatásnak. Hegyeik közé zárva élnek itt a móczok, mokányok, műveletlen, nyomorgó nép. A magyart nem ismeri, csak fanatizálóival közlekedik. Azok persze hasznukra fordítják a szűkölködését. Ime, a szocializmus is a nemzetiségi izgatással fog kezdetet. Voltak és megmegújultak ott a szocialista zavargások, melyeket békével el lehet nyomni csendőrszuronyral. De mi lesz háború esetén? Mert az bizonyos, folytatá, — hogy ebbe az előttünk elzárt, ismeretlen hegy-tömkelegbe, ebbe a mi Montenegronkba fogja az első üszköt vetni a muszka. Micsoda kitűnő rejtékutjai vannak itt a muszka pénznek! A Hóra-Kloska lázadás vihara innen csapott le az országra; sőt ki lehet mutatni, hogy a Dózsa György és Szegodincz Péro lázadásának gyökere is ide vezetnek vissza. A muszka ezt a területet Archimedesi pontnak használhatja, melyből kifordítja sarkából az országot. Ez a rész az övé; már pedig tudjuk, hogy egy házban nem jó egyetlen szög tulajdonjogát sem az ellenségnek átengedni, mert nagyon csunya dolgokat fog ráakaszthatni. Ezt a zordon szikla-várat kell tehát a magyarságnak ostrom alá fogni. A történelem arra tanít, hogy az oláh bevándorlás a Vaskaputól ezeken a hegygerinczen történt. Itt ballagott az oláh tovább-tovább juhait után, melyeket a magyaroktól bérbe legeltetett — azután úgy hömpölygött alá a Tisza-vidékre és Erdélybe. Az első oláh családot Róbert Károly telepítette le Kolozsvár mellett: az az egyetlen család ma egy 2000 lakót számláló község: Felek. — Mint hajdan az oláhok a havasokról alá, úgy kell most viszont a magyarságnak felhatolni az ormokra. Kolozsvár, Nagyvárad, Déva, Torda, Gyulafehérvár, Nagy-Enyed, továbbá Arad azok a városok, melyeknek meg kell küzdeniök a Maros, Szamos és Körös-völgy kulturális megmunkálásáért. Ott él, Uram, egy nép, a melyről *Hunfalvy* bebizonyította, hogy azok eloláhosodott székelyek; és csakugyan, a faj jellege erőteljes, daliás. A havasi lég táplálja őket friss egészséggel, de persze a légen kívül egyebük sincsen. Erdőiket elvetették, donga, zsindegyéből tengődnek. E vidéket a Kárpát-egyesületeknek meg kell szállani, utait járhatókká tenni, ismeretlen sötétségeit bevilágítani; regényes pontjain nyaralókat létesíteni. Föl kell oda vinni a magyar pénzt, a magyar kulturát, meg kell velök ismertetni a magyar állam erejét, mely nem olyan, a hogy az izgatók lefestik, de jótétel, áldással, anyagi segítséggel, műveltséggel közeledik hozzájuk. A sok erős munkás kéz ott ipartelepeket tudna felvirágoztatni; később vasutak szelnék át a most

ismeretlen legsötétebb Afrikát. Meg kell velük értetni: hogy a magyar testvérek segítséget hoznak az oláh testvéreknek a meddő havasokra; s először az általuk is megérthető, primitív nyelven, a pénz nyelvén beszéljen hozzájuk a szeretet!

— Biztosítsa, kérem, lapjában mindazokat, a kiktől a bihari és Erdélyrészi Kárpát-egyesület kézfogása függ, hogy a mi missziók e közeledésben, a Havasok megmunkálásában nem politikai, de tisztán közgazdasági és kulturális; ekkor talán nem fognak tartózkodni tőle azok sem, a kik eddig, törekvéseinket nem értve, a cselekvéstől visszavonultak.

— Ha a két Kárpát-egylet ügyében gyűlés lenne Nagyváradon, átrándulnék, csak parancsoljanak velem!

6. Alföldi osztály.

— Az «Aradi Híradó» cikke. —

Az alföldi osztály szervezése ügyében a most megindult «Aradi Híradó»-ban egy erdélyrészi író a következő felhívást tette közzé:

«Midőn az általad is figyelmembe ajánlott «Aradi Híradó» megindítása felett örömmöt fejezem ki, engedd meg, hogy mint szegény Erdélyünk hű fiához, ahhoz a férfiuhoz, a ki ügyeinket annak idején mint erdélyrészi hírlapíró akkora lelkesedéssel, bátorsággal és tudással védte, támogatta, előbbre vitte: egy kéréssel járuljak.

Két éve mult, mióta megalakítottuk az Erdélyrészi Kárpát-Egyesületet azzal a célzattal, hogy ezt az istentől megáldott földet az anya-állambeli lakossággal megismertessük, hogy ennek következtében üdülés, szórakozás, fürdőzés, turistáskodás stb. végett ne a külföldre menjen, hanem a mi gyönyörű természeti szépségeinket keresse fel.

A természet ölen nincs gyűlölet, nincs ellentét, ép úgy nincs egyesületünkben politika és nincs ellenszenv senki iránt. Egyesületünknek ez a békés és vonzó iránya kezünkbe adta legutóbb ama fontos kérdés megoldását is, a társadalmi érintkezéssel, barátságos magunktartásával nyerjük meg a békétlenkedő nemzetiségeket annak a fenséges eszmének hogy e hazában mindnyájan egyek vagyunk, egy cél felé törekszünk és ez a cél a haza felvirágoztatása, a haza jóléte.

A lapokból ismerheted mozgalmunknak eredményét, mely arra birta kormányunk belügyminiszterét, hogy egyesületünket ez irányú üdvös és hazafias működéséért örömmel üdvözölje, kijelentvén egyuttal, hogy «hazánk különböző nyelvű lakosai között az egymás iránti türelmet, tiszteletet és ragaszkodást bensővé és szilárdá csak társadalmi úton tehetjük.»

Még csak röviden akarom felemlíteni, hogy ezek mellett célunk má-odik Svájczot teremteni ebből a hazarészből, megnyitni akarván a turistaságnak gyönyörű természeti szépségeinket, gazdag fürdőinket és el akarván látni mindezeket a modern igényeknek megfelelő kényelmi alkotásokkal, menedékházakkal stb., hogy a ki ide jön, jól találja itt magát.

Szükségtelen hangoztatnom, hogy ezekkel a célokkal nagyban megakadályozhatjuk a kivándorlást is, mert a szegény népnek az idegenek ide vonzásával új kereset forrást nyújthatunk.

Sok más kisebb, de fontos kérdést elmellőzve, arra kérlek tehát, hogy erdélyrészünk iránt mindig tapasztalt lelkesedésedet, tevékenységedet az «Aradi Híradó»-ban is használd fel arra, hogy Arad felől, Erdély egyik kapujánál legyen egy szervünk, mely segítséget nyújtson nekünk terveink kivitelében, legyen egy hatalmas osztályunk,

mely az Alföld felé kiviheesse törekvéseinket és behozza onnan az erős törhetetlen magyar érzést, melyet megdönteni nem lehet és mely szeretetével, a haza földje iránti való lelkesedésével példa lehet nekünk, példa a nemzetiségeknek.

Röviden tehát, feγκőzelebbi feladatunk az, hogy megalakítsuk Arad székhelyi el Erdélyrészi Kárpát-Egyesület alföldi osztályát és ehez kérem én a te s az aradi sajtó támogatását.

A mi fegyverünk: a szeretet és a béke. Ezt a fegyvert ajánlom figyelmedbe, mert ennek suhintása is csak áldás és jó akarat lehet.

Tudom, hogy megérted törekvésemet és épen azért nem folytatom tovább, hanem várom jóindulatú támogatásokat.»

Az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület főկjának megalakítása ügyében már Aradon is megindult a mozgalom, melynek élén *Fetter Géza*, *Vásárhelyi Béla* és *Lengyel Sándor dr.* buzgólkodik.

TESTVÉREGYESÜLETEK KÖRÉBŐL.

1. Szebeni Kárpát-egyesület.

— Osztálygyűlés 1894. febr. hóban. —

A *szebeni Kárpát-Egyesület* nagy-szebeni osztályának február havi gyűlésében elnök felolvasta az 1893. évi terjedelmes évi jelentést, melyből látható, hogy az osztály a lefolyt évben minden irányban eredményes tevékenységet fejtett ki. Mindjárt az év elején a hegyi kalauzok számának szükségessé vált kiegészítésével foglalkozott az osztály vezetősége, és azok házait «Hegyi kalauz» feliratu táblákkal látta el. A Nyegoj-, Bulleavölgy- és Prásbe-n levő 3 nagy menedékházban a berendezési tárgyakat kiegészítette és ezek mindegyikében élelmiszer készletet helyezett el, melyet a turisták az év folyamán gyakran vettek igénybe. A menedékházakban való fizetések teljesítésére jegyek (tantuszok) lettek rendszeresítve. Az osztály további munkaprogrammjából kiemelendő, hogy a «Landskrone»-hoz egy 993 méter hosszú és átlag 2 méter széles ut építettet, azonban az ide tervezett messzelátó a szükséges összeg hiánya miatt nem volt létesíthető. Az ősz folyamán a «Prásbe»-re vezető ut kiépítéséhez is hozzá lehetett fogni; ezen ut 7461 méter hosszú és 120 centiméter széles, kiépítési költsége 1268 frt 63 kr. Ezen mérsékelten emelkedő ut kiépítése kétségtelenül eddigi legjelentékenyebb alkotása ezen egyesületnek és annak létesítése az osztály elnöke Gutt R. erélyes utánjárásának köszönhető első sorban. A Prásbe-n levő menedékház tetőzete kijavított és a György messzelátó — a legelésző állatok elleni védelmül — egyszerű kerítéssel látattott el. Utjelzések foganatosítottak: A «Prásbe»-től a Schautá-n át a «Magas csurgó»-nál levő fürdőházig, továbbá a «Prásbe»-től Talmatschelig és a porumbáki üvegyártól a nyegoji menedékházig. A nagyszebeni bérkocsidíj szabályozása iránt az osztály által indítványozott és a város képviselő testülete által megállapított szabályzat a m. k. belügyminiszter által helyben hagyatván, még a mult évben érvénybe lépett. A menedékházak látogatása — valószínűleg az esős nyár: következtében — csökkent, a menn, iben azokban csak 301 látogató volt. Az ezekből befolyó jövedelem csak 132 frt, mig ellenben a fentartási költségek 169 frt 59 krt tettek ki. Az osztály 7 ülést tartott és 3 felolvasó estélyt rendezett. A tagok száma az év végével 235.

A részletes jelentésért, melyet a következő gyűlésen a fürdőházi bizottság je-

lentése fog követni, a gyűlés elnöknek köszönetet szavaz. Elnök jelenti ezután, hogy az osztály pénztára javára mult év február 1-én rendezett bál jövedelme 110 frt. Továbbá jelenti, hogy a szász egyetem az osztálynak gyógyfürdőház építésére 5000 frt kamat nélküli kölcsönt 5 évre megszavazott. Végül ajánlja elnök, hogy a menedékházak részére levelező lapok készíttessenek, a menedékházak rajzaival, mely indítvány elfogadtatott.

2. Pécsi Mecsek egyesület.

— *Titkári jelentés 1893. évről.* —

Egyik legtevékenyebb és legéletrevalóbb turista egyesületünk mult évi jelentése fekszik előttünk *Kiss József* buzgó és lelkes titkára tollából. Megtudjuk a szépen csoportosított jelentésből, hogy az 1881-ben alakult egyesületnek jelenleg 623 tagja van és hogy már is eredményes működéssel bizonyította be életképességét. Megépítette az egyesület a *Kardos Kálmán-utat*, épített az ut felső részén pavillont és ennek környékét befásította. Szándéka ezt az utat a Misina csucsig meghosszabbítani. Járhatóvá tette a Tettye fölötti sziklák közt kanyargó utat. A Dömör kapunál egy menedékházul szolgáló kis pavillont állított fel. Tervbe vette a Fribeisz-völgyi ut kijavitását is. A Jakabhegyen egy kilátó tornyot épített és a Zsongorkőhöz vezető lejáratot kijavitotta. E helyet eddig 400-an látogatták. Az erdőkben való tájékozódást úgy mozdította elő, hogy az erdei utakat magyarázó táblákkal látta el. Az orvosok és természetvizsgálók jövő évi vándorgyűlésére egy turista térképet és kalauzt szándékszik kiadni. Rendezett szép kirándulásokat és egyébként is derekasan igyekezett feladatának mindenben megfelelni. Elnöke *Kardos Kálmán* főispán, igazgatója *Vaszary Gyula*, alelnökei *Bánffay Simon* és *Zsobray Vilmos*, titkára *Kiss József*.

KIRÁNDULÁSOK.

A Szent-János kuthoz.

Kedvező előjelek közt kezdte meg a Kárpát-Egyesület kolozsmegyei osztálya idéni kirándulásait. A kirándulás helye a Szent János kut volt, melyet az egyesület kolozsvármegyei osztálya vett át a róm.kath. status igazgatóságának engedélye következtében kezelés végett. A kut előtti patakon keresztül szép hidat emelt az osztály, a Szent János szobrából kibugyogó csorgot kijavitatta és a szobor körül gyeppadokat csináltatott, a magaslat egyik szép pontjára pedig deszka padokat és asztalokat helyeztetett. A kut tehát most igen kellemes kiránduló helylyé alakítottát át. A kirándulók apr. 18-án fél 8 órakor indultak el az osztálytitkárság monostor-utczai irodájától, hol a gyülekező hely volt.

Az osztály részéről megjelentek *Szádeczky Lajos* dr. elnök, *Márki Sándor* és *Hangay Oktáv* alelnökök, továbbá *Moldován Gergely* dr. és *Hirschfeld Sándor* választmányi tagok, a központot *Radnóti Dezső* főtitkár, *Merza Gyula* főpénztáros és *Verecs Endre* jegyző képviselték. Ott voltak még *Hirschfeld Lajos*, *Rajka Albert*, *Ziegler Béla*, *Schuszter Emil*, *Tömöscsary Zsigmond*, *Levi Lajos*, *Krenner Miklós*, *Karácson Béla* stb. nagyobb részt az egyesületnek e kirándulás alkalmából belépett új tagjai. Útközben 70 tagból álló nőtársaság csatlakozott a kirándulókhöz, úgy, hogy majdnem 100 tagból állott a kiránduló csoport.

Gyönyörű verőfényes időben haladt a társaság keresztül a monostori erdőn, gyűjtögetve a tavasz első virágait és dalolgatva a természet csodás fenségéről. Valami felemelő látvány volt a díszes társaság, a mint párosával ereszkedett le a Plecska völgyet határoló hegyről a kanyargós kigyó uton. Délután 4 órakor már célhoz ért a társaság. A Szent-János kútnál az uradalmi erdővéd diszlóvésekkel fogadta a kirándulókat.

Az új hid virágokkal volt földiszítve és körül minden ünnepi pompában ragyogott. Mikor a társaság mind együtt volt *Szádeczky* Lajos dr. osztályelnök költői beszéddel üdvözölte a kirándulókat az osztály e második alkotásánál, kérve, hogy e szép forrást, melynek vize oly üdítő, minél többször keressék fel. — Különösen kérte a jelen volt szép hölgy társaságot, hogy maguk is virágok, hirdessék e virágos kiránduló hely szépségeit. Az elhangzott éjjenek után, *Hirschfeld* Sándor vendégelte meg a társaságot. — Fel is köszöntötte *Márki* Sándor dr. alelnök, mint olyat, ki e helynek már régóta barátja és mint a ki kezdeményezte, hogy ide a Kárpát-Egyesület kiránduló helyet létesített. Este volt mikor a társaság vig énekszó mellett haza indult, mindenki vivén magával egy virágcsokrot a kut előtt elterülő szép mezőről. Ime ez volt a Kárpát-Egyesület idei első kirándulása. Felejthetetlen és rendkívül bájos.

FÜRDŐÜGY.

A háromszékvármegyei „Fortyogó“ kémiai összetétele. Háromszékvármegye Oroszfa közönségének tulajdonát kepező „*Fortyogó-fürdő*“ vizét a község megkeresésére kémiai vizsgálat alá vevén, a vizsgálat eredményéhez képest a víz egy literében a következő alkotórészeket találtam :

Mészbikarbonat	0·2802 gramm.
Konyhasó	0·0825 „
Natriumbikarbonat	0·0690 „
Magneziumbikarbonat	0·0625 „
Vasbikarbonat	0·0321 „
Kaliumbikarbonat	0·0210 „
Mézsulfát	0·0072 „
Mangánbikarbonát	0·0067 „
Lithiumbikarbonat	0·0058 „
<u>Kovasav</u>	<u>0·0180 „</u>
A szilárd részek összege	0·5851 gramm.
Szabad szénsav	1·1123 „
„ „ térfogata	564·3 k. c.

A *Fortyogó* vize az elemzés tanúsága szerint igen jó hideg vasas savanyu víz. A hasonló természetű külföldi vizek között a legközelebb áll a liebverdai *Stahlquelle* vizéhez, a hazaiak között a *buziási* melegfürdő-forrás vizeihez.

A víz hőmérséklete 12° R. A forrás igen bő. A *Fortyogóban* való fürdésnek a reumás bajokban szenvedők igen jó hasznát látták. Ezen megyszerte ismeretes gyógyító hatásnak magyarázatát találjuk a víz kedvező összetételében. Oroszfa lu község lakói azáltal, hogy a *Fortyogó*-nak orvosi- és pénzértékét tudományosan megállapították jelentékenyen hozzájárultak Háromszék vármegye természeti kincseinek megismertetéséhez.

Hankó Vilmos dr.,

a budapesti II. ker. II. főreáliskolában a kémia tanára.

A fürdőügy az ezeréves kiállításon. Az 1896. évi ezredéves országos kiállítás IV. csoport, I. osztályához a balneológiai egyesület a hazai fürdők, hidegvízgyógyintézetek, természetes ásványvizek és forrás-terményék kiállítása ügyében a következő programot terjesztette be.

Ha tekintetbe vesszük, hogy a külföldiek mily áldozatok útján igyekeznek gyógy- és élvezeti ásványvizeiket hazánkban terjeszteni, s úgy a betegeket gyógyhelyeikre, mint az üdülést keresőket klimatikus telepeikre terelni; míg a leghatasosabb magyarországi ásványvizek forgalma aránylag még mindig szűk keretben mozog, a legjobban felszerelt magyar fürdők pedig nem csak a külföldi látogatókat nem vonzzák, de még itthon sem részesülnek kellő figyelemben, úgy hogy e téren még mindig valóságos gazdasági és kulturális misszió vár reánk, melynek teljesítése volt az országos balneológiai egyesület megalakításának legfőbb rugója — akkor alig szükséges bővebben fejtegetni, hogy a magyar ásványvíz- és fürdőügyet az ezredéves kiállítás alkalmával a lehető legimpozánsabban kell bemutatnunk.

Kevés ország van, mely annyi kitűnő, annyi különleges ásványvízzel és fürdővel dicsekedhetik, mint Magyarország; ezeket a kincseket a kiállításon kellően feltüntetni, az ország jól felfogott érdeke parancsolja.

Ezen célra közreműködni, minden egyes fürdő- és ásványforrás-tulajdonos kötelessége; ezen cél lebeg szemeink előtt, midőn a kollektív balneológiai kiállítás rendezését magunkra vállaljuk, számítva egyrészt az érdekelt hatathatos közreműködésére, másrészt a kiállítás igazgatóságának, de a magas kormánynak is támogatására, mely utóbbi eddigi munkálkodásunkat is jóakaró figyelemben és erkölcsi pártolásban részesíteni képes volt.

A IV. csoport I. osztályának kiállításánál a következő tárgyakra kell figyelemmel lennünk:

1. Balneotechnikai eszközök és fürdőberendezések.

Ide tartoznak mindenekelőtt azon technikai eszközök, melyek ásványtelepeinken és fürdő-helyeinken használatban vannak; ezek részint az illető telektulajdonosok, részint a gyárosok, vagy a feltalálók által állíttatnak ki. Ide tartoznak a különféle ásványvíz emelő és töltő készülékek és gépek, melyek legtökéletesebbike egy magyar technikus által lett konstruálva (Oelhofer), a dugaszoló gépek, az ásványvíz palaczkok valamint az azok felszerelésére használt készülékek.

Az összes gépek és készülékek vagy eredetiben, vagy modellekben, lehetőleg a kezelés módjának feltüntetésével állítandók ki.

Ide tartoznak a fürdőkádak különböző nemei, a mennyiben balneotechnikai

Propastâ.

IV. Sziklaszoros a N.-Királykő keleti lábán.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

szempontból jelentőséggel bírnak, vagy különlegességet képeznek (calorisator), a fürdők, uszodák és vízgyógyintézetek berendezései.

2. *Az ásványvizek és az azokból készült termények.*

Első sorban azon ásványvizek tartoznak ide, melyek akár mint gyógyvizek, akár mint élvezeti vizek kerülnek forgalomba; lehetőleg úgy állítandók ki, a mint tényleg mint kereskedelmi cikkek árultatnak. Oly források vizei, melyek nem árusítatnak el, hanem az illető helyeken vagy ivókurára, vagy fürdésre használtatnak, szintén palaczkokba töltve állítandók ki; a palaczkokon az analysis tüntetendő fel.

Ide tartoznak a forrástermények, a különbféle sók és anyalugok, a lép, iszap és egyéb a fürdőhelyeken használatba vett természetes gyógyeszközök.

A kiállítás kiegészítéséül egy ásványviz-ivó csarnok volna felállítandó, hogy a kiállítás látogatóinak módjukban legyen a hazai ásványvizeket megízlelni; a poharankénti kiszolgálás magyar jelmezű nőkre legyen bízva.

3. *Gyógyhelyeink és ásványviz-telepeink irásában és képekben.*

Ide tartoznak az egyes fürdők, gyógyhelyek és ásványviz-telepek leírásai, prospektusai, térrajzai, térképei, statisztikai kimutatásai, jelentései, monografiái stb. A képek akár egyes albumokban helyezendők el, akár — a mi még czélszerűbbnek mutatkoznék — stereoskopokban; ilyen stereoskopokat az egyes ásványviztelep és fürdőtulajdonosok állítának fel, hogy azokban telepeik legerdekesebb és legszebb részleteit bemutassák.

Nagyobbszabású panoráma, melyben a magyarországi fürdők, akár stereoskopikus képekben, akár modellekben volnának láthatók, igen érdekes részét képezné a kiállításnak és a fürdőeknek nagy hasznukra válhatnék; de miután ily vállalat egyszerű jelentékeny tőkebefektetést igényelne másrészt üzletszerű kezeléssel volna összekötve, mi abba be nem bocsájtkozhatunk. De ha találkozónék vállalkozó, ki ilyen panorámát létesíteni hajlandó, mi részünkről örömmel üdvözölnők és a pártolásra méltónak tartanók.

*

Ezekben a IV. csoport I. osztályának programját általánosságban előadván, a részletek kidolgozását azon időre tartjuk fenn magunknak, midőn egy általunk egybehívandó ülésen az összes érdekeltet véleményüket és kívánságukat előadandották.

Befejezésül még a következőket hozzuk fel:

1. A fürdőkiállítás területére oly felügyelőt óhajtunk alkalmaztatni, ki előzetes iskolázás után képes volna a magyarországi fürdőkről és ásványvizekről szabatoss felvilágosítással szolgálni.

2. Kiállításunk szakszerű katalógusának összeállításáról gondoskodni fogunk.

3. A katalóguson kívül egy külön füzet kiadása kívánatos, mely a magyarországi fürdők és ásványvizek rövid ismertetését tartalmazná; ezen füzet magyar, német és francia nyelven volna kiadandó. Szerkesztésére egyesületünk készségesen fog vállalkozni.

4. Az egyesületünk által minden évben rendezett balneológiai kongresszus, mely tudományos tárgyakkal és fürdőügyi kérdésekkel foglalkozik, 1896-ban a kiállítási kongresszusok keretébe fog beilleszteni. Gondunk lesz rá, hogy hivatott szakemberek néhány előadást tartsanak, melyek a nagy közönségnek a magyarországi fürdők, gyógyhelyek és ásványvizek iránt illetékes tájékozást fognak nyújtani.

A balneológiai egyesület igazgató tanácsa:

Löw Sámuel dr., főtitkár.

Taufer Vilmos dr., elnök.

* **Kászonjakabfalvi ásványvizek.** A földmivelésügyi m. kir. miniszter Csikvármegyében fekvő s *Balási* Lajos kászon-impéri birtokos tulajdonát képező kászonjakabfalvi fürdő gyógyforrásai részére a vizjogi törvény 16. §-a értelmében védőterületet allapított meg.

A **zsögödi fürdő.** A zsögödi fürdőt az új tulajdonos Kertészné, *Jakab* Anna, teljesen átalakította. A legelső fürdőt megnagyobbítva felépítette és 14 kényelmes vetkező fülkével új tágas partokkal és eől alkalmas fedett pihenő helyiséggel 2 szakaszra osztotta. A középső fürdő medreit hasonló módon megnagyobbította, az egészet 20 vetkező fülkével újból építette. Most már gondoskodva van társas kocsirol is, mely naponta négyszer közlekedik.

IRODALOM.

Csikmege leirása czimvel *Vitos* Mózes nyug. lelkész könyvet szándékszik kiadni. A szerző körülbelöl hét év, hogy Csikmege leirásához és történetének megírásához adatok gyűjtésével foglalkozik. A munka két főrészből állana: I. Csikmege leirása; II. Csikmege története. Ezután következnenek az egyes hit- és polgári községek, nevezetesebb családok és jelesebb egyének történeti és életrajzi adatai stb. Az I. leiró rész főbb pontjai: Honfoglalás, Csikmege megnevezése, *szorosai, hegyei, barlangjai, vár és sziklavár erődítményei, síkságai, folyói, patakai, tavai, égálja, geologiai multja és jelene, földmivelés, ipar és kereskedelmi viszonyai, terményei a növény-, állat- és ásványországból, földmivélése, állattenyésztése, bányái, ásványos forrásai és fürdői*, lakói nemzetiségre, vallásra és foglalkozásra nézve, népességi statisztikája, *népvisélet és szokásai, fogalma*, czimere, pecsétje, székhelye, közigazgatási szervezete, személyzete, törvényszéki személyzete, s tanintézetek személyzete, egyházi szervezet és személyzete stb. stb. A II. történeti rész: a hun eredetű székelyeknek Ázsiából történt kijövetelétől a különböző korszakokon át viselt dolgaik napjainkig. A munka füzetekben fog megjelenni és egy évfolyam (I—XII. füzet) árát (egy füzet 25 kr) 3 frtban állapította meg. A megrendelések *Györyjakab* Márton könyvkereskedéséhez (Csik-Szereda) intézendők. A mint a tartalom jelzéséből láthatni, a munka turistasági szempontból is igen gazdag anyagu lesz. Felhívjuk reá tagjaink figyelmét.

A Biharon át. Uti levelek a Körös és Aranyos mellől. Irta: K. *Nagy* Sándor, az E. K. E. központi választmányi tagja. K. *Nagy* Sándortól megszoktuk már, hogy a mit ír, az jól van megírva. Nem csak jól ír, de minden írásával valamely nemesebb czélra törekszik. Mostani kis füzete is egy szép czélt szolgál, az Erdélyrészi és Bihari Kárpát-Egyesületek egyesítésének eszméjét. Előszavában azt mondja,

hogy „eddig is hitte, de most már tudja, hogy a természeti viszonyok elválaszthatatlanul egymásra utalják e két testvéregyesületet, nagyobb sikereket csak egymás segítségével érhetnek el. Meggyőzte erről az az ut, melyet könyvében *Kalauz* gyanánt leír. A *Bihar* hegy két oldala — ugymond — meg van rakva természeti nevezetességekkel: egyik felől Rézbánya, a Biharkapu, Fekete-Körös eredete a fonácza, kis-szobi, szegestyeli, mogurai vagy József-főherczeg barlang, a szohodoli üreg és a kalugyeri erdőfalvi forrás, a másik oldalon Topánfalva, a szkerisorai jégbarlang, a Gaina, a vidrai vizesés, Csigahegy stb.; északra egyik felől az Oncsásza-barlang, Pielsa vizesés, Galbinia-jégbarlang, a Szamos és Sebes-Körös eredete, aztán a Jádvolgy; másik oldalon a gyurkuczai havasok, a Drágán-völgye és a Vlegyásza. A ki egyik oldalon elmegy a határig, kívánczik az a tuloldal nevezetességei után is. Meg kell erre adni az alkalmat, át kell vezetni az utakat egyik oldalról a másikra.“ Előszavát azzal végzi, hogy „ez a kis könyvecske szolgáljon bizónyságul arra, hogy a határhegyek mindkét oldala mily sok élvezetet nyujthat az utasnak és tegye hajlandóvá a *Bihari és Erdélyrészi Kárpát-Egyesületet a közös tevékenységre*.“ E bevezetés után megkezdí élvezetes leírását előbb a bihari résznek és azután az erdélyi ide tartozó látnivalóknak. Végig vezet a klasszikus Biharvármegyén, elvisz Abrudbányára, a Detonátára, Verespatakra, az Aranyosvölgyébe, Toroczkóra, Tordára, Kolozsvárra és úgy vissza a Királyhágón Nagy-Váradra. Valóságos gyöngye e kis füzet szegény turista irodalmunknak és érdemes reá, hogy minél többen olvassák. Részünkről csak övendeni tudunk, hogy kiváló választmányi tagunk olyan lelkesen támogatja a két egyesület egyesülésének eszméjét és rajta leszünk, hogy az sikerüljön is. A füzet különben 60 kr és megrendelhető az E. K. E. főtitkári hivatalnál is.

—zsó.

Szilagyvármegye új földrajzát írta meg *Bardócz* Pál m. kir. állami elemi és ipariskolai igazgató, olvasókönyv alakban, kérdés és feladattárral. A kiváló ügyes rövidséggel összeállított tankönyv az alsóbb népiskolai földrajzoktatás céljainak teljesen megfelel úgy tartalmát, mint kiállítását tekintve. A könyv *Seres* Samu zilahi könyvnyomdájában állíttatott ki. Ára nincs följegyezve.

KÜLÖNFÉLÉK.

* **Székelyház a kiállítási faluban.** Csikmegye kiállítási bizottsága egyértelmű lelkesedéssel elfogadta a kiállítás elnökének felszólítását,

egy székely háznak építése iránt és készséggel szavazta meg a kívánt költségeket.

* **Az E. K. E. és a szászok.** A szebeni Tagblatt és a Siebenbürgischer Karpathenverein brassói szakosztálya között azon alkalomból, hogy utóbbiak részt vettek az E. K. E. brassói bálján polemia fejlődött ki. Egyik brassói német lap vezércikkben foglalkozik a kérdéses bállal, melyből tájékozásul és hivatkozással az E. K. E. brassói bálján történt részvételre vonatkozólag ezeket mondja: „Távol legyen tőlünk a brassói szakosztály nemzeti érzületét ledisputálni, ámde a tulságos nyájasság ellenvetésétől mindenesetre nem kimélhetjük meg.“

* **Szász szomszédsági mulatságok.** Néprajzi adatként jegyezhetjük föl, hogy az erdélyrészi szász helységekből, különösen a kisebb városokban és falvakon, a farsang végén hagyományos szomszédsági mulatságokat rendeznek, melyek az ugynevezett Richttag-gal veszik kezdetüket. Ugyanis az egyes szomszédságok a szomszédatyák (Nachbarvater) elnökeite alatt ülést tartanak, ez ülésekben a szomszédsági szabályok ellen vétőkre kisebb bírságokat rónak ki. A bírságpénzek egy részét jótékonycélokra, más részét a szomszédsági multság költségeire fordítják. Az ülést nagy közebed és este táncmultság követi. Néha a multság két-három napig is eltart. Álarczos, vagy jelmezes-menetek élénkitik az utcákat; zene és ének hallatszik minden egyes szomszédság gyűlőhelyén. Rendesen a hány szomszédság, annyi bál van minden községben. Ezekben a Nachbarschaft bálokon résztvesz a szomszédság apraja-nagyja s mindenki azon igyekszik, hogy minél kedélyesebbé s jobbá tegye a multságot.

* **A tordai hasadékhöz** felépült a menedékház és az ut is kijavított. Az utmentén pedig az ültetés (eper, akác, juhar ültetése) kezdetét vette a tordai állami főerdész vezetése mellett.

* **Kisküküllővármegye vasutja.** Sándor János főispán abban fáradozik, hogy a csapó-radnóthi állomástól Dicső-Szentmártonig, innen Medgyesig, s innen Karácsonyfalváig s végre Bethlen-Szentmiklóstól Kocsárdig vasut létesüljön. A napokban már meg is tették a helyszíni szemlét.

* **Erdélyrészi házak a kiállításon.** Az ezredéves kiállításon egy falu is fog szervezteni, melyhez Kolozsvármegye egy kalotaszegi, Torda-Aranyosvármegye egy toroczkói, Csikvármegye egy székely, Szebenvármegye egy szász, Alsó-Fehér-, Hunyadvármegye egy-egy oláh ház felépítésével fognak járulni.

HIRDETÉSEK

Az erdélyrészi közönség figyelmébe!

Tisztelettel tudatjuk a n. é. közönséggel, hogy a

Gombos és Sztupjár Lyceum-nyomdja

mely az erdélyi részeken a legrégebb idő óta áll fenn s mely a kor igényeivel folyton lépést tartva, a leggazdagabban van felszerelve s azon szerencsés helyzetben van, hogy bármely természetű

Könyvnyomdai

BCU Cluj / **MUNKÁKAT** University Library Cluj

a leggyorsabban, pontosan, izléssel és a legolcsóbb árban készít el.

Mint szakemberek, a nyomdászat terén majdnem egy negyedszázad óta működünk s e gyakorlati képzettségünk teljes biztosítékot nyújt arra, hogy a megrendelő közönség bizalommal forduljon megrendeléseivel nyomdánkhoz. — Teljes tisztelettel

Gombos és Sztupjár Lyceum-könyvnyomdája.

BUTOR szolid készítmény, bámulatos olcsó árak.
NAGY VÁLASZTÉK. Teljes berendezésnél
 ármérséklés.

HÁZASSÁGI KELENGYÉK, IZLÉSES KIVITELBEN,
 olcsóbbak mint bárhol.

Budapest. VII. Kerepesi-ut 8. sz. **JELINEK B. A. és FIA.**
 A Pannónia-szállodával szemben.

Kolozsvár főtere egy szép épülettel gazdagodott a régi „Pannonia“ vendéglő egész ujonan történt kiépítése által. Ez épület ma mind kívülről, mind belülről a modern igényeknek minden tekintetben megfelel és

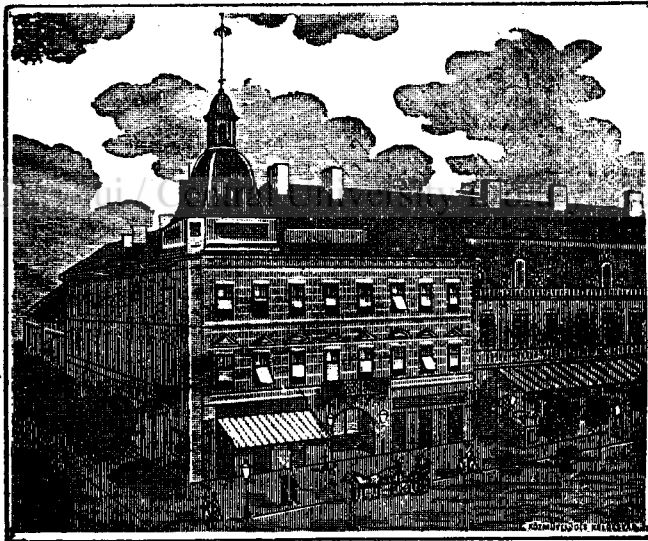
„KÖZPONTI SZÁLLODA“

czim alatt a figyelmével mindenre kiterjedő tulajdonos

NAGY GÁBOR

vezetése alatt áll.

KÖZPONTI SZÁLLODA

KÖZPONTI SZÁLLODA

Az utazók és vendégek kényelmére modern berendezésű vendéglőben mindenről gondoskodva van. Külön termek kisebb-nagyobb összejövetelekre, bankettre, **diszterem** nagyobb ünnepekére. Az utasok részére kényelemmel berendezett vendégszobák vannak. Az árak ez elsőrangú vendéglőben szolidak.

A kiszolgálás kitűnő.

A város minden részébe telefonösszeköttetés van.

ECKENDORFER

Original

Runkelsamen

Genau nach Photographie

SCHUTZ-MARKE.

Eredeti eckendorfi

RÉPAMAGOT

termel

a Bielefeld melletti Ecken-
dorfban levő

Lovag Borries féle

jóságot kezelősége.

✱

Ausztria-Magyarországon valódi mi-
nőségben kapható

Mauthner Ödön

mag nagykereskedésében

BUDAPESTEN.

AZ ÁSVÁNY-VIZEK KIRÁLYA

A BORSZÉKI SAVANYUVIZ.

Van szerencsénk a n. é. közönség tudomására juttatni, hogy **Kolozsvár és vidéke** részére a «Borszéki vizek» kizárólagos főraktárát

HIRSCHFELD SÁNDOR

fűszer- és csemege-kereskedőnek adtuk át.

A „BORSZÉKI VIZ” valódi minőségben a fő- és Kossuth-forrásokból állandóan van főraktárunkban liter és fél literes palackokban, kitűnően dugaszolva, zinn-kupakkal és címkevel ellátva.

Kolozsvár n. é. közönségének kedvezményt nyújtva, az árakat a legutányosabban állapítottuk meg.

A Borszéki borvizek árai szabadon:

1 liter Borszéki víz, cserével 10 kr., üveggel 16 kr. — 10 üveg vételnél egy krral olcsóbban. Félliter Borszéki víz, cserével 7 kr., üveggel 11 kr. — 10 üveg vételnél fél krral olcsóbban.

Kérjük a n. é. közönség nagybecsű bizalmát és pártfogását — kiváló tisztelettel

LÁZÁR és VERZÁR, a borszéki forrásvizek bérlei.

The Gresham

életbiztosító-társaság Londonban.

Magyarországi fiók:

BUDAPEST, FERENCZ-JÓZSEF-TÉR 5. 6. SZ.
a társaság házában.

Ausztriai fiók:

BÉCS, GISELLASIRASSE 1. SZÁM ALATT.
a társaság házában.

A társaság vagyona 1892. június 30-án frk — — — — 125.305.151.—
Évi bevétel biztosítások és kamatból 1892. ézi jun. 30-án frk 22.840.056.—
Kifizetések biztosítási és járadéki szerződések s visszavásárlások stb. után a társaság fennállása óta (1848) frk. — 271.905.620.—
A legutóbbi tizenkét havi üzleti idő alatt a társaságnál frk 125.732.050.—
értékig nyújtattak be ajánlatok, miáltal a társaság fennállása óta benyújtott ajánlatok összértéke frk — — 1.853.916.805.—
értékre megy. — Prospectusokat és minden közelebbi felvilágosításokat Erdély minden nagyobb városában az ügynök urak

ÉS A VEZÉRÜGYNÖKSÉG KOLOZSVÁRT AD.

Van szerencsém a t. közönség tudomására hozni, hogy 12 év óta fennálló s az erdélyi részekben elsőrangúnak elismert

MAGYAR POLGÁR KÖNYVNYOMDÁMAT

az utóbbi időben gazdagon felszereltem mincama kellékekkel melyek nélkül a rohamosan haladó külföldi és a fővárosi grafcap művészettel lépést tartani szinte lehetetlen. Ez és a jó szakérők alkalmazása által abban a helyzetben vagyok, hogy az üzletemből kikerült munkákat csin, tisztaság és gondos kivitel tekintetében nyugodtan merem a fővárosi elsőrangú nyomdák által kiállított munkák mellé odaállítani.

Különösen alkalmas könyvnyomdám irodalmi művek, folyóiratok, hetilapok, iskolai értesítők, részvényjegyek, díszes oklevelek, üdvözlő iratok, számlák, bál meghívók, tánczrendek, körlevelek, üzleti kártyák, gazdasági-, mag-, fűszer- és más árjegyzékek, névjegyek, szóval mindama nyomtatványok elkészítésére, melyeknek az izlésees kiállítás belbecsét is emelni van hivatva, de épen oly gonddal és jutányos árban készíték mindennemű hivatalos nyomtatványokat köz- és magánhivatalok részére s ezeknél a nélkülözhetlen gyors előállítását tartom főként szem előtt. Egyes nyomtatványokat, mint pl. a tagosító mérnökök által használt birtokívek, földkönyvek, Combinatoriumok, kataszteri birtokívek és földkönyvek, továbbá Gyakorlati szabályzat a magyar tűzoltó testületek részére készletben is tartok.

Midőn még, mint nyomdám keresettségét tanusítót felemliteném, hogy jelenben is egy politikai napilap, egy hetilap, több tudományos szaklap és időszi folyóiratok nyomtatásával vagyok megbízva, azon reményben ajánlom adandó alkalomra a t. erdélyi közönség szíves pártfogásába könyvnyomdámot, hogy állandó törekvésemet: a magyar nyomdászatot arra a nívaura emelvi, melyen az a külföld előhaladtabb nemzetéinél áll, becses megrendeléseí által előmozdítani kegyeskedik.

Tisztelettel

AJTAI K. ALBERT, nyomdatulajdonos.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BETHLEN BÁLINT gróf,
az Erdélyrézsi Kárpát-Egyesület elnöke.